

Het groene goud

Verlag van een onderzoek naar de cannabissector voor
het Nationaal dreigingsbeeld 2008

KLPD - Dienst IPOL

«waakzaam en dienstbaar»

Het groene goud

Verslag van een onderzoek naar de cannabissector voor het Nationaal dreigingsbeeld criminaliteit met een georganiseerd karakter

KLPD - Dienst IPOL

Uitgave

Korps landelijke politiediensten (KLPD)
Dienst IPOL
Postbus 3016
2700 KX Zoetermeer

Zoetermeer, oktober 2008
Copyright © 2008 KLPD–IPOL Zoetermeer
IPOL nummer 34-2008

Colofon

Tekst Ingeborg Emmett en Ruben Boers
Vormgeving Het Lab - grafisch ontwerpers BNO, Arnhem
Foto omslag Goos van der Veen, Hollandse Hoogte
Druk Thieme MediaCenter, Rotterdam

Copyright

Behoudens de door de wet gestelde uitzonderingen, alsmede behoudens voor zover in deze uitgave nadrukkelijk anders is aangegeven, mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het KLPD.

Aan de totstandkoming van deze uitgave is de uiterste zorg besteed. Voor informatie die nochtans onvolledig of onjuist is opgenomen, aanvaarden de auteur(s), redactie en het KLPD geen aansprakelijkheid. Voor eventuele verbeteringen van de opgenomen gegevens houden zij zich gaarne aanbevolen.

Inhoud

	Samenvatting	6
1	Inleiding	18
	1.1 Het Nationaal dreigingsbeeld	18
	1.2 Domeinafbakening en begrippenkader	20
	1.3 Doelstelling en onderzoeksvragen	21
	1.4 Onderzoeksmethode	24
	1.5 Leeswijzer	25
2	Aard van de cannabissector	26
	2.1 Nederwiet	26
	2.1.1 Kweeklocaties	27
	2.1.2 Kweekbenodigdheden	30
	2.1.3 Kweekinrichting	32
	2.1.4 Hennepteelt	34
	2.1.5 Professionalisering	35
	2.1.6 Handel in en smokkel van (neder)wiet	38
	2.2 Hasj	41
	2.2.1 Productie van nederhasj	41
	2.2.2 Handel in en smokkel van hasj	42
	2.3 Gedoogde verkooppunten	43
	2.4 Aandachtspunten voor bestrijding	45
	2.4.1 Tussenhandel: growshops	45
	2.4.2 Groothandel: georganiseerde criminaliteit	46
	2.4.3 Economische waarde: het groene goud	47
3	Omvang van cannabisproductie, handel en smokkel	48
	3.1 Nederwiet	48
	3.1.1 Zaden en stekken	49
	3.1.2 Hennekwekerijen	51
	3.1.3 Henneplanten	54
	3.1.4 Nederwietproductie	57
	3.1.5 Handel in en smokkel van nederwiet	59
	3.2 Hasj	61
	3.2.1 Productie van nederhasj	61
	3.2.2 Handel in en smokkel van hasj	62
	3.3 Gedoogde verkooppunten	63

4	Actoren en criminele samenwerkingsverbanden	65
4.1	Afhankelijke thuistelers	66
4.2	Zelfstandige telers	67
4.3	Exploitanten	68
4.3.1	Witwassen	72
4.3.2	Afscherming	74
4.3.3	Geweld	75
4.3.4	Informatie- en communicatietechnologie	78
4.3.5	Woonwagenbewoners	79
4.4	Nieuwe spelers	80
5	Gevolgen voor de samenleving	82
5.1	Aantasting van de (volks)gezondheid	82
5.2	Maatschappelijke overlast	85
5.3	Vermogensschade	86
5.4	Beïnvloeding van opsporing	87
5.5	Imagoschade	87
6	Criminaliteitsrelevante factoren	88
6.1	Beleid	88
6.1.1	Gedoogbeleid	88
6.1.2	Repressief beleid	89
6.1.3	Recente ontwikkelingen	90
6.2	Normalisering	91
6.3	Internationalisering	92
6.4	Technologische ontwikkelingen	94
7	Verwachte ontwikkelingen	95
7.1	Nederwiet	95
7.2	Aard en omvang van hasj	97
7.3	Criminele samenwerkingsverbanden	98
8	Conclusies	101
8.1	De aard van de cannabissector	101
8.2	De omvang van de cannabissector	103
8.3	De actoren en criminele samenwerkingsverbanden	105
8.4	De gevolgen voor de Nederlandse samenleving	106
8.4.1	Volksgezondheid	106
8.4.2	Maatschappelijke overlast	107
8.4.3	Vermogensschade	107
8.4.4	Beïnvloeding van opsporing	107

8.4.5	Imagoschade	108
8.5	De criminaliteitsrelevante factoren	108
8.6	De verwachte ontwikkelingen	109
8.6.1	Nederwiet	109
8.6.2	Hasj	110
8.6.3	Criminele samenwerkingsverbanden	110
	Literatuurlijst	112
	Bijlage 1	
	Schatting planten en stekken	118
	Bijlage 2	
	Verhouding planten en stekken	120
	Bijlage 3	
	Meta-analyse	122

Samenvatting

Dit rapport is een verslag van een van de deelprojecten van het Nationaal dreigingsbeeld (NDB) dat in 2008 verschijnt. De bevindingen uit deze deelprojecten vormen de bouwstenen voor het eindrapport NDB. Dit eindrapport beoogt inzicht te geven in de criminaliteit met een georganiseerd karakter in Nederland en wordt gebruikt om beleidsprioriteiten vast te stellen. Hiervoor wordt niet alleen naar de huidige stand van zaken gekeken, maar worden ook verwachtingen geformuleerd voor de komende vier jaar.

Deze deelstudie gaat over de cannabissector. Deze sector omvat het geheel van personen, instanties en bedrijven die betrokken zijn bij de productie van, handel in en smokkel van cannabis.

De vragen in dit onderzoek gaan over de aard en omvang van de cannabissector, de betrokken personen en criminele samenwerkingsverbanden, de criminaliteits-relevante factoren, de maatschappelijke gevolgen en de verwachte ontwikkelingen. Er zijn verschillende methoden van dataverzameling toegepast. Er is een literatuurstudie uitgevoerd en er zijn bij diverse organisaties en de overheid semigestructureerde interviews met deskundigen gehouden. Ten slotte zijn registers van de politie geraadpleegd. Met name de database met gegevens over criminele samenwerkingsverbanden (de CSV-manager) is gebruikt en met behulp van Blueview zijn de bedrijfsprocessensystemen van de politieregio's landelijk bevestigd.

Aard van de cannabissector

In Nederland is vooral sprake van (illegale) hennep teelt ten behoeve van de productie van nederwiet, die in binnen- en buitenland wordt afgezet. De productie van nederhasj komt in geringe mate voor.

Nederwiet

In de loop der jaren is de nederwieteelt uitgegroeid tot een niet te onderschatten illegale bedrijfstak. In het logistieke proces van deze teelt kunnen we een aantal stappen onderscheiden: het regelen van een geschikte kweeklocatie en van kweekbenodigdheden, het inrichten van de locatie, het uitvoeren van het kweekproces, de verhandeling, het transport en de distributie van het eindproduct en tot slot de verkoop van nederwiet via coffeeshops en niet-geadoogde verkooppunten.

Kweeklocaties kennen vele verschijningsvormen en worden op alle denkbare plekken aangetroffen: boven- en ondergronds, in schip en schuur, van Delfzijl tot Maastricht. Locaties zijn in eigendom of worden gehuurd. Sommige telers

hebben de zolderkamer van hun woonhuis als kwekerij ingericht, andere gebruiken complete panden voor de kweek. Een glastuinbouwboer met hennep tussen de chrysanten, woonwagenbewoners met plantages in de achtertuin en makelaars die vastgoed inclusief hennepkwekerijen verhandelen – het zijn slechts wat voorbeelden uit de praktijk. Er zijn vier soorten kweeklocaties: woningen, locaties op bedrijventerreinen en in industriegebieden, geïsoleerde locaties in dunbevolkte gebieden en vaartuigen.

Allereerst de hennepkwekerijen in woningen: van thuisteelt is sprake als een slaapkamer, kelder, zolder, schuur of enige andere ruimte in of rondom de woning als hennepkwekerij is ingericht. Thuiskwekerijen brengen problemen met zich mee in de vorm van wateroverlast en brandgevaar. Ook het woon- en leefklimaat kunnen worden aangetast door verloedering van de buurt of wijk. Behalve in woningen worden hennepkwekerijen aangetroffen in loodsen, panden en stallingen op bedrijventerreinen en in industriegebieden. Dergelijke locaties stijgen in populariteit, omdat de kans op ontdekking kleiner is. Ook worden kwekerijen in dunbevolkte gebieden aangetroffen. Boerderijen en schuren lenen zich uitermate goed voor de inrichting van een hennepkwekerij, niet alleen vanwege de afgelegen en soms geïsoleerde ligging, maar ook vanwege de oppervlakte. Ter afscherming worden kwekerijen ook onder de grond ingericht of worden compleet ingerichte containers ingegraven. Als laatste kweeklocatie kunnen vaartuigen worden genoemd. Verschillende respondenten signaleren dat er hennep wordt gekweekt in vracht- en binnenvaartschepen. Hennepsteelt in vaartuigen is moeilijk op te sporen, doordat de warmteafgifte wordt gecamoufleerd door het water en de geur in de openlucht wordt verspreid.

Kweekbenodigdheden voor het inrichten van een illegale hennepkwekerij verschillen niet van die van een legaal glastuinbouwbedrijf. Daarnaast zijn hennepzaden of –stekken nodig om hennepplanten op te kweken. De kweekbenodigdheden, zaden en stekken worden vaak geleverd door *growshops*. De inrichting van een hennepkwekerij heeft als doel productie van hennep en tegelijkertijd dient de inrichting zodanig te zijn dat ontdekking wordt voorkomen. Maatregelen zijn bijvoorbeeld het afdekken van ramen om het zicht naar binnen te voorkomen en antidetectiefolie op plafonds en wanden om warmteverschillen te camoufleren. Voor het licht worden assimilatielampen gebruikt, die een zeer hoog energieverbruik hebben. Hiervoor wordt de elektriciteitsvoorziening vaak gemanipuleerd en de energie illegaal afgetapt. De kweekinrichtingen worden in toenemende mate bewaakt en beveiligd om ontdekking door de politie te voorkomen en om inbraak door *rippers* tegen te gaan. Bewaking wordt verzorgd door bewakings- of beveiligingspersoneel, honden, camera's en gsm-alarms. Verder komen in zeer beperkte mate

valstrikken voor, zoals een op scherp gezette granaat of een onder stroom gezette ijzeren deurmat of deurklink.

De hennep teelt begint soms met zaden, maar meestal met stekken. Wanneer een stek is uitgeplant, volgt een groeifase van een tot twee weken, daarna volgt de bloeifase van ongeveer acht weken. Aan het einde van de bloeifase worden de toppen geoogst en gedroogd. In het ideale geval kunnen vijf oogsten per jaar worden gehaald. Dit lukt niet als er een oogst mislukt of als de politie de kwekerij ontdekt.

De professionalisering van de cannabisbranche is een voortdurend en continu proces op drie verschillende gebieden: op het gebied van veredelings technieken van de zaden, van de kweekinrichting en van de bedrijfsvoering. Tegenwoordig worden er bijna geen amateuristische kwekerijen meer aangetroffen.

Handel in en smokkel van nederwiet vinden plaats via verschillende kanalen. Hennep telers hebben op groot- en tussenhandelsniveau relaties met handelaren zoals growshophouders, individuele wietmakelaars en andere groepen opkopers. Telers die voor de export kweken, doen zaken met afnemers in het buitenland of voeren de wiet in eigen beheer uit. Growshophouders fungeren ook als afnemer van nederwiet en als bemiddelaar tussen koper en verkoper van hennepstekken, -planten en nederwiet. De nederwiet wordt in *stashes* (voorraadplekken) opgeslagen. Op het moment dat de voorraad een bepaalde omvang heeft, wordt deze geëxporteerd.

Nederwiet bestemd voor de binnenlandse afzetmarkt wordt over de weg in een geprepareerde auto, bus of vrachtwagen vervoerd naar een distributie-, opslag-, verhandelings- of verkooppunt. Nederwiet bestemd voor de buitenlandse markt wordt, afhankelijk van het land, vervoerd over de weg, het water, het spoor en soms via de lucht. Vaak worden wiettransporten gecombineerd met het vervoer van hasj, ecstasy en/of cocaïne; er kan dan sprake zijn van ruilhandel.

Bestemmingslanden zijn vooral Engeland, België, Duitsland, Italië, Scandinavië en Spanje en in toenemende mate Oost-Europese landen, met name Polen.

Er vindt niet alleen export van nederwiet plaats, er wordt ook wiet geïmporteerd uit landen als Thailand, Ghana, Nigeria, Kenia, Zuid-Afrika en Jamaica. Deze wiet wordt over de weg, via de lucht en het water ons land binnengebracht en is bedoeld voor de Nederlandse markt of wordt doorgevoerd.

Hasj

Voor de opkomst van nederwiet vond import van hasj plaats in bulkpartijen uit Pakistan, Libanon en Marokko. Een aantal handelaren groeide uit tot hasjbaronnen, enkelen van hen zijn intussen geliquideerd. Door de verschuiving

van geïmporteerde hasj naar in eigen land gekweekte wiet nam de hasjhandel aanzienlijk af. Anno 2007 is de import en doorvoer van hasj echter nog steeds een winstgevende business.

De productie van hasj in Nederland komt in zeer geringe mate voor. Door de hoge kwaliteit is de prijs te hoog voor de export. Nederhasj wordt dan ook bijna niet aangetroffen in het buitenland.

De meeste hasj is afkomstig uit Marokko. Transport vindt plaats over land in geprepareerde vrachtwagens, via Spanje en Frankrijk, of per boot via de Middellandse Zee en de Atlantische Oceaan.

Gedoogde verkooppunten

Het landelijke coffeeshopbeleid creëert een raakvlak tussen wettelijk gedogen en illegaliteit. Traditioneel vervulden de coffeeshops een belangrijke rol in de tussenhandel. De steeds strakkere regulering door het (lokale) bestuur heeft geleid tot een meer transparante bedrijfsvoering; daarmee ging een afnemend aandeel in criminele aangelegenheden gepaard. Hiermee hebben coffeeshops hun tussenhandelsfunctie grotendeels verloren. Growshops hebben die rol in toenemende mate overgenomen.

Bij coffeeshops is de verkoop van kleine hoeveelheden toegestaan, terwijl om aan de vraag te kunnen voldoen grote hoeveelheden nodig zijn. Voor de inkoop zijn ze aangewezen op een illegale markt, die door de grote winsten, lage pakkans en relatief lage strafbedreiging grotendeels in handen is van (georganiseerde) criminelen. Deze achterdeurproblematiek is een doorn in het oog van de coffeeshophouders.

Aandachtspunten voor bestrijding

In de eerste plaats kan de bestrijding zich richten op de tussenhandel, en in het bijzonder op de growshops; zij vervullen een spilfunctie in de cannabissector. Ze hebben een legale gevel en zijn bovengronds aanwezig. Bestuurlijke maatregelen kunnen getroffen worden door de growshops vergunningplichtig te maken en andere vestigingsregels in te voeren. Met behulp van de Wet Bevordering Integriteitsbeoordelingen door het Openbaar Bestuur (BIBOB) kan vervolgens worden gekeken of de aanvrager van de vergunning criminele antecedenten heeft. Als dit het geval is, kan de vergunning worden geweigerd. Ten slotte bestaat de mogelijkheid om op grond van integrale handhaving van wet- en regelgeving op lokaal niveau tegen growshops op te treden. Deze aanpak kent al enkele successen in bijvoorbeeld Tilburg en Rotterdam. Ten tweede zou de aanpak zich kunnen richten op de groothandel, die in handen is van de georganiseerde misdaad. Een relatief klein aantal criminelen heeft internationale contacten. Door middel van spiegelonderzoeken waarbij opsporingsonderzoeken in twee landen tegelijk worden uitgevoerd, kan hierop

worden ingespeeld en de kern van de criminele samenwerkingsverbanden worden aangepakt.

Ten derde zou de aanpak zich kunnen richten op het reduceren van de economische waarde van nederwiet. Nederwiet wordt niet voor niets ook wel het groene goud genoemd. Mogelijkheden biedt decriminalisering, legalisering of regulering van hennepsteelt. De legale hennepsteelt ten behoeve van de medicinale cannabis laat zien dat hier mogelijkheden toe zijn.

Omvang

In 2006 waren er in Nederland naar schatting 12.000 tot 20.000 hennepkwekerijen en –stekkerijen met meer dan vijf planten, waarvan er zo'n 6000 zijn ontmanteld. In de kwekerijen en stekkerijen stonden gemiddeld even veel hennepstekken als hennepplanten, te weten 4,3 miljoen tot 7,2 miljoen hennepstekken en ruim 4,4 miljoen tot 7,4 miljoen hennepplanten. Van zowel de hennepplanten als de hennepstekken zijn er ongeveer 2,2 miljoen in beslag genomen. In 2006 zijn in Nederland dan ook naar schatting bijna 2,2 tot 5 miljoen hennepstekken verkocht. Met een gemiddelde detailhandelsprijs van 2 euro per stek is met de stekkenhandel een bedrag van 4,3 tot 10 miljoen euro gemoeid. Met betrekking tot de productie van nederwiet zijn er naar schatting 2,2 tot 5,2 miljoen hennepplanten die een oogst hebben opgeleverd. Gemiddeld genomen haalt een teler 27,2 gram van een hennepplant, waardoor de nederwietproductie in 2006 in Nederland 61 tot 142 ton bedroeg, exclusief de opbrengst van de gedoogde hennepplanten. Met een binnenlandse consumptiemarkt van 37 tot 54 ton werd naar schatting 26 tot 90 procent van de nationale nederwietproductie in eigen land afgezet. Hieruit valt af te leiden dat er 7 tot 104 ton nederwiet werd geëxporteerd, dat wil zeggen 10 tot 74 procent van de nationale nederwietproductie. Deze marges zijn zo ruim dat de percentages moeilijk kunnen worden geduid. Ook voor de pakkans geldt een marge. Deze wordt geschat op 30 tot 50 procent. Door de pakkans op bijvoorbeeld 30 procent te stellen, zouden de schattingen eenduidig worden. Voor de berekening van de nationale nederwietproductie wordt vooralsnog uitgegaan van de schatting van 61 tot 142 ton. Met een gemiddelde groothandelsprijs van 3000 euro voor een kilo nederwiet was de nationale nederwietproductie in 2006 goed voor een omzet van 182 tot 424 miljoen euro. Dit is exclusief de financiële omzet van de gedoogde hennepplanten.

Buitenlandse wiet wordt in beperkte mate ingevoerd. Een minderheid van coffeeshops (40%) heeft de buitenlandse variëteit (nog) in het assortiment. De buitenlandse wiet vormt een klein deel van het gehele aanbod aan wiet.

Nederhasj wordt in bescheiden vorm in Nederland geproduceerd, alhoewel het in een toenemend aantal coffeeshops op het menu staat. Desalniettemin lijkt de

productie beperkt in omvang. De verkoopprijs van nederhasj in de coffeeshop ligt tussen de 15 en 40 euro per gram.

Criminele organisaties die buitenlandse hasj importeren, slaan deze in grote partijen op in kantoren, loodsen en (bedrijfs)ruimten, van waaruit binnenlandse distributie en doorvoer naar het buitenland plaatsvindt. Over de omvang van deze import, afzet in Nederland en doorvoer heeft dit onderzoek geen uitsluitsel gegeven.

Actoren en criminele samenwerkingsverbanden

In de cannabissector kunnen we verschillende producenten, handelaren en smokkelaars onderscheiden, die verschillen in mate en wijze van criminele samenwerking en organisatiegraad.

Allereerst zijn er de afhankelijke thuistelers. Dezen kenmerken zich door het hebben van een (financieel) afhankelijke relatie met een andere ondernemer in de cannabissector, meestal een growshophouder. Doordat de growshop de kwekerij heeft (voor)gefinancierd en ingericht, is een afhankelijke relatie ontstaan. Na het aflossen van de schuld ontstaat vaak een handelsrelatie, aangezien de teler zijn opbrengst bij de bekende growshophouder blijft inleveren.

Dan zijn er zelfstandige telers, die voor eigen rekening en risico werken. Voor de afzet gebruiken ze verschillende opkopers. Er zijn zelfstandige thuistelers en zelfstandige bedrijfstelers te onderscheiden. De zelfstandige thuisteler kweekt in zijn eigen huis en voert alle stappen in het kweekproces zelf uit. Dit in tegenstelling tot de zelfstandige bedrijfsteler. Deze heeft grote aantallen hennepplanten in meerdere kwekerijen staan. Door de grootschaligheid is er sprake van een gemiddelde organisatiegraad.

Ten slotte zijn er de exploitanten die meerdere kwekerijen in ruimten van anderen hebben. Zij hebben een hoge mate van georganiseerdheid. Zij maken gebruik van verhuurders van ruimten en beheerders om de kwekerijen te runnen. Niet zelden worden die ingezet als stromannen en katvangers. De exploitanten gaat het vooral om het financiële gewin en niet om de kwaliteit van de cannabis. Exploitanten kopen ook op grote schaal henneproducten in en verwerken deze in eigen beheer. Deze producten worden afgezet aan coffeeshophouders, maar ook aan internationale handelaren. Vaak bezitten exploitanten ook een growshop. Growshops vervullen een centrale rol in de cannabissector. Behalve legale kweekbenodigdheden en materialen verkopen zij illegale producten zoals hennepstekken. Bovendien kopen zij de oogst-opbrengsten weer op en verkopen deze door.

De exploitanten met contacten in binnen- en buitenland houden zich vaak ook bezig met andere criminele activiteiten: heling, diefstal en inbraak, maar ook de

productie van en handel in harddrugs en de smokkel daarvan, vuurwapenhandel en –smokkel, btw–fraude, valsheid in geschrifte, hypotheekfraude, identiteitsfraude en mensenhandel. Verder worden criminele werkwijzen toegepast zoals witwassen, geweld, afscherming en het gebruik van informatie- en communicatietechnologie.

Met name het gebruik van horizontaal geweld neemt toe in de vorm van gewelddadige criminele incasso's of vanwege conflicten over geropte kwekerijen; hierbij vallen ook dodelijke slachtoffers. Uit bestudering van grootschalige opsporingsonderzoeken (TGO's) blijkt dat bijna een derde van het excessieve geweld binnen het criminele milieu hennepgerelateerd is.

Er dienen zich ook nieuwe spelers aan op de cannabismarkt: Vietnamese criminele samenwerkingsverbanden, die niet bekend zijn bij politie en justitie, doordat ze uit het buitenland komen. Andere zijinstromers die steeds vaker worden gesignaleerd in de hennepeteelt, zijn relatief jonge, hoogopgeleide Nederlandse ondernemers. Andere nieuwe spelers zijn criminele samenwerkingsverbanden die zich voorheen met andere criminele activiteiten bezighielden, maar in toenemende mate (ook) op de cannabismarkt actief zijn. Voorbeelden hiervan zijn woonwagengebouwers en Turkse groeperingen.

Gevolgen voor de samenleving

De productie van cannabis, de handel erin en de smokkel ervan hebben gevolgen voor de Nederlandse samenleving.

Volksgezondheid

Het gebruik van cannabis heeft beperkte fysieke gevolgen voor de volksgezondheid. Voor een aantal kwetsbare groepen geldt dat zij een verhoogd risico hebben er psychisch verslaafd aan te raken. Zwaar cannabisgebruik gaat bij deze groepen vaak samen met een hoog alcohol- en tabaksgebruik. Aangezien het aantal hulpvragen van zware cannabisgebruikers de laatste jaren behoorlijk is gestegen, is de verwachting dat het aantal mensen die intensief en langdurig cannabis gebruiken, de komende jaren verder zal toenemen. In vergelijking met problematisch alcoholgebruik gaat het bij problematisch cannabisgebruik om kleine aantallen. Het merendeel van de cannabisgebruikers gebruikt cannabis op een recreatieve manier en ondervindt hier weinig tot geen problemen van.

Een specifiek aspect voor de volksgezondheid is het THC-gehalte van cannabis. Het aandeel van dit werkzame bestanddeel in nederwiet is vanaf 2000 fors gestegen, maar lijkt nu te zijn gestabiliseerd. Op de korte termijn veroorzaakt een hoger THC-gehalte lichamelijke effecten. Jongeren kunnen die fysieke effecten doorgaans wel verdragen, mensen met hart- en vaatziekten lopen wel

een verhoogd risico. De meeste gebruikers passen bij een hoog THC-gehalte hun consumptiepatroon aan.

Het gebruik van pesticiden, bestrijdingsmiddelen en verzwaringsmiddelen lijkt geen direct gevaar voor de volksgezondheid op te leveren. Het verzwaren van nederwiet door de toevoeging van oneigenlijke stoffen lijkt vooral te worden toegepast op wiet die voor de export bestemd is.

Maatschappelijke overlast

Thuiskwekerijen leveren een gevaar op voor de directe woonomgeving; het gaat hier vooral om brandgevaar en wateroverlast. Verder lijdt de woning eronder als er een kwekerij in heeft gezeten. Indien het een socialehuurwoning is, komt de schade voor rekening van de woningbouwcorporatie. Ook derven energiebedrijven inkomsten, doordat de stroom vaak illegaal wordt afgetapt. Illegale hennepsteelt in woningen komt niet alleen in sociaaleconomisch zwakke wijken voor. Kwekerijen worden in toenemende mate aangetroffen in particuliere huurwoningen, koopwoningen, (bedrijfs)ruimten, loodsen en schuren. De status van een wijk is niet langer een indicatie voor de aanwezigheid van hennepkwekerijen.

Coffeeshops in grenssteden leveren ook overlast op. In de omgeving van deze coffeeshops komen relatief veel geweldsdelicten voor, evenals tasjesroof, drugsoverlast, openbare dronkenschap en wildplassen. Ook niet-gedoogde verkooppunten van cannabis tasten de leefbaarheid aan. De verkoop van cannabis buiten de coffeeshops om neemt toe, wat mogelijk te maken heeft met een strenger handhavingsbeleid. Als gevolg neemt de hiermee gepaard gaande overlast door rondhangende mobiele dealers toe.

Vermogensschade

De georganiseerde criminelen in de cannabissector maken gebruik van uitkeringsfraude, identiteitsfraude en hypotheekfraude, om gelden wit te wassen. De overheid en geldverstrekkers zijn daarvan het slachtoffer. Aangezien er honderden miljoenen in de hennepsteelt omgaan, levert dit aanzienlijke financieel-economische schade op. Bovendien is er bij hennepsteelt vaak sprake van de eerdergenoemde energiediefstal en schade aan woningen. Hierdoor worden energiebedrijven maar ook partijen als woningcorporaties en verzekeraars gedupeerd. De omvang van deze vermogensschade is niet in te schatten; dat het om forse bedragen gaat, is duidelijk.

Beïnvloeding van opsporing

Criminele samenwerkingsverbanden schermen zich effectief af voor politie en justitie, waarbij ze in toenemende mate gebruikmaken van professionele dienstverleners. Van diverse (ICT-)middelen wordt gebruikgemaakt om op professionele wijze de aanwezigheid van een kwekerij of de communicatie over illegale activiteiten te verbergen. Ook de toenemende vermenging van boven- en onderwereld bemoeilijkt de opsporing en vervolging.

Imagoschade

Een laatste gevolg voor de samenleving is de aantasting van het imago van Nederland in het buitenland. Nederland wordt gezien als het bronland van ecstasy en nederwiet. Ook op het gedoogbeleid is er vanuit het buitenland op politiek-bestuurlijk niveau de nodige kritiek. Nederland heeft zijn imago verbeterd door bijvoorbeeld strafrechtelijke maatregelen te nemen tegen de illegale hennepteelt en de zogenoemde integrale aanpak toe te passen.

Criminaliteitsrelevante factoren

De belangrijkste maatschappelijke factoren die van invloed zijn op de cannabissector, hebben betrekking op beleid, normalisering, internationalisering en technologie.

Beleid

Het gedoogbeleid maakt onderscheid tussen harddrugs en softdrugs en omvat verschillende elementen. Het kweken van maximaal vijf planten (voor eigen gebruik) wordt niet vervolgd en onder bepaalde voorwaarden is in coffeeshops de verkoop van softdrugs toegestaan. Door de verkoop aan de voordeur te gedogen scheidt dit de gelegenheid voor criminelen om hennep te telen en deze via de achterdeur aan de coffeeshops te leveren. De openbare verkrijgbaarheid van cannabis heeft niet geleid tot excessief cannabisgebruik. In vergelijking met andere Europese landen neemt Nederland een middenpositie in wat betreft het aantal cannabisgebruikers.

Sinds 2004 is met de zogenaamde cannabisbrief van het kabinet aan de Tweede Kamer een meer repressief beleid ingezet. In deze cannabisbrief pleit het kabinet onder andere voor een intensivering van de aanpak van de hennepteelt, omdat deze een steeds meer bedrijfsmatig karakter krijgt en er sprake is van betrokkenheid van georganiseerde criminaliteit. De gemeenten moeten bestuursrechtelijke handhaving stimuleren en intensiveren in samenwerking met publieke en private partijen. Dit beleid lijkt succesvol bij het terugdringen van de thuisteelt in socialehuurwoningen. De thuisteelt lijkt zich te verplaatsen naar het duurdere segment van de particuliere huurdersmarkt, koopwoningen, woningen in dunnerbevolkte gebieden en naar ruimten op bedrijven- en industrieterreinen.

Met betrekking tot de aanpak van de georganiseerde criminaliteit lijkt het beleid zoals dat nu gevoerd wordt minder succesvol. De politie gaat met name uit van de concepten 'tegenhouden' en 'de korte klap', met als belangrijkste doel het ontmantelen van de kwekerij, de inbeslagname van illegale producten en het weghalen van de gevaarstelling uit de (woon)wijk. Meestal wordt er niet verder gerechercheerd naar de criminele samenwerkingsverbanden die zich met de handel en smokkel bezighouden.

Recente politieke ontwikkelingen geven aan dat er in toenemende mate aandacht is voor de aanpak en bestrijding van de georganiseerde criminaliteit en de verweving van onderwereld en bovenwereld. De criminele activiteiten in de cannabissector dragen bij aan deze verweving door de betrokkenheid van vastgoedhandelaren, advocaten en notarissen.

Normalisering

Het gebruik van cannabis is niet langer beperkt tot een bepaalde subcultuur, maar is algemeen geaccepteerd. De normalisering van de hennepcultuur is een factor die de criminaliteit bevordert, aangezien daardoor de (morele) drempel om hennep te telen lager is geworden.

Internationalisering

Door het wegvallen van grenzen, door internationale verdragen en de uitbreiding van de Europese Unie kunnen georganiseerde criminelen zich makkelijker bewegen op internationaal niveau. Nederlandse hennepkwekers starten steeds vaker ondernemingen in omliggende landen als België en Duitsland maar ook in Engeland, Polen en Zweden. Of zij brengen hun expertise over op lokale hennepkwekers in het buitenland. Deze export van expertise is een verschijnsel dat in toenemende mate voorkomt. Ook neemt het aantal Oost-Europese criminelen dat zich in Nederland vestigt toe door de hierboven genoemde aspecten van internationalisering. Hierdoor zal het aandeel Polen, Roemenen en Bulgaren, die als knipper werkzaam zijn in de cannabissector, verder toenemen. Verder maken Turken en Vietnamezen gebruik van de mogelijkheden die de internationalisering hun op crimineel vlak biedt.

Technologische ontwikkelingen

Door verbeterde veredelings-, kweek- en kloontechnieken is de opbrengst van een hennepplant gemaximaliseerd. Door de ontwikkeling van technisch hoogwaardige apparatuur kan een kwekerij zeer efficiënt worden beheerd. De ontwikkeling van verbeterde kweekmaterialen en -benodigdheden zorgt voor een geavanceerde teelt. Bovendien worden geavanceerde middelen toegepast voor afscherming en beveiliging, gericht op zwakke plekken zoals warmteafvoer, energieverbruik en geur.

Verwachte ontwikkelingen

Nederwiet

Hennepsteelt zal naar verwachting steeds vaker plaatsvinden in particuliere huur- en koopwoningen in het stedelijke gebied en in bedrijfsruimten, loodsen en schuren in dunbevolkte gebieden. In de voorziening van kwekerijen spelen growshops een centrale functie.

Gezien de politieke belangstelling voor growshops is de verwachting dat zowel bestuurlijke als strafrechtelijke maatregelen zullen worden genomen. Het is vervolgens de vraag in hoeverre coffeeshops de tussenhandelsfunctie weer zullen gaan overnemen. De ontwikkeling van de nederwietproductie is sterk afhankelijk van het gevoerde beleid en de daaruit voortkomende maatregelen. Het beleid is aan veranderingen onderhevig, wat blijkt uit de politieke belangstelling voor de aanpak en bestrijding van de georganiseerde misdaad en de verweving van de onder- en bovenwereld, uit de prioriteitsstelling van cannabisgerelateerde zaken door het Openbaar Ministerie en uit de integrale aanpak op lokaal overheidsniveau. Dit zal gevolgen hebben voor de nederwietproductie.

De illegale teelt van nederwiet heeft een forse omvang aangenomen door externe factoren zoals de eenvoudige verkrijgbaarheid van kweekmaterialen, kennis en advies, de relatief makkelijke afzet van het eindproduct en de economische waarde ervan, terwijl de strafbedreiging relatief laag is in vergelijking met die voor de productie van harddrugs en de pakkans ogenschijnlijk laag is. Bovendien houdt het gedoogbeleid de illegale hennepsteelt in stand. Hierin zal de komende jaren weinig veranderen. De verwachting is dat de integrale aanpak van de hennepsteelt wordt geïntensiveerd. Het aantal (kleinschalige) thuishouder zal hierdoor verder afnemen. Een stijgend aandeel van de hennepsteelt zal in handen komen van nieuwe criminele groeperingen die zich op de cannabismarkt bewegen. De recente prioriteitsstelling van cannabisgerelateerde zware en/of georganiseerde criminaliteit door het Openbaar Ministerie geeft aan dat er op dit gebied verschuivingen plaatsvinden. Welk effect dit de komende vier jaar zal hebben, is onbekend. De handel in en smokkel van nederwiet zullen wellicht afnemen, aangezien landen waarnaar nederwiet wordt geëxporteerd, zelfvoorzienend worden door inheemse kweek.

Hasj

De lichte stijging van de productie van nederhasj zal de komende vier jaar onveranderd blijven. Nederhasj zal in een licht stijgend aantal coffeeshops worden aangeboden. De buitenlandse hasj blijft in het aanbod overheersen. De import hiervan blijft dan ook onveranderd.

Criminele samenwerkingsverbanden

Het aantal (afhankelijke) thuistelers neemt af door de integrale aanpak van de hennepteelt. Het gat wordt opgevuld door zelfstandige bedrijfstelers en exploitanten. Deze criminelen hebben winstmaximalisatie als uitgangspunt en niet de kwaliteit van de wiet. Coffeeshophouders zullen in toenemende mate zaken moeten gaan doen met criminele samenwerkingsverbanden en nederwiet met een slechtere kwaliteit verkopen. De verwachting is dat criminele samenwerkingsverbanden in de cannabissector verder zullen toenemen, als er geen prioriteit wordt gegeven aan opsporing en vervolging en er op deze ontwikkeling geen nieuw beleid wordt gemaakt.

De komende jaren verandert er weinig in de actoren die betrokken zijn bij de hennepteelt. De verwachting is dat er de komende jaren voldoende goedkope arbeidskrachten voorhanden zijn vanuit de nieuwe EU-landen, met name Polen, Bulgarije en Roemenië.

Naar verwachting zal de rol van dienstverleners de komende jaren niet veranderen. Met name de rol van functionarissen in de financiële dienstverlening en die van vrijberoepsbeoefenaars is erg belangrijk. Dit brengt onder meer het gevaar met zich mee dat bonafide handelaren of bestuurders zakelijke relaties aangaan met malafide investeerders.

Verder is de verwachting dat de vermenging van softdrugs- en harddrugshandelaren en –smokkelaars zich zal voortzetten. Steeds vaker worden combinatietransporten aangetroffen waarbij softdrugs worden uitgevoerd en harddrugs ingevoerd. Ook zijn er relaties met andere criminele activiteiten en worden er nieuwe spelers op de cannabismarkt gesignaleerd zoals Vietnamezen en Turken.

Gelet op de toenemende betrokkenheid van misdaadondernemers in de cannabissector en de grote financiële belangen die daarbij spelen, wordt een verdere toename verwacht van het gebruik van excessief horizontaal geweld, met name in de vorm van geweld bij het rippen van partijen nederwiet.

1

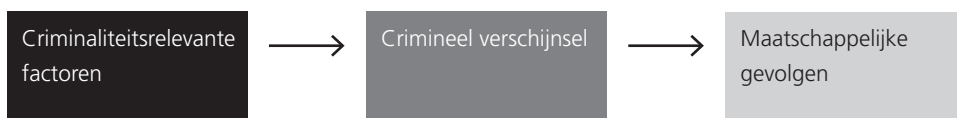
Inleiding

1.1 Het Nationaal dreigingsbeeld

Dit rapport is een verslag van een onderzoek voor het Nationaal dreigingsbeeld (NDB). Het NDB beoogt inzicht te verschaffen in de criminaliteit met een georganiseerd karakter waarmee Nederland heden ten dage kampt en in de nabije toekomst zal worden geconfronteerd.

In 2004 verscheen het eerste Nationaal dreigingsbeeld (DNRI, 2004). Dit dreigingsbeeld was de eerste poging om de georganiseerde criminaliteit en haar dreigingen voor de Nederlandse samenleving in kaart te brengen sinds de Parlementaire Enquêtecommissie uit de jaren negentig. In 2006 is in opdracht van de Raad van Hoofddoelcommissarissen een vervolgstudie verschenen waarin nader werd ingegaan op enkele specifieke criminele verschijnselen die in het eerste NDB onderbelicht waren gebleven (DNRI, 2006a). Door de politie-ministers is bepaald dat het Nationaal dreigingsbeeld vierjaarlijks moet worden vervaardigd. Reden waarom in 2008 het tweede NDB is vervaardigd.

Vanwege het toekomstgerichte karakter van het NDB wordt niet alleen de huidige stand van zaken van criminele verschijnselen onderzocht, maar gaat de aandacht ook uit naar maatschappelijke factoren die van invloed zijn (of kunnen zijn) op de criminele verschijnselen. Deze worden aangeduid als criminaliteitsrelevante factoren. De invloed op aard en omvang van de criminaliteit kan zowel bevorderend als remmend zijn. Bij remmende factoren kan mede worden gedacht aan inspanningen op het vlak van de criminaliteitsbeheersing, zoals de intensivering van controles bij de export van goederen naar het buitenland. Ook wordt aandacht besteed aan maatschappelijke gevolgen. Hiermee worden de schadelijke gevolgen bedoeld van de criminele verschijnselen in hun totaliteit voor de Nederlandse samenleving. De (veronderstelde) causale samenhangen tussen criminaliteitsrelevante factoren, criminele verschijnselen en maatschappelijke gevolgen kunnen als volgt schematisch worden weergegeven:

Het NDB wordt in opdracht van het College van procureurs-generaal samengesteld door de Dienst IPOL van het Korps landelijke politiediensten. Het wordt gebruikt om beleidsprioriteiten vast te stellen in de aanpak door politie en justitie van criminaliteit met een georganiseerd karakter op nationaal en regionaal bestuurniveau. Tevens beoogt het aanknopingspunten te bieden voor een bestuurlijke aanpak.

Het domein van criminaliteit met een georganiseerd karakter is breed. Het bevat de criminaliteit die haar beslag krijgt in de structurele samenwerking tussen personen, die wordt gepleegd met het oog op het gezamenlijk behalen van financieel of materieel gewin, en die ernstige gevolgen heeft voor de samenleving. 'Criminaliteit met een georganiseerd karakter' omvat zowel misdrijven die gerelateerd zijn aan illegale markten ('handelsmisdad') als roofovervalen die worden gepleegd door meerdere plegers gezamenlijk ('banditisme'). Het kenmerk 'structurele samenwerking tussen personen' betekent niet alleen dat sprake is van (de intentie tot) herhaald plegen, maar ook van enige consistentie in de samenstelling van het samenwerkingsverband. Vanwege de gerichtheid op financieel of materieel gewin behoort ideologisch gemotiveerde criminaliteit niet tot het onderzoeksdomein.

Begin 2007 zijn in een voorstudie mogelijke onderwerpen voor nadere studie belicht. In overleg met de begeleidingscommissie van het NDB zijn binnen de Dienst IPOL zes deelprojecten gestart en inmiddels uitgevoerd. De onderwerpen die in deze deelprojecten centraal stonden, zijn:

- productie, handel en smokkel van cannabis;
- criminaliteit bij bodemsanering en grensoverschrijdende afvalstromen;
- fraudeconstructies;
- georganiseerde vermogenscriminaliteit;
- witwassen van wederrechtelijk verkregen vermogen;
- actualisering van dreigingen uit het eerste NDB.

De algemene vragen waarop in deze deelprojecten een antwoord moest worden geformuleerd, luiden telkens als volgt:

- 1 Hoe heeft de aard van het criminele verschijnsel zich ontwikkeld voor wat betreft de wijze waarop die criminaliteit wordt gepleegd?
- 2 Hoe heeft de omvang van het criminele verschijnsel zich ontwikkeld in termen van hoeveelheid van activiteit (frequentie, incidentie, prevalentie, schaalgrootte)?
- 3 Hoe heeft de aard van het criminele verschijnsel zich ontwikkeld voor wat betreft de kenmerken van personen en criminele samenwerkingsverbanden die van (betrokkenheid bij) het plegen daarvan worden verdacht?

- 4 Wat zijn de gevolgen van het criminele verschijnsel voor de Nederlandse samenleving?
- 5 Welke criminaliteitsrelevante factoren zijn in welke mate en op wat voor wijze van invloed op het criminele verschijnsel?
- 6 Wat zijn de verwachtingen over omvang, werkwijze, betrokken criminele samenwerkingsverbanden en maatschappelijke gevolgen van het criminele verschijnsel voor de komende jaren?

Bovenstaande vragen zijn niet alleen uitgangspunt geweest voor de deelrapporten van de Dienst IPOL, maar zijn ook richtinggevend geweest voor landelijke criminaliteitsbeeldanalyses op de aandachtsgebieden van de dienst Nationale Recherche als ook voor analyserapporten van regionale politiekorpsen over criminaliteit met een georganiseerd karakter. De bevindingen uit deze rapporten vormen het basismateriaal voor het eindrapport NDB2008.

1.2 Domeinafbakening en begrippenkader

Het onderzoeksdomein van deze deelstudie is de cannabissector in 2006 in Nederland. Onder cannabissector verstaan we het geheel van betrokken personen, instanties en bedrijven en hun activiteiten bij de productie van, handel in en smokkel van cannabis. De gehanteerde termen zijn als volgt geoperationaliseerd:

Cannabis:	wiet (marihuana, weed) en hasj (hasjiesj, hash, hashish) afkomstig van de hennepplant. In Nederland geproduceerde hasj en wiet worden aangeduid met de termen nederhasj (skuff) en nederwiet.
Cannabishandel:	het aan- en/of verkopen van hennepstekken, hennepplanten, wiet of hasj.
Cannabisproductie:	het voor consumptiedoeleinden telen van hennepstekken of -planten om ze vervolgens te oogsten, drogen en knippen of zeven, met wiet of hasj als eindproduct. Hennepteelt ten behoeve van de productie van psychoactieve stoffen is illegaal. ¹
Cannabissector:	het geheel van betrokken personen, instanties en bedrijven en hun activiteiten bij de productie van, handel in en smokkel van cannabis.

¹ Hennep die kennelijk bestemd is voor de winning van vezel of de vermeerdering van zaad voor de productie van hennepvezel en waarvan de teelt plaatsvindt in de volle grond en in de openlucht, is niet verboden.

Cannabissmokkel:	het binnen of buiten Nederlands grondgebied brengen van cannabis.
Coffeeshops:	alcoholvrije horecagelegenheden waar door de gemeente de verkoop en het gebruik van cannabis onder voorwaarden ² is toegestaan, wat in een gedoogvergunning is neergelegd.
Growshops:	(groothandels)bedrijven of winkels die legale en illegale benodigdheden en materialen leveren voor de (thuis)-kweek van cannabis, inclusief goederen die bedoeld zijn om de kwekerij af te schermen van de buitenwereld.
Hennepknipperij:	een ruimte die specifiek is ingericht om bloemtoppen van hennepplanten te knippen die (elders) zijn geoogst.
Hennepkwekerij:	een binnen- of buitenlocatie waar hennepplanten groeien en bloeien. Ook wel hennepplantage genoemd.
Hennepstekkerij:	een ruimte die specifiek is ingericht voor het produceren van stekken. De planten komen hier niet tot bloei.

NB: In dit rapport wordt in de mannelijke vorm verwezen naar hennep telers, cannabishandelaren en –smokkelaars, omdat vooral mannen zich met deze praktijken bezighouden. Natuurlijk zijn er ook vrouwen in de cannabissector werkzaam, maar zij vormen een minderheid. Ter verhoging van de leesbaarheid hanteren we enkel de mannelijke verwijzingsvorm.

1.3 Doelstelling en onderzoeksvragen

Dit onderzoek heeft als doel het verkrijgen van inzicht in de aard en omvang van de cannabissector, de betrokken personen en criminele samenwerkingsverbanden, de criminaliteitsrelevante factoren, de maatschappelijke gevolgen en de toekomstige ontwikkelingen van de cannabissector, teneinde een onderbouwing te leveren voor het selecteren van criminele verschijnselen als speerpunten van beleid (prioriteren) dan wel het benoemen van criminele verschijnselen als witte vlekken (signaleren).

² De AHOJ-G+–criteria: geen **a**ffichering, geen **h**arddrugs, geen **o**verlast, geen verkoop aan en toegang van **j**ongeren beneden de 18 jaar, geen verkoop van **g**roothandelshoeveelheden (meer dan 5 gram per persoon en 500 gram voorraad in de coffeeshop) en geen verkoop van alcohol (+).

De algemene onderzoeksvragen die zijn opgesteld in het kader van het Nationaal dreigingsbeeld 2008, zijn vertaald naar het onderwerp van onderzoek in deze studie. De zes hoofdvragen zijn nader uitgewerkt in specifieke onderzoeksvragen en luiden als volgt:

1 *Wat is de aard van de cannabissector en hoe heeft deze zich ontwikkeld?*

- 1a Op welke wijze vindt de organisatorische uitvoering van de cannabisproductie, –handel en –smokkel plaats?
- Welke activiteiten kunnen worden onderscheiden ten aanzien van cannabisproductie, –handel en –smokkel?
 - Welke logistieke elementen zijn nodig om cannabis te kunnen produceren, verhandelen en smokkelen?
 - Op welke wijze wordt in deze logistieke elementen voorzien en wie zijn daarbij betrokken?
- 1b Van welke middelen en netwerken maken cannabisproducenten, –handelaren en –smokkelaars gebruik? Hierbij wordt ingegaan op:
- middelen zoals geweld, technologie (inclusief ICT), gaten in wet- en regelgeving, de mate van toezicht en handhaving, bewuste beïnvloeding van de cannabismarkt, corruptie, infrastructuur, witwassen, afschermingsstrategieën, falsificaten, en smokkelmethoden;
 - netwerken zoals samenwerkingsvormen binnen en buiten de cannabissector en de geld-, goederen- en personenstroom vanuit of naar Nederland.
- 1c Welke rol spelen de overheid, het bedrijfsleven, vrijberoepsbeoefenaars en andere dienstverleners bij de logistieke uitvoering binnen de cannabissector?
- 1d Hoe hebben de logistieke uitvoering, het gebruik van middelen en netwerken en de rol van de overheid, het bedrijfsleven, vrijberoepsbeoefenaars en andere dienstverleners zich ontwikkeld?
- 1e Wat zijn de zwakke plekken of kwetsbare onderdelen in de logistiek van de cannabissector waarop de bestrijding zich kan richten?

- 2 *Wat is de omvang van de cannabissector in termen van de hoeveelheid activiteit, schaalgrootte en geografische spreiding, hoe heeft deze zich ontwikkeld en welke gevolgen heeft dit voor de cannabismarkt met betrekking tot vraag en aanbod, prijzen, omzet en winst?*
- 3 *Wat zijn de kenmerken van de verschillende actoren in de cannabissector en zijn hier ontwikkelingen in te zien?*
- 3a *Wat zijn de kenmerken van de natuurlijke personen, vrijberoepsbeoefenaars en andere dienstverleners die bij de cannabissector betrokken zijn, en hoe hebben deze zich ontwikkeld?*
- 3b *Wat zijn de kenmerken van de rechtspersonen zoals bedrijven en instellingen die bij de cannabissector betrokken zijn, en hoe hebben deze zich ontwikkeld?*
- 3c *Wat zijn de kenmerken van de criminele samenwerkingsverbanden die bij de cannabissector betrokken zijn, en hoe hebben deze zich ontwikkeld? Hierbij wordt ingegaan op:*
- *de aard van criminele samenwerkingsverbanden: demografische aard (nationaliteit, status, etniciteit en sekse), organisatorische aard (functies, rolverdeling, bezit van en toegang tot kennis, middelen en netwerken), historische aard (ontstaansgeschiedenis en bestendigheid);*
 - *de gebruikte middelen (met specifieke aandacht voor het gebruik van ICT en falsificaten) en netwerken (zoals andere criminele groeperingen en samenwerkingsverbanden, contacten met (gecorrumpeerde) overheidsfunctionarissen, vrijberoepsbeoefenaars en legale ondernemingen);*
 - *de ruimtelijke en temporele spreiding van activiteiten, woon- en verblijfplaatsen.*
- 3d *Wat zijn de kenmerken van natuurlijke personen, rechtspersonen en criminele samenwerkingsverbanden waarop de preventieve en repressieve aanpak van georganiseerde criminaliteit in de cannabissector zich kan richten?*

- 4 *Wat zijn de gevolgen van het bestaan van en de ontwikkelingen binnen de cannabissector voor de Nederlandse samenleving?*
 - 4a Welke gevolgen hebben zich voorgedaan?
 - 4b Wat is de ernst van deze gevolgen?
 - 4c Wie zijn de slachtoffers in termen van personen, bedrijven en instellingen, overheid en samenleving?
- 5 *Welke criminaliteitsrelevante factoren zijn in welke mate en op welke wijze van invloed op de cannabissector?*
- 6 *Wat zijn de verwachtingen over de aard, omvang, betrokken criminele samenwerkingsverbanden en maatschappelijke gevolgen van de cannabissector voor de komende vier jaren?*

1.4 Onderzoeksmethode

Wie onderzoek verricht naar de verschillende aspecten van de cannabissector, kan putten uit een veelheid van en een diversiteit aan informatie. Er zijn dan ook verschillende methoden van dataverzameling toegepast. Bij diverse organisaties, instellingen, instanties, lokale en nationale overheid staat het onderwerp intussen hoog op de agenda en heeft het (beleids)prioriteit. Dit heeft geleid tot een scala aan (wetenschappelijke) onderzoeken, nota's, rapporten, (Tweede Kamer)stukken en –verslagen over het onderwerp cannabis. Wij hebben een literatuurstudie uitgevoerd, waarbij we zowel vakliteratuur als materiaal uit open bronnen hebben bestudeerd.

Er bestaat niet alleen een grote verscheidenheid aan literatuur, er is ook een verscheidenheid aan deskundigheid met betrekking tot het onderwerp cannabis opgebouwd. Bij diverse organisaties, instellingen en instanties en bij de overheid is de nodige kennis en expertise aanwezig, waarbij elk zijn eigen invalshoek heeft. Om dergelijke informatie te vergaren zijn 21 semigestructureerde interviews met 28 deskundigen op het gebied van cannabis gehouden, waaronder interviews met teamleiders en zaaksofficieren van opsporingsonderzoeken. Vanuit het oogpunt van tijdsbesparing is gekozen voor het interviewen van betrokken functionarissen in plaats van het uitvoeren van arbeidsintensief dossieronderzoek. Tien interviews zijn afgenomen bij verschillende politiefunctionarissen, onder wie teamleiders, CIE-analisten en verdovendemiddelenexperts van regionale en landelijke

politiekorpsen. In drie interviews zijn officieren van justitie aan het woord geweest, tweemaal zijn deskundigen van de FIOD–ECD bevraagd en eveneens hebben twee gesprekken met coffeeshophouders plaatsgevonden. Tot slot zijn toezichthouders op het gedrag van de financiële markten, een manager fraudebestrijding van een energiebedrijf, een emeritus hoogleraar economie en een onderzoeker van een criminologisch instituut geïnterviewd. Naast deze interviews hebben vele gesprekken met onderzoekers en andere experts plaatsgevonden naar aanleiding van een vraag, een resultaat, een publicatie of een gedachtekronkel. Het voert te ver deze hier te noemen.

Om vanuit opsporing inzicht te krijgen in de productie van cannabis, de handel erin en/of smokkel ervan hebben wij registers van de politie geraadpleegd. Het systeem met gegevens over criminele samenwerkingsverbanden (CSV–manager) hebben wij bestudeerd en door middel van Blueview hebben we het bedrijfsprocessensysteem landelijk bevraagd. Andere politionele en justitiële databanken zoals Luris, de Verwijzingsindex Rechercheonderzoeken en Subjecten en het Bom Datasysteem, hebben we wel geraadpleegd, maar deze leverden geen bruikbare informatie of meerwaarde aan informatie op.

Tot slot hebben we het internet geraadpleegd om minder voor de hand liggende open bronnen te scannen of om informatie te achterhalen die uitsluitend via internet toegankelijk is. Internet is dus niet alleen gebruikt als instrument om bijvoorbeeld publicaties te zoeken, maar ook als bron om data te verzamelen.

1.5 Leeswijzer

Hierna volgen nog zeven hoofdstukken. In hoofdstuk 2 tot en met 7 beantwoorden we steeds een van de zes hoofdvragen. Zo gaan we in hoofdstuk 2 in op de aard van de cannabissector en in hoofdstuk 3 op de omvang. In hoofdstuk 4 komen de criminele samenwerkingsverbanden en andere actoren naar voren die zich in deze sector bewegen. In hoofdstuk 5 schetsen we een beeld van de gevolgen voor de Nederlandse samenleving en in hoofdstuk 6 komen de criminaliteitsrelevante factoren aan bod. In hoofdstuk 7 beantwoorden we de laatste hoofdvraag: de vraag met betrekking tot de toekomstige ontwikkelingen. In het afsluitende hoofdstuk 8 komen de belangrijkste conclusies aan bod. Het rapport eindigt met een literatuurlijst en bijlagen.

2

Aard van de cannabissector

De hennepplant is een plant die al eeuwenlang wordt geteeld voor huishoudelijke, medicinale en industriële toepassingen. Uit de vezels worden touw en papier gemaakt, uit hennepzaad wordt olie geperst die in verf en vernis wordt toegepast, maar ook dient de plant als windkering in de land- en tuinbouw. Het gebruik van de hennepplant vanwege zijn psychoactieve eigenschappen dateert eveneens van eeuwen geleden. De meest bekende en belangrijke werkzame stof is delta9-tetrahydrocannabinol (THC). Door het zeven of centrifugeren van de harsrijke deeltjes van de vrouwelijke hennepplant ontstaat hasj en door het drogen van voornamelijk de bloemtoppen ontstaat wiet. In Nederland is vooral sprake van (illegale) hennepcultuur ten behoeve van de productie van wiet, de nederwiet, die in binnen- en buitenland wordt afgezet. De productie van hasj in Nederland, de nederhasj, komt in geringe mate voor. Hasj wordt voornamelijk ingevoerd. Behalve als in- en uitvoerland fungeert Nederland als doorvoerland.

Hieronder zetten wij uiteen hoe de cannabissector (logistiek) georganiseerd is en welke ontwikkelingen zich hebben voorgedaan. De productie van, handel in en smokkel van nederwiet wordt in de eerste paragraaf beschreven, hasj komt aan de orde in de tweede paragraaf. Daarna wordt, in de derde paragraaf, aandacht besteed aan gedoogde verkooppunten van wiet en hasj. Dit hoofdstuk wordt, in paragraaf 4, afgesloten met aandachtspunten voor de bestrijding van de cannabisproductie, -handel en -smokkel.

2.1 Nederwiet

Nederland heeft een rijke historie op het gebied van de wietcultuur. Voor de Tweede Wereldoorlog werd op vrij grote schaal hennep geteeld ten behoeve van de touw- en textielindustrie. Het was een geaccepteerde agrarische tak. In de jaren zestig werden de eerste hennepplanten voor de productie van wiet geteeld. Het THC-gehalte was laag en de kwaliteit was slecht, zeker in vergelijking met die van buitenlandse wiet. De cannabismarkt was vooral geconcentreerd op geïmporteerde hasj. In de jaren tachtig heeft een opmerkelijke verschuiving plaatsgevonden van buitenlandse hasj naar binnenlandse nederwiet. Door nieuwe kweek-, kruis- en kloontechieken ontstonden nieuwe vormen van nederwiet, die van betere kwaliteit waren dan de vroegere nederwiet en een veelal hoog THC-gehalte hadden (Decorte & Boekhout van Solinge, 2006). Deze nederwiet won terrein en veroverde een steeds groeiend marktaandeel. Begin jaren negentig

ontdekten de consumenten, de coffeeshops en de telers maar ook de politie de nederwiet in toenemende mate. In een informatiebulletin van de toenmalige Centrale Recherche Informatiedienst uit 1992 wordt de verwachting uitgesproken dat de georganiseerde criminaliteit die zich bezighield met de import van hasj, zich steeds meer zou gaan concentreren op de productie en afzet van nederwiet; tenslotte waren de te behalen winsten minimaal gelijk aan die van de handel in andere cannabisproducten. Er wordt gewag gemaakt van het risico dat Nederland door de grootschalige teelt exporteur van nederwiet zal worden. De hennepeteelt werd in die tijd vaak als onschuldig gezien, maar er zou een felle concurrentiestrijd kunnen ontstaan tussen groeperingen die zouden proberen een zo groot mogelijk marktaandeel te verwerven.

In eerste instantie leek de nederwietteelt kleinschalig van opzet. De binnenteelt won aan populariteit en verdrong in de loop van de jaren negentig de buitenteelt (Bloemendaal, 1996; Jansen, 1996). De telers werden professioneler en de apparatuur geavanceerder. Met een relatief eenvoudig op te zetten hennepkwekerij kunnen enorme winsten worden behaald. De illegale hennepeteelt in Nederland ontwikkelt zich dan ook snel. De opsporingsprioriteit is laag, de verdiensten zijn aanzienlijk en de relatief lage strafbedreiging staat niet in verhouding tot die van vergelijkbare criminele activiteiten. Anno 2007 was de productie van nederwiet uitgegroeid tot een niet te onderschatten illegale bedrijfstak. In het logistieke proces hiervan kunnen we een aantal stappen onderscheiden: het regelen van een geschikte kweeklocatie en van kweekbenodigdheden, het inrichten van de kweeklocatie, het uitvoeren van het kweekproces, de verhandeling, het transport en de distributie van het eindproduct en tot slot de verkoop van nederwiet via gedoogde verkooppunten.

2.1.1 Kweeklocaties

Kweeklocaties kennen vele verschijningsvormen en worden op alle denkbare plekken aangetroffen: boven- en ondergronds, in schip en schuur, van Delfzijl tot Maastricht. Locaties zijn in eigendom of worden gehuurd. Sommige telers hebben de zolderkamer van hun woonhuis als kwekerij ingericht, andere gebruiken complete panden voor de kweek. Een glastuinbouwboer met hennep tussen de chrysanten, woonwagenbewoners met plantages in de achtertuin en makelaars die vastgoed inclusief hennepkwekerijen verhandelen – het zijn slechts wat voorbeelden uit de praktijk. Grofweg onderscheiden we vier soorten kweeklocaties: woningen, locaties op bedrijventerreinen en in industriegebieden, geïsoleerde locaties in dunbevolkte gebieden en vaartuigen.

Allereerst de hennepkwekerijen in woningen: van thuisteelt is sprake als een slaapkamer, kelder, zolder, schuur of enige andere ruimte in of rondom de woning als hennepkwekerij is ingericht. Thuiskwekerijen brengen problemen met zich mee in de vorm van wateroverlast en brandgevaar. Ook het woon- en leefklimaat kunnen worden aangetast door verloedering van de buurt of wijk. Volgens Bovenkerk en Hogewind (2003) komen thuiskwekerijen vooral voor in sociaaleconomisch zwakke wijken, zoals volksbuurten en woonwagencentra. Deze locaties zijn sociaal te zien als een min of meer afgebakend gebied. De bewoners zijn in het algemeen wat meer vatbaar voor de verlokkingen van illegale inkomsten. Men is wat afkeriger van overheidsbemoeienis en binnen het gebied bestaat meer cohesie, wat de discretie bevordert (Arrondissementale werkgroep hennep, zonder datum). Indien deze kenschets al juist is, hij is in ieder geval aan verandering onderhevig. Thuiskwekerijen komen inmiddels in een bredere maatschappelijke kring voor en zijn niet gebonden aan de sociaaleconomische status van een buurt of wijk. Politie en woningbouwcorporaties treffen in toenemende mate hennepkwekerijen in koopwoningen en in afnemende mate in huurwoningen aan. Voor dit verschijnsel zijn een aantal verklaringen mogelijk. Het kan een effect zijn van de integrale aanpak van hennepsteelt op lokaal niveau³, waarbij bestuursrechtelijke, strafrechtelijke en civielrechtelijke instrumenten worden ingezet of een combinatie ervan. Op basis van een convenant waarin maatregelen zijn vastgelegd, werkt de gemeente gestructureerd en planmatig samen met partners zoals de politie, het Openbaar Ministerie, woningbouwcorporaties, energiebedrijven, de Belastingdienst, uitkeringsinstanties en verzekeringsmaatschappijen bij de lokale bestrijding van de hennepsteelt. Huurders lopen door deze integrale aanpak een reëel risico de huurwoning te worden uitgezet, wat een afschrikwekkend effect heeft (Spapens, Van de Bunt & Rastovac, 2007). Als reactie hierop wijken hennepsteelters wellicht uit naar koopwoningen. Een andere verklaring kan worden gezocht in het bestaan van stichting Meld Misdaad Anoniem. Sinds 2003 kan iedereen verdachte omstandigheden of criminele activiteiten anoniem melden bij dit meldpunt. Uit registratiecijfers van de stichting blijkt dat er veel hennepgerelateerde meldingen binnenkomen. Voor hennepsteelters wordt het daarom interessant uit te wijken naar een woning in een minder dichtbevolkte, minder sociaalcoherente en meer anonieme buurt. Hier kunnen in toenemende mate koopwoningen mee zijn gemoeid. Als laatste verklaring kan risicospreiding worden genoemd. In plaats van een of enkele grotere kwekerijen, worden meerdere kleinere kwekerijen ingericht, waarbij wellicht in toenemende mate wordt uitgeweken naar koopwoningen.

³ Dit is een van de maatregelen die genoemd worden in de beleidsbrief over cannabis (Tweede Kamer der Staten-Generaal) uit 2004. Zie paragraaf 6.1.2.

Behalve in woningen worden hennepkwekerijen aangetroffen in loodsen, panden, stallingen en dergelijke op bedrijventerreinen en in industriegebieden. Dergelijke locaties stijgen in populariteit, omdat de kans op ontdekking kleiner is. Activiteiten zoals het inrichten van de kwekerij en het verpakt afvoeren van de opbrengst zijn op een bedrijventerrein niet ongewoon. Ook de onregelmatige aanwezigheid van de eigenaar of het personeel valt daar niet op. Dit geldt zeker als de legale activiteiten die er plaatsvinden vergelijkbaar zijn, zoals in een kassencomplex in de glastuinbouw. Ook een hoog stroomverbruik of het geluid van generatoren is niet ongebruikelijk. Bovendien is de buitenkant van een loods of bedrijfshal beter te bewaken en beveiligen met camera's, surveillerende bewakers of honden dan een appartement of herenhuis. Een van onze respondenten uit de politiewereld beschreef een 'wietfabriek', waarbij een oude fabriek was omgebouwd tot hennepkwekerij. De organisatoren hadden in meerdere ruimten kwekerijen ingericht en elke ruimte kende een eigen groeifase. Een groep voormalig Joegoslaven werd naar deze fabriek gebracht, bivakkeerde daar een aantal weken (alle voorzieningen waren aangebracht) en kon op deze manier voortdurend elke dag aan het werk blijven. Wanneer de planten in de ene ruimte waren geknipt, waren de planten in de andere ruimte alweer rijp om geknipt te worden.

Naast hennepkwekerijen in woningen en bedrijfspanden kunnen kwekerijen in dunbevolkte gebieden worden onderscheiden. Boerderijen en (boeren)schuren lenen zich uitermate goed voor de inrichting van een hennepkwekerij, niet alleen vanwege de afgelegen en soms geïsoleerde ligging, maar ook vanwege de oppervlakte. Ter afscherming worden kwekerijen ook onder de grond ingericht of worden compleet ingerichte containers ingegraven. Vaak zorgt een generator voor de stroomvoorziening. Voorheen zijn champignonkwekers nogal eens overgestapt op de hennepcultuur, evenals varkensboeren die na de varkenspest met lege schuren zaten. Maar ook in afgelegen villa's zijn hennepkwekerijen aangetroffen. Het zijn vooral de anonimiteit en de schaalgrootte die hierbij een rol spelen, hoewel deze eerste factor soms wordt overschat: er mag dan in mindere mate sprake zijn van sociale controle, maar als deze plaatsvindt, is de anonimiteit niet gewaarborgd. Tenslotte geldt op het platteland het credo 'ons kent ons'.

Als laatste kweeklocatie kunnen vaartuigen worden genoemd. Verschillende respondenten signaleren dat er hennep wordt gekweekt in vracht- en binnenvaartschepen. Hennepcultuur in vaartuigen is moeilijk op te sporen, doordat de warmteafgifte wordt gecamoufleerd door het water en de geur in de openlucht wordt verspreid. De Dienst Waterpolitie (DWP) heeft tweemaal volledig werkende kwekerijen aangetroffen aan boord van een omgebouwd

vrachtschip. De DWP heeft vermoedens dat er via de binnenscheepvaart (neder)-wiet wordt gesmokkeld, maar heeft geen grote hoeveelheden ervan aangetroffen. De scheepvaart wordt vooral in verband gebracht met de smokkel van hasj overzee.

Uit het voorgaande valt af te leiden dat hennepkwekerijen in het gehele land voorkomen. Ze bevinden zich in stedelijke gebieden vooral in (gehuurde) woningen en (bedrijfs)panden en in agrarische gebieden in grote, vrijstaande ruimten. Dat dit geen nieuws is, blijkt uit het onderzoek van Bloemendaal (1996), die dit al begin jaren negentig constateerde. De meeste ontmantelingen vonden plaats in de politieregio's (in aflopende volgorde) Haaglanden, Limburg-Noord en Amsterdam-Amstelland, gevolgd door Rotterdam-Rijnmond, Midden en West Brabant en Limburg-Zuid. Tegenwoordig lijkt er niet veel veranderd. De Dienst Nationale Recherche Informatie (2007) en Wouters, Korf en Kroeske (2007) hebben op wetenschappelijke wijze een schatting gemaakt van het aantal ontmantelde hennepkwekerijen per politieregio. Heden ten dage worden de meeste hennepkwekerijen in dezelfde politieregio's opgerold, met uitzondering van Limburg-Noord en met een andere rangorde. Vanwege ontbrekende vergelijkbare cijfers is niet aan te geven of er in het tussenliggende decennium binnen de regio's veranderingen of verschuivingen hebben plaatsgevonden. Beide studies laten (nog) geen verplaatsing van hennepkwekerijen van verstedelijkte gebieden naar het buitengebied zien, een veelgehoord geluid de laatste jaren. Er lijkt eerder sprake te zijn van een parallelle rurale ontwikkeling dan van een verplaatsingseffect. Het kweken van hennep op het platteland lijkt in populariteit toe te nemen vanwege de anonimiteit en schaalgrootte. Het bestaan van de stichting Meld Misdaad Anoniem speelt ook hierbij een rol. Niet alleen binnen het stedelijke gebied maar ook in dunbevolkte gebieden vestigen hennepkwekers zich in toenemende mate in vrijstaande (woon)ruimten. Of dit ten koste gaat van het aantal kwekerijen in verstedelijkte gebieden, is discutabel.

De zoektocht van hennepkwekers naar kweeklocaties houdt niet op bij de grens. Spapens en Fijnaut (2005) constateren dat in België een stijgend aantal cannabisplantages is aangetroffen, waarbij zeer regelmatig Nederlanders betrokken zijn. Verschillende respondenten geven aan dat ook in Duitsland en Polen in toenemende mate hennepkwekerijen met een Nederlandse signatuur worden aangetroffen. Op deze export van expertise komen we later terug.

2.1.2 Kweekbenodigdheden

De primaire benodigdheden voor het inrichten van een illegale hennepkwekerij verschillen niet van die van een legaal glastuinbouwbedrijf. Kas- en

kweekmaterialen zoals kweekbakken, aarde of steenwolblokken, afdek- en vijverfolie, voedings- en meststoffen, bloeiversterkers en supplementen zijn nodig, evenals kas- en kweekapparatuur om licht, lucht, water, klimaat en voeding te reguleren. Dit zijn bijvoorbeeld assimilatielampen, koolstoffilters, ventilatoren, hydrometers, reinigingsproducten, thermostaten, pompen, schakelkasten en luchtbehandelingssystemen. Dergelijke producten zijn bij een *growshop* te koop. Dit zijn groothandels- en detailhandelsbedrijven die in principe legale kweekbenodigdheden leveren voor de (thuis)kweek van hennep. Er zijn ongeveer 450 growshops in Nederland.⁴ Het assortiment wordt aangeboden in winkels en via internet. Productencatalogi inclusief prijslijsten, handleidingen, informatie en magazines zijn beschikbaar, veelal in verschillende talen. Sommige growshops adverteren met diensten zoals een eigen werkplaats waar kweekhokken op maat kunnen worden gemaakt of de aanwezigheid van een afgeschermd binnenplaats waar de spullen kunnen worden ingeladen. Een overkoepelende website⁵ geeft een overzicht van Nederlandse growshops en groothandelsbedrijven, en op de website van Highlife⁶ valt de internationale Highlife Guide met adresgegevens in binnen- en buitenland van onder andere groothandels, coffeeshops, growshops, *smartshops* en zaadhandelaren te raadplegen. Niet alleen bieden Nederlandse cannabisondernemers hun producten op het '.nl-domein' aan, ook zien we de eerste growshops met Nederlandse signatuur op het '.eu-domein'.⁷

Tot slot zijn hennepzaden of -stekken nodig om hennepplanten op te kweken. Er zijn telers die zich hebben toegelegd op het kweken van hennepplanten speciaal ten behoeve van het zaad. Dit is wettelijk alleen toegestaan als de hennepplanten kennelijk bestemd zijn voor de vermeerdering van zaad voor de productie van hennepvezel en voor zover de teelt plaatsvindt in de volle grond en in de openlucht. Hiervan is meestal geen sprake, wat de zaden teelt illegaal maakt. Het bezit van en de handel in hennepzaden is legaal en het zaad vindt veelal via internet zijn weg naar het buitenland. Er zijn ook telers die zich hebben gespecialiseerd in het kweken van hennepstekken. Een dergelijke kwekerij wordt stekkerij genoemd. Het bezit van en de handel in stekken is illegaal. In Nederland worden hennepplanten meestal vanuit stekken geteeld, omdat dit

⁴ Uit een combinatie van het aantal growshops vermeld in de Highlife Guide 2007–2008 en het aantal vermeld op www.growshop.nl komt naar voren dat er ongeveer 450 growshops in Nederland zijn.

⁵ www.growshop.nl.

⁶ www.highlife.nl. Highlife is een 'opinie en lifestyle magazine voor Growers en Blowers' dat maandelijks wordt uitgegeven. Bovendien is Highlife de uitgever van de (gratis) internationale Highlife Guide en verzorgt Highlife de jaarlijkse hennepbeurs.

⁷ Bijvoorbeeld www.growshop-online.eu en www.onlinegrowshop.eu.

minder arbeidsintensief is en minder tijd kost dan telen vanuit zaden (Maalsté & Panhuysen, 2007). Sommige (grootschalige) telers hebben een stekkerij in eigen beheer, maar meestal kopen ze stekken bij een stekkenboer of growshop of door bemiddeling van een growshop. Verschillende respondenten en Spapens, Van de Bunt en Rastovac (2007) bevestigen dat growshops een spilfunctie vervullen in het faciliteren van de hennepkweek. Dit komt ook uit opsporingsonderzoeken naar voren.

2.1.3 Kweekinrichting

Het belangrijkste ingrediënt voor de inrichting van een hennepkwekerij is kennis. Deze kan uit boeken, tijdschriften⁸ of van het internet worden gehaald. Er zijn promotievideo's waarin wordt uitgelegd en voorgedaan hoe men een ruimte tot hennepkwekerij omdoort en er zijn instructiefilmpjes op YouTube⁹ te bekijken. Op de jaarlijkse hennepbeurs van Highlife¹⁰ worden de nieuwste snufjes op groeigebied en teelttechnologie getoond. Ook vrienden en kennissen kunnen worden geraadpleegd of men vraagt om uitleg in de growshop waar de kweekbenodigdheden en hennepstekken worden aangeschaft. Niet zelden wordt afgesproken dat de growshophouder of –medewerker de benodigdheden voorfinanciert en de kwekerij inricht, in ruil voor de opbrengst van de eerste oogst en eventueel een verplichte afdracht van toekomstige oogsten.

Het inrichten van een hennepkwekerij begint met het afdekken van de ramen om het daglicht buiten te sluiten, maar ook ter afscherming van het zicht naar binnen. Een waterbak wordt geïnstalleerd om lekkage en wateroverlast te voorkomen. Het plafond wordt eventueel beplakt met antideetectiefolie dat het warmteverschil tussen de kweekkamer en andere kamers camoufleert. Dit verlaagt de kans op ontdekking door warmtebeeldcamera's. De muren worden idealiter afgeplakt met zwart-witfolie, waarvan de witte kant het licht in de ruimte reflecteert en de zwarte kant eventuele schimmels weert. Het licht wordt gereguleerd door middel van assimilatielampen die op een schakelkast zijn aangesloten. Deze lampen hebben een zeer hoog energieverbruik. Om te voorkomen dat dit opvalt bij het energiebedrijf wordt de elektriciteitsvoorziening veelal gemanipuleerd en de energie illegaal afgetapt. Een andere manier van manipulatie is het plaatsen van een zeer zware magneet op de meter, waardoor

⁸ Er zijn drie tijdschriften op het gebied van cannabis op de markt, te weten EssensE magazine, Highlife magazine en Soft Secrets. De laatste twee zijn via hun website ook in het Engels, Frans, Italiaans en Spaans verkrijgbaar.

⁹ www.youtube.com is een website voor het kosteloos *uploaden*, bekijken en delen van videofilms.

¹⁰ In februari 2007 heeft de hennepbeurs van Highlife voor de tiende keer plaatsgevonden.

deze langzamer gaat draaien. Sommige kwekers plaatsen generatoren, zodat bij problemen in de stroomvoorziening de apparatuur niet uitvalt. Er zijn niet alleen lampen nodig, er moet ook een luchtaan- en afvoersysteem aanwezig zijn om de luchtvochtigheid en temperatuur aan te passen. Hiervoor bestaan klimaatbeheersingssystemen. Een koolstoffilter wordt geplaatst om de afgevoerde lucht te zuiveren en maskeren, zodat stankoverlast wordt voorkomen. De hennepstekken hebben voeding en water nodig. Dit kan handmatig worden gegeven, maar hiervoor zijn ook installaties te koop. Bij inpandige kwekerijen kan aan de buitenkant van de toegangsdeur een geurneutralisator (verkrijgbaar in growshop of via internet) worden gehangen om te voorkomen dat de hennep lucht de woning of andere ruimten in trekt.

Veel hennepkwekerijen zijn op de beschreven manier ingericht. Alternatieven zijn kweekcellen, kweekwanden (waarbij hennepplanten horizontaal groeien) en kant-en-klare kweekboxen die anderhalve kubieke meter in beslag nemen. Ook worden compleet ingerichte zeecontainers kant-en-klaar verkocht, evenals mobiele kwekerijen, waarbij de laadruimte of trailer van een vrachtwagen als kwekerij is ingericht. Dergelijke innovaties komen voort uit de behoefte aan afscherming om de kans op ontdekking te minimaliseren. Vernieuwde kweektechnieken en -methoden hangen samen met innovatieve ontwikkelingen in de tuinbouw. Niet alleen de illegale hennep teelt is tenslotte gebaat bij een maximalisering van de omzet.

De aanvoer van de kweekbenodigdheden kan redelijk onopvallend gebeuren, net als het inrichten van de kweekruimte en de installatie van kweekapparatuur. Met de aanvoer van hennepstekken, zeker in grotere hoeveelheden, is de nodige voorzichtigheid geboden. Afhankelijk van de kweeklocatie passen dergelijke activiteiten meer of minder in het straatbeeld en is een bepaalde mate van verhulling en afscherming vereist. Het ogenschijnlijk voeren van een (tuinbouw) bedrijf of het hebben van een transportbedrijf kan als dekmantel fungeren. Uit de praktijk zijn allerlei, vaak creatieve, afschermingsvarianten bekend. Zo maakte een crimineel samenwerkingsverband gebruik van gevelsteigers en renovatiepanelen om het pand zowel letterlijk als figuurlijk aan het oog te onttrekken.

Kweekinrichtingen worden niet alleen afgeschermd, ze worden in toenemende mate bewaakt en beveiligd om ontdekking door politie te voorkomen en om inbraak door *rippers* tegen te gaan. Dit zijn groepen die zich richten op het stelen van oogstbare toppen. Soms houdt bewakings- of beveiligingspersoneel de wacht, zijn honden ingezet of camera's bevestigd. Uit gegevens over ontmantelingen van hennepkwekerijen en uit opsporingsonderzoeken komt naar voren dat veel kwekerijen met een gsm-alarm zijn uitgerust. Hierbij krijgt

de hennepkweker automatisch een sms-bericht op het moment dat er iemand zijn pand betreedt. Verder komen in zeer beperkte mate valstrikken voor. Incidenteel is door de politie een *boobytrap* aangetroffen, zoals een op scherp gezette granaat, of een onder stroom gezette ijzeren deurmat of deurklink. Valkuilen zoals een gat onder de deurmat komen vaker voor. Bij binnentreden van een hennepkwekerij is aandacht voor gevaarstelling vereist; de mate waarin iemand gevaar loopt, is gelukkig beperkt.

2.1.4 Hennepsteelt

In de beginjaren vond hennepsteelt vooral in het buitengebied plaats. Als wellicht een onbedoeld effect van de bestrijding ervan, maar ook omwille van een controleerbare kweekomgeving, sloeg de teelt midden jaren negentig om naar binnenteelt. De politie ontdekt nog incidenteel plantages verborgen in maïsvelden of bossen, maar de meeste hennep wordt binnen geteeld. Het telen van hennep is verboden, zij het dat het Openbaar Ministerie er bij een hoeveelheid van maximaal vijf hennepplanten een lage opsporingsprioriteit aan toekent. In de praktijk houdt dit in dat de politie hennepplanten in beslag neemt wanneer ze deze aantreft, maar dat er geen vervolging plaatsvindt.

De hennepsteelt begint soms met hennepzaad, maar meestal met stekken. Door het afsnijden van groeischeuten worden moederplanten gekloond. Deze scheuten plaatst men vervolgens in aarde of steenwol. Hiervoor zijn speciale stekbakken of kweekkasten te koop. Op een vierkante meter kunnen 600 tot 1000 stekken staan (Weustenraad, 2006). Van een volwassen moederplant haalt de ene kweker 10 en de andere kweker meer dan 50 stekken per keer af. Een gemiddelde hiervoor is moeilijk aan te geven, maar dit zal rond de 20 à 30 stekken liggen. Na maximaal twee weken heeft een stek genoeg wortels om te worden uitgeplant of verkocht. In beperkte mate is er sprake van uitval, doordat mannelijke stekken of niet goed opgekomen stekken niet geschikt zijn voor de verkoop. Een moederplant gaat tot wel acht maanden mee, maar er zijn kwekers die hun moederplanten al na twaalf weken vervangen (Weustenraad, 2006). Wanneer een stek is uitgeplant, maakt hij een groeifase van een tot twee weken door, waarna de bloeifase van ongeveer acht weken begint. In beide fasen zijn voeding, bemesting, bewatering, licht, lucht, temperatuur en vochtigheid belangrijke aspecten. Hierop van invloed is de dichtheid van de planten. Het Openbaar Ministerie gaat uit van een gemiddelde van 15 hennepplanten per vierkante meter met een spreiding van 9 tot 24 planten (Weustenraad, 2005). Hoe belangrijk het is een juiste balans te hebben in de verzorging van de hennepplanten, bleek in de zomer van 2006. Door de aanhoudende hitte zijn toen veel oogsten mislukt. Menig kweker lukte het niet

de kweekruimte op de gewenste temperatuur en luchtvochtigheid te houden. Afhankelijk van de grootte van de kwekerij en de mate van professionalisering worden de hennepplanten handmatig of computergestuurd verzorgd. Aan het eind van de bloeifase worden de toppen geoogst en gedroogd. Bij grootschalige hennepkwekerijen zijn hiervoor aparte drogerijen aangetroffen. De nederwiet wordt niet altijd gedroogd (droog) verkocht. Verschillende respondenten geven aan dat deze ook ongedroogd (nat) wordt verkocht, omdat telers de opbrengst zo kort mogelijk in hun bezit willen hebben om de kans op ontdekking te verkleinen; het is niet alleen de politie waarvoor telers zich willen afschermen, het zijn ook de rippers. De toppen worden vervolgens geknipt. Als het om grote hoeveelheden gaat, worden hiervoor knipploegen ingezet. Hiermee is het eindproduct, de nederwiet, bereikt. Rest de kweker de overblijfselen van de planten en de gebruikte kweekbenodigdheden te verwijderen. Dit doet hij door het restafval als tuinafval aan te bieden op de gemeentelijke vuilstortplaats of door het illegaal te dumpen. Incidenteel zijn telers aangetroffen die potaarde en plantenresten in hun eigen tuin begroeven. Een andere optie wordt geboden door growshops. Niet zelden kun je het afval ter plekke aanbieden en zorgt de growshop voor de afvoer ervan (Spapens, Van de Bunt & Rastovac, 2007).

Met de hierboven beschreven kweekcyclus kunnen idealiter vijf oogsten per jaar worden behaald. De teler moet de kwekerij na het oogsten in hoog tempo uitruimen, schoonmaken en weer inrichten voor een nieuwe hennepsteelt. Hiervan is niet altijd sprake. Bovendien zijn niet alle oogsten succesvol. Door een onjuiste hoeveelheid licht, een te lage of hoge vochtigheid of door de aanvoer van ongefilterde lucht kan de oogst mislukken. Hiervan was bijvoorbeeld sprake in de al eerder genoemde zomer van 2006. Het is dus maar de vraag of kwekers vijf succesvolle oogsten per jaar behalen. Bovendien bestaat de kans dat de kwekerij wordt ontdekt. Ook dan haalt een kweker het maximale aantal oogsten per jaar niet. Aan de andere kant oogsten commerciële telers vaak voordat het eindstadium van de bloeifase is bereikt, wat de kweekcyclus verkort en waardoor ze vaker per jaar kunnen oogsten. Ook proberen telers hun planten sneller te laten groeien en bloeien door het toedienen van supplementen of door te variëren met de sterkte van het licht. Zo ontstaat een kortere kweekcyclus.

2.1.5 Professionalisering

Een veelgehoord geluid is dat de hennepbranche steeds professioneler wordt. Maar is dat zo en wat verstaan we daar dan onder? De professionalisering van de cannabissector op zichzelf is geen nieuws. Begin jaren negentig wordt hiervan al gewag gemaakt in politierapporten. Het is dan ook geen trend maar een voortdurend en continu proces, vergelijkbaar met de situatie in een legale

bedrijfstak die zich blijft ontwikkelen. Als gevolg van onder andere technologische ontwikkelingen, zijn door de jaren heen de mate en inhoud van de professionalisering wel aan verandering onderhevig geweest. Hieronder worden drie aspecten van de hennep teelt toegelicht waarop dit van toepassing is.

Ten eerste is een zeer hoge mate van vakkundigheid bereikt wat betreft veredelings technieken. Zaadhandelaren bieden gegarandeerd vrouwelijke zaden aan en hennepplanten zijn geoptimaliseerd in kwaliteit en opbrengst en geminimaliseerd in gevoeligheid voor ziekten. Er is een ruime keuze aan verschillende soorten planten met specifieke eigenschappen zoals snelgroeiend, hoge opbrengst, sterk, goede kwaliteit. Volgens een respondent is het plafond bereikt en hoeven we op het gebied van de teelt technologie geen nieuwe ontwikkelingen meer te verwachten. Ook op het gebied van plantenvoeding en bestrijdingsmiddelen is een keur aan soorten en merken te verkrijgen.

Professionaliteit blijkt ten tweede uit de inrichting van de kweekruimte. Een voorbeeld is de manier waarop de stroomvoorziening is aangelegd. Medewerkers van energiebedrijven worden hiervoor ingeschakeld of elektriciens, al wordt ook nog gebruikgemaakt van beunhazen of doe-het-zelvers. De geïnstalleerde apparatuur geeft eveneens iets over professionaliteit aan. De technologische ontwikkelingen in de (glas)tuinbouwbranche doen zich ook voor in de cannabissector. Het is zelfs de vraag wie in dezen leidend is. Zo hebben assimilatielampen een veiligheidskeurmerk dat inhoudt dat ze spatwaterdicht zijn en de kans op kortsluiting klein is. Recentelijk is de led-assimilatieverlichting ('led' staat voor *light emitting diode*) ontwikkeld. Deze armaturen hebben als belangrijkste voordeel dat ze tot wel 80 procent minder stroom verbruiken dan gewone assimilatielampen. Door het gebruik van dergelijke lampen op grote schaal zou de nu zo kenmerkende energiediefstal afnemen – voor energiebedrijven maar ook voor telers geen ongewenste ontwikkeling. Verder leveren ledlampen minder lichtvervuiling op en geen stroompiek bij inschakeling. Beide eigenschappen stellen de teler in staat zijn kwekerij (nog) beter af te schermen. Bovendien gaan de lampen vijfmaal zo lang mee, een argument waar iedere rechtgeaarde Nederlander gevoelig voor is. Apparatuur als schakelkasten, klimaatbeheersingssystemen en voedings- en bewateringsinstallaties zijn computergestuurd. Tot slot zijn er allerlei soorten kweekmaterialen op de markt. Uit de interviews blijkt dat hennepkwekerijen in toenemende mate professioneel zijn ingericht.

Ten derde wordt een professionele bedrijfsvoering onderscheiden: de wijze waarop een hennep teler zijn activiteiten organiseert en uitvoert. Er zijn voorbeelden van criminele samenwerkingsverbanden die de gehele productieketen van stekkerij, kwekerij, drogerij tot en met knipperij in eigen beheer hebben.

Sommigen zijn bovendien eigenaar van een growshop of coffeeshop, waardoor de nederviet eenvoudig kan worden afgezet, of beheren een eigen transportlijn waarlangs de nederviet wordt geëxporteerd. De verschillende productieprocessen worden aangestuurd door een eigen voorman, die verantwoordelijk is voor de operationele coördinatie. Knippers worden ingehuurd via een bemiddelingspersoon, die fungeert als een soort uitzendbureau. De afzet van de opbrengst vindt plaats bij een growshop die eveneens in eigen handen is. Een ander crimineel samenwerkingsverband maakt door vermenging van de illegale hennep-teelt met de legale glastuinbouw gebruik van de al bestaande bedrijfsvoering. Kweekmaterialen en –apparatuur, voeding en bemesting kunnen zo onopvallend worden ingekocht en gedeeltelijk weggeschreven in de boekhouding. Personeel wordt zowel in de legale plantenteelt als illegale hennep-teelt ingezet en voor het aanleggen van de elektriciteit heeft men eigen mensen in dienst. Een professionele bedrijfsvoering komt voornamelijk voor bij telers die meerdere, grote kwekerijen hebben en/of in het bezit zijn van meerdere onderdelen van de productieketen. Verder zijn beveiligings- en afschermings-technieken onderdeel van een professionele exploitatie van een hennepkwekerij. Voorbeelden hiervan zijn het gebruik van antidetectiefolie om warmte-beeldcamera's te omzeilen, het inzetten van bewakingshonden, risicospreiding door meerdere kleinere kwekerijen in plaats van een grote uit te zetten, geografische spreiding over het land, het snel wisselen van mobiele nummers en het ingraven van hennepkwekerijen in containers onder de grond. Uit opsporingsonderzoeken en diverse interviews blijkt dat hennepkwekerijen in toenemende mate een bedrijfsmatig karakter hebben.

Gerelateerd aan professionaliteit maar op zichzelf niet per se een indicatie hiervoor, is het aantal hennepplanten en daarmee samenhangend de schaalgrootte. Kwekerijen met een groot aantal planten zullen vaak een bepaalde mate van professionaliteit (moeten) hebben, maar dat houdt niet in dat kleine kwekerijen per definitie onprofessioneler zouden zijn. Integendeel: kleinere thuiskwekerijen zijn in toenemende mate professioneel aangelegd. Hennepkwekerijen hebben dan ook een diversiteit aan verschijnings- en uitvoeringsvormen: van tien planten in een kruipruimte tot tienduizend planten in een varkensschuur. Of er sprake is van een professionele kwekerij, is een afweging van de hiervoor genoemde aspecten.

Professionalisering is een tijdsloos fenomeen. In elke legale bedrijfstak waarin veel geld omgaat, is sprake van een voortdurend professionaliseringsproces. Ook de cannabissector kent een hoge mate van professionaliteit. De mate waarin de professionaliteit heeft vormgekregen, is door de jaren heen aanzienlijk veranderd. Tegenwoordig worden er bijna geen onprofessionele kwekerijen meer aangetroffen.

2.1.6 Handel in en smokkel van (neder)wiet

Decorte en Boekhout van Solinge (2006) geven aan dat met de verschuiving van hasjimport naar nederwietteelt niet alleen de cannabismarkt grondig veranderde, maar ook de logistiek van de handel. In de jaren tachtig en negentig speelden de importeurs en groothandelskantoren van waaruit distributie aan de coffeeshops plaatsvond een grote rol. Met de afname van de import nam ook het belang van dergelijke kantoren en hun distributierol af. Tegelijkertijd namen growshops een steeds belangrijker plaats in. Deze leveranciers van teeltbenodigdheden speelden in toenemende mate een ondersteunende of centrale rol in de organisatie van de thuisteelt en in de distributie aan de detailhandel. Heden ten dage vormen growshops een belangrijke spil in de cannabishandel en –distributie, hoewel (grootschalige) handel met afnemers in binnen- en buitenland ook rechtstreeks plaatsvindt, evenals de distributie. Coffeeshops hebben de tussenhandelsfunctie grotendeels verloren; hun rest de verkoopfunctie.

Nederwiet wordt via verschillende kanalen afgezet. Henneptelers hebben op groot- en tussenhandelniveau relaties met handelaren zoals growshophouders, individuele wietmakelaars en andere groepen opkopers, bijvoorbeeld woonwagenbewoners. Telers die voor de export kweken, doen zaken met afnemers in het buitenland of voeren de wiet in eigen beheer uit en zijn derhalve ook smokkelaars. Op detailhandelniveau hebben vooral thuistelers en tussenhandelaren relaties met gedoogde en niet-gedoogde verkopers van cannabis, maar ook met cannabisgebruikers. In toenemende mate proberen ook andere telers hun nederwiet bij coffeeshophouders af te zetten. Coffeeshophouders gaan niet vaak op zo'n aanbod in. De kleinere thuistelers verkopen nederwiet binnen de sociale kring aan familie, vrienden en kennissen, maar vooral aan growshophouders, met wie ze vaak een afhankelijke relatie hebben. Dezen faciliteren de wiethandel door aanbieder en afnemer bij elkaar te brengen. Ze fungeren als afnemer van nederwiet en/of bemiddelaar tussen (op)-koper en verkoper van hennepstekken, –planten en nederwiet. De nederwiet wordt in zogenoemde *stashes* (voorraadplekken) opgeslagen. Dit zijn kelders, schuurtjes, kamers bij de burens of andere (bedrijfs)ruimten binnen een redelijke afstand van de growshop. Het beheer van de *stashes* is in handen van een medewerker van de growshop of een speciaal hiervoor in dienst genomen koerier. Zo is er het voorbeeld van een growshop die verschillende *stashes* heeft, waar koeriers wiet opslaan tot een hoeveelheid is bereikt van 250 kilo. Op dat moment wordt de voorraad geëxporteerd. Wekelijks gaan er dergelijke zendingen naar het buitenland. Omdat de growshophouders snel moeten kunnen acteren op vraag en aanbod en om het risico van aanhouding te beperken, houden ze de afstanden tot de *stashes* beperkt. Aangezien

koerierachtige bewegingen rondom een growshop snel in de gaten lopen en eenvoudig kunnen worden achterhaald, worden deze geminimaliseerd en zo onopvallend mogelijk uitgevoerd. Growshops adverteren met het hebben van een binnenplaats waar de aangekochte goederen discreet kunnen worden ingeladen. Eventuele levering of afname van hennepstekken of nederwiet wordt hier eveneens aan het oog van de buitenwereld onttrokken.

Nederwiet bestemd voor de binnenlandse afzetmarkt wordt over de weg in auto, bus of vrachtwagen vervoerd naar een distributie-, opslag-, verhandelings- of verkooppunt. Transportmiddelen zijn hiervoor geprepareerd, zoals blijkt uit de aanhouding van een personenauto waar een sterke wietgeur vanaf kwam. Bij nadere inspectie bleek er wiet in de banden te zitten. Andere handelaren nemen het minder nauw met het transporteren van nederwiet, zoals blijkt uit de aanhouding van een personenauto waarin een paar kilo wiet in een plastic tasje op de achterbank lag. Nederwiet bestemd voor de export wordt, afhankelijk van het bestemmingsland, vervoerd over de weg, het water, het spoor en sporadisch via de lucht (Van Efferen & Plaisier, 2007). Niet zelden worden wiettransporten gecombineerd met het transport van hasj, ecstasy en/of cocaïne en is er sprake van ruilhandel: het een wordt afgeleverd en het ander wordt meegenomen. Zo bestond er een smokkellijn voor nederwiet naar Engeland, waar ecstasypillen werden ingeladen; deze werden getransporteerd naar Spanje, waar Marokkaanse hasj werd aangekocht om naar Nederland te worden vervoerd. Bij transporten vanuit Nederland heeft men in het buitenland niet alleen nederwiet onderschept maar ook stekken.

Uit opsporingsonderzoeken komt naar voren dat nederwiet vooral bestemd is voor Engeland, maar ook voor België, Duitsland, Italië, Scandinavië en Spanje. De smokkel naar Engeland, waar volgens ondernemers in de cannabisbranche een forse afzetmarkt is, vindt plaats door middel van geprepareerde vrachtwagens die met de veerboot of via de tunnel in Engeland aankomen. De aanwezige infrastructuur van transportondernemingen of bijvoorbeeld het netwerk van de bloemeneveiling wordt misbruikt voor de wietsmokkel. Naar de overige bestemmingslanden wordt nederwiet via de weg of het spoor vervoerd: met de auto via Frankrijk naar Spanje of met de trein door Duitsland richting Berlijn. Opvallend is dat Frankrijk eerder een doorvoer- dan bestemmingsland voor nederwiet lijkt te zijn. Dit zou erop kunnen duiden dat Frankrijk in de eigen vraag kan voorzien. In toenemende mate worden ook Oost-Europese landen als afzetlanden genoemd, waarbij Polen het belangrijkste is. Hierbij gaat het niet alleen om de export van nederwiet, maar ook om de export van expertise. In toenemende mate zien we hennepkwekerijen in het buitenland die door of met behulp van Nederlandse hennepkwekers zijn opgezet. In landen als Polen, België,

Duitsland en Zweden komen steeds vaker relaties met Nederlandse telers naar voren. Ook zijn er Polen die in Nederland ervaring hebben opgedaan en deze in hun eigen land toepassen. Niet alleen nederwiet, maar ook de benodigde kennis om een hennepkwekerij op te zetten is inmiddels een exportproduct geworden.

Met betrekking tot de buitenlandse handelsrelaties constateren Clarijs, Poelmans en Smeets (2006) een nieuwe tendens: fragmentarisering. Zij leggen uit dat de nederwiet vroeger naar een centrale tussenpersoon in een buitenlandse stad werd gesmokkeld, die de wiet aan kleine dealers distribueerde. Tegenwoordig is er steeds vaker sprake van smokkel direct naar de kleine lokale dealers. Hiermee lijkt de schakel van de tussenhandel te zijn verdwenen. Met name bij de handel richting Duitsland en België is sprake van dit verschijnsel. Vanwege de geografische ligging en de daarmee gepaard gaande bewerkelijkheid van de logistiek lijkt fragmentarisering niet te spelen bij de handel richting Groot-Brittannië. Volgens Spapens (2006) ligt hierin ook de verklaring voor het feit dat er nog steeds enorme cocktailzendingen aan drugs worden verscheept. In diverse Engelse steden verzorgt de traditionele tussenhandelaar nog steeds de lokale distributie naar de kleinere dealers.

Naast de export van nederwiet is er import van wiet uit bronlanden als Thailand, Ghana, Nigeria, Kenia, Zuid-Afrika en Jamaica (Van der Heijden, 2006). Wiet wordt over de weg, via de lucht en het water ons land binnengebracht. Voor de smokkel over de weg worden transportbedrijven, maar ook personenvervoer ingezet. De smokkelaars gebruiken hiervoor dekladingen of geprepareerde vrachtwagens en personenauto's. Kleinere hoeveelheden worden ook op het lichaam aangetroffen. Men gebruikt luchtvracht-, koeriers- en postpakketzendingen om wiet via de lucht te smokkelen en een enkele keer wordt de smokkelwaar aangetroffen bij luchtvaartpassagiers. In 2006 werd door de douane geen wiet meer aangetroffen in zeehavens aan boord van schepen of bevestigd aan de buitenkant. Dat wiet nog steeds op deze wijze wordt gesmokkeld, blijkt uit de vangst door de Nationale Recherche van 1300 kilo wiet aan boord van een Duits zeiljacht in de haven van Almere (Van Efferen & Plaisier, 2007). Gedeeltelijk is de geïmporteerde wiet bestemd voor binnenlandse afzet aan coffeeshophouders, die een gevarieerd aanbod willen hebben en behalve nederwiet ook exotische soorten op het menu hebben staan. En gedeeltelijk is de geïmporteerde wiet bestemd voor de doorvoer naar omliggende landen. Met name buurlanden als Groot-Brittannië, Frankrijk en Duitsland onderscheppen jaarlijks grote hoeveelheden wiet die via Nederland zijn gesmokkeld (Van der Heijden, 2006). Opvallend is ten slotte de inbeslagname in Oostenrijk van een container met wiet afkomstig uit tot voor kort onverdachte hoek: Vietnam. Vietnam staat niet bekend als risicoland met betrekking tot drugssmokkel richting Europa. Hier komen wij in hoofdstuk 5 op terug.

2.2 Hasj

Eind jaren zestig werd vanuit landen als Afghanistan, Pakistan, India en later Libanon en Marokko hasj geïmporteerd. In eerste instantie werden kleine hoeveelheden meegenomen door reizigers. Via verschillende kanalen werd de hasj verhandeld, gedistribueerd en vond deze zijn weg naar de gebruiker. Klerks (2000) beschrijft dit als volgt:

De grootschalige hasjhandel [...] kwam tot bloei doordat eind jaren zeventig groepen traditionele delinquenten hun door overvallen en soortgelijke activiteiten verkregen kapitaal gingen investeren in het verschepen en importeren van cannabisproducten. Hiervoor was vanaf het midden van de jaren zestig een sterk groeiende markt ontstaan. Deze personen legden contacten met bereidwillige avonturiers uit de scheepvaartwereld en uit dit monsterverbond van geld, technisch-logistieke knowhow en bravoure kwamen miljoenenkapitalen en meer bestendige criminele netwerken voort (p.14).

De eerste groothandelaren importeerden hasj in bulkpartijen met internationale transporten uit Pakistan, Libanon en Marokko. De hasjhandel steeg in populariteit en illegale investeerders, handelaren en onderwereldfiguren mengden zich in deze wereld (Decorte & Boekhout van Solinge, 2006). Er waren grote winsten te behalen in de hasjhandel. De hasjimport nam toe in volume en werd commerciëler, criminel en gewelddadiger. In de jaren negentig groeiden sommige handelaren uit tot internationale hasjbaronnen, van wie er intussen een aantal zijn geliquideerd. Door de verschuiving van geïmporteerde hasj naar in eigen land gekweekte wiet nam de hasjhandel aanzienlijk af. Anno 2007 is de import en doorvoer van hasj echter nog steeds een winstgevende business.

2.2.1 Productie van nederhasj

De productie van hasj in Nederland, de nederhasj, komt in zeer geringe mate voor. Nederhasj wordt verkregen door harskristallen uit nederwiet te extraheren en die vervolgens samen te persen. Dit kan met verschillende technieken, waarbij een zeef of een speciaal hiervoor ontworpen apparaat wordt gebruikt. Het eerste apparaat om nederhasj te maken is in 1994 geïntroduceerd (Van den Eerenbeemt, 1998) en in de daarop volgende jaren zijn varianten op de markt gekomen. De apparatuur en benodigdheden worden aangeboden in winkels en natuurlijk op internet. Hier vindt men handleidingen in het Duits, Engels, Frans, Italiaans, Spaans en Russisch. Bovendien staan op YouTube instructiefilmpjes over de werking van apparatuur om nederhasj te maken. De procedure begint bij het eindproduct nederwiet, is vrij specifiek en redelijk arbeidsintensief.

Maar het verkregen eindresultaat is van hoge kwaliteit en wordt door sommige gebruikers meer gewaardeerd dan buitenlandse hasjsorten. De productie van nederhasj was in eerste instantie vooral een bezigheid van liefhebbers (lees: coffeeshophouders en andere pioniers in de cannabisbranche). Tegenwoordig zijn het nog wel coffeeshophouders maar vooral grotere hennepkwekers die uit het knip- en restafval nederhasj fabriceren. Zij gebruiken het afval uit de eigen kwekerijen of kopen dit op, al dan niet via de growshop. In bepaalde regio's is geen knip- en restafval van hennepkwekerijen meer te vinden. De afzet vindt plaats aan coffeeshops. Producenten spreken van commerciële nederhasj bestemd voor het buitenland, maar van export lijkt weinig sprake te zijn. De nederhasj is zo goed van kwaliteit en daardoor zo duur, dat het niet interessant is om deze te exporteren (Van den Eerenbeemt, 1998). Uit opsporingsonderzoeken blijkt dat nederhasj zelden in het buitenland wordt aangetroffen (Van der Heijden, 2006).

2.2.2 Handel in en smokkel van hasj

Aangezien hasj wordt vernoemd naar het land van herkomst, is alleen al uit het aanbod van coffeeshops af te leiden uit welke landen hasj wordt gesmokkeld. Op het menu prijken namen als Maroc, Afgahaan, Bombay en Nepal. Volgens onderzoekers is de meeste hasj afkomstig uit Marokko en de meer traditionele bronlanden zoals Afghanistan, Pakistan en Libanon (Van der Heijden, 2006; Klerks, 2000). Transport vanuit Marokko naar Nederland vindt over land plaats: via Spanje en Frankrijk wordt hasj in grote partijen ons land binnengebracht. De partijen hasj zitten vaak verstopt in vrachtwagens die in Spanje met vrije goederen zijn geladen. Aangezien dergelijke transporten niet via de douane lopen, treft deze hierin geen grote partijen hasj aan, in tegenstelling tot bijvoorbeeld de FIOD-ECD en de Nationale Recherche (Van Efferen & Plaisier, 2007). Marokkaanse hasj komt ook via de Middellandse Zee en de Atlantische Oceaan het Europese vasteland binnen. Zo heeft de douane in de afgelopen jaren verschillende zeecontainers met hasj aangetroffen, afkomstig uit Marokko. Hierbij bestaat de lading op papier uit handgemaakte kunst artikelen, terwijl de werkelijke lading bestaat uit metalen voorwerpen waarin de hasj is verstopt. Opvallend is dat de laatste jaren in beslag genomen hasj in Rotterdam enkel afkomstig is uit Marokko, terwijl in andere Europese zeehavens vaker Pakistaanse hasj is onderschept. Na aankomst in de haven wordt de hasj op wegtransport gezet of gedistribueerd. Vanuit Azië komt hasj veelal over land via Turkije Europa binnen.

De smokkel van bulkpartijen hasj over de weg vindt plaats met behulp van geprepareerde vrachtwagens of transporten met dekladingen. Smokkelaars

van kleinere partijen verstoppen hun waar in personenauto's en bestelbusjes. Legale transportbedrijven worden als dekmantel specifiek voor de hasjsmokkel opgezet, maar ook worden transportbedrijven ingehuurd of chauffeurs omgekocht om hasj te vervoeren. Transporteurs en transportbedrijven die ervoor zorgen dat hasj naar Nederland en andere landen wordt doorgesluisd, hebben meestal geen verdere rol in de georganiseerde criminaliteit (KPMG, 2000). Importorganisaties slaan groothandelshoeveelheden hasj op in kantoren, loodsen en (bedrijfs)ruimten, van waaruit binnenlandse distributie en doorvoer naar het buitenland plaatsvindt. Groothandelaren hebben, soms via een tussenhandelaar, contacten met opkopers en detailhandelaren van zowel gedoogde als niet-gedoogde verkooppunten.

2.3 Gedoogde verkooppunten

Met de in Nederland geproduceerde en geïmporteerde cannabis worden onder andere de gedoogde verkooppunten, de coffeeshops, bevoorrad. De cannabis van de beste kwaliteit wordt hier afgezet en de overige opbrengst en producten van mindere kwaliteit worden geëxporteerd (Spapens, Van de Bunt & Rastovac, 2007). De ontstaansgeschiedenis van de coffeeshops voert terug naar de jaren zeventig en tachtig. Toentertijd vond de verkoop van cannabis op straat, in een jeugdhonk of buurthuis plaats. Met goedkeuring van het Openbaar Ministerie zijn hiervoor huisdealers aangesteld, op basis van de bepalingen in de Opiumwet, die in 1976 gewijzigd werd. Het voornaamste doel van de wijziging was de scheiding van de hard- en softdrugsmarkt. Uit deze situatie ontstonden begin jaren tachtig de eerste coffeeshops, waarvan de populariteit explosief toenam (Van Gemert & Verbraeck, 1994). De straathandel verdween hierdoor min of meer en coffeeshops droegen bij aan de scheiding der markten (Jansen, 1994). Bestuurlijke en justitiële autoriteiten accepteerden de commerciële uitbatingen dan ook vanuit pragmatisch oogpunt. Zij onderkenden echter onvoldoende hoe lucratief de cannabisverkoop was en hoe bepalend dit economische motief zou worden voor de ontwikkeling van de cannabismarkt. Eind jaren tachtig bleek dat de verkoop van cannabis voornamelijk in coffeeshops plaatsvond, wat het Openbaar Ministerie aanleiding gaf om in 1991 een landelijk coffeeshopbeleid in te voeren: het gedoogbeleid. Dit hield in dat een coffeeshop aan de AHOJ-G-criteria moest voldoen: geen affichering, geen verkoop van harddrugs, geen overlast, geen verkoop van cannabis aan jeugdigen en geen toegang voor jeugdigen tot een coffeeshop en geen verkoop van grote hoeveelheden per transactie. In de loop der jaren is het beleid aangescherpt met onder meer een leeftijdsbegrenzing van 18 jaar en een

maximale voorraad van 500 gram in de coffeeshop. Bovendien is er een bepaling gekomen dat er geen alcohol mag worden geschonken. In de benaming van de criteria wordt dit gesymboliseerd door een plusteken; men spreekt van de AHOJ-G+-criteria. Behalve fysieke coffeeshops zijn er coffeeshops online¹¹, die behalve een assortiment aan hasj en wiet ook zaden en producten uit *smart-* en *headshops* aanbieden.

Het landelijke coffeeshopbeleid creëert een raakvlak tussen wettelijk gedogen en illegaliteit. Traditioneel gezien vervulden de coffeeshops een belangrijke rol in de tussenhandel. De steeds strakkere regulering door het (lokale) bestuur heeft geleid tot een meer transparante bedrijfsvoering en daarmee gepaard gaande een afnemend aandeel in criminele aangelegenheden. Hiermee hebben coffeeshops hun tussenhandelsfunctie grotendeels verloren en vervullen zij enkel de verkoopfunctie. Growshops hebben de rol van tussenhandel in toenemende mate overgenomen. De handel van kleine hoeveelheden is toegestaan, terwijl grote hoeveelheden nodig zijn om aan de vraag te kunnen voldoen. Deze achterdeurproblematiek is een doorn in het oog van de coffeeshophouders. Voor de inkoop zijn ze aangewezen op een illegale markt, die door de grote winsten, lage pakkans en relatief lage strafbedreiging grotendeels in handen is van (georganiseerde) criminelen.

Over de organisatie van de inkoop is maar weinig bekend. Coffeeshophouders hebben handelsrelaties met verschillende hennep telers, maar ook krijgen ze aan de achterdeur (neder)wiet aangeboden. Afhankelijk van het soort teler verschilt de (neder)wiet in variëteit, kwaliteit, smaak en prijs. Sommige coffeeshophouders zijn gedeeltelijk zelfvoorzienend en hebben zelf hennepkwekerijen. Meestal maken ze gebruik van een combinatie van het aanbod van meerdere thuiskwekers en enkele grotere bedrijfsmatige kwekers (Snippe e.a., 2004). Zodoende kunnen coffeeshophouders enige stabiliteit in de kwaliteit en variëteit van de aangeboden (neder)wiet waarborgen. Verschillende respondenten bevestigden dit beeld. Aangezien de kweek van nederwiet steeds meer in handen lijkt te zijn van criminele organisaties, zijn coffeeshophouders in belangrijke mate afhankelijk van een handel die meer en meer door drugscriminelen gedomineerd wordt. De aankoop van hasj verloopt rechtstreeks via groothandelaren, maar ook via tussenhandelaren. Hoewel de in- en verkoopkantoren verspreid over het gehele land gevestigd zijn, geven coffeeshophouders uit het onderzoek van Snippe e.a. (2004) aan, de hasj veelal in grotere partijen in te kopen via kantoren in de Randstad. Hier vinden contacten met de georganiseerde criminaliteit plaats, aangezien bij de import van dergelijke partijen hasj sprake moet zijn van een

¹¹ Bijvoorbeeld www.onlinecoffeeshop.nl en www.wolkenwietje.nl.

criminele samenwerking met een georganiseerd karakter. Wellicht om dit te vermijden geeft een coffeeshophouder aan, uitsluitend gebruik te maken van hasjhandelaren die bij hem in de zaak komen. Naar eigen zeggen krijgt hij zo bovendien een gunstigere verhouding tussen prijs en kwaliteit aangeboden. Sommige groot- en tussenhandelaren spelen hierop in door vertegenwoordigers met kleinere partijen coffeeshops te laten bezoeken.

2.4 Aandachtspunten voor bestrijding

Om een illegaal fenomeen effectief te kunnen bestrijden moet men inzicht hebben in dit fenomeen. Wat zijn kritische factoren, welke aspecten spelen een cruciale rol en wie of wat is vervangbaar? Vervolgens moet worden ingeschat wat de gewenste, ongewenste en neveneffecten van het ingrijpen zijn. In hoeverre neemt de criminaliteit daadwerkelijk af of creëer je een waterbedeffect? In deze paragraaf gaan we in op de zwakke plekken en kwetsbare onderdelen van het logistieke proces van de cannabissector.

2.4.1 Tussenhandel: growshops

Uit verschillende wetenschappelijke onderzoeken en uit opsporingsonderzoek komt naar voren dat growshops een spilfunctie in de tussenhandel hebben. Diverse respondenten bevestigen dit. Volgens Snippe e.a. (2004) fungeren growshops als motor en stimulator van activiteiten in de wietteelt. Zoals in paragraaf 2.1 is beschreven, faciliteren growshops de hennepeteelt door het leveren van kweekbenodigdheden waarvan de verkoop door de wetgever niet strafbaar is gesteld. Behalve de apparatuur en het kweekmateriaal leveren growshops ook zaden en (illegale) stekken. In de growshop kan men zich laten informeren over hoe de kwekerij het beste kan worden ingericht, maar ook leveren en plaatsen growshophouders (kant-en-klare) thuishwekerijen of zorgen ze voor de financiering ervan. Dit doen ze meestal in ruil voor de eerste opbrengsten van de hennepeteelt en een vaste afnemersrelatie voor de verdere opbrengsten. Growshops fungeren dus als aanbieders van tuinbouwbenodigdheden en als leveranciers van illegale benodigdheden, als adviseurs, monteurs, financierders c.q. kredietverleners, wietmakelaars en wiethandelaren.

Terwijl hennepstekkerijen en -kwekerijen zo veel mogelijk worden afgeschermd, treden growshops door hun legale gevel op de voorgrond. In de aanpak moet dan ook van deze bovengrondse aanwezigheid gebruik worden gemaakt. Het eenvoudig verbieden van growshops lijkt niet mogelijk, aangezien de houders detaillisten zijn die kunnen aanvoeren dat zij primair legale

tuinbouw-benodigdheden verkopen. Indien het gewenst is om (het aantal) growshops te reguleren en hun illegale activiteiten tegen te gaan, kunnen preventief bestuurlijke en strafrechtelijke instrumenten worden ingezet. De juridische mogelijkheden om growshops aan te pakken zijn echter beperkt, doordat deze in principe onder de normale regelgeving voor detaillisten vallen. Om enige bestuurlijke controle te krijgen kunnen gemeenten een ruimtelijk vestigingsbeleid voeren door aanpassing van bestemmingsplannen. Ook kunnen growshops vergunningplichtig worden gemaakt op basis van de Algemene Plaatselijke Verordening. Door middel van de Wet Bevordering Integriteitsbeoordelingen door het Openbaar Bestuur (BIBOB) kan vervolgens worden gekeken of de aanvrager van de vergunning criminele antecedenten heeft. In deze wet is onder meer bepaald dat een vergunningaanvraag geweigerd mag worden, als de vergunning wordt gebruikt om strafbare feiten te plegen of om uit strafbare feiten verkregen voordelen te benutten. Bovendien kan met een vergunningenstelsel het aantal growshops worden gereguleerd door het stellen van een maximum. In het land worden de eerste proeven met een vergunningenstelsel uitgevoerd. Zeven gemeenten (Breda, Roosendaal, Bergen op Zoom, Helmond, Kerkrade, Maastricht en Venlo) werken met een dergelijk stelsel. In maart 2007 heeft de gemeente Venlo de eerste vergunningaanvraag voor een *head-, grow- en smartshop* op grond van de Wet BIBOB geweigerd.

Ten slotte kan door integraal handhaven van de wet- en regelgeving op lokaal niveau tegen growshops worden opgetreden. Verschillende gemeenten voeren integrale handhavingsacties uit, waarbij diverse lokale partijen samenwerken in de aanpak van growshops. Deze combinatie van bestuursrechtelijk en strafrechtelijk optreden werpt vruchten af. In Rotterdam en in Tilburg zijn een aantal growshops (tijdelijk) gesloten. Het huidige pakket aan maatregelen is weliswaar beperkt en de uitvoering ervan staat nog in de kinderschoenen, maar het biedt wel degelijk kansen. Aanpassing en uitbreiding van het huidige juridische instrumentarium is wenselijk om de functie van growshop als handels- en distributiepunt voor de (lokale) cannabismarkt tegen te gaan. Een kanttekening hierbij is dat bij een aanpak van de growshops de tussenhandel weer via de coffeeshops kan gaan lopen.

2.4.2 Groothandel: georganiseerde criminaliteit

Een volgend punt waarop de bestrijding zich zou kunnen richten, is de groothandel, die in handen is van de georganiseerde misdaad. Uit de tussenevaluatie van de pilot naar hennep en georganiseerde criminaliteit (Clarijs, Poelmans & Smeets, 2006) blijkt dat sommige groothandelaren en

wietmakelaars, met name degenen die over contacten met buitenlandse afnemers beschikken, tientallen tot honderden kilo's hennep per week omzetten. Het netwerk van internationale contacten vormt dan ook het belangrijkste kapitaal van zo'n crimineel samenwerkingsverband. Betrekkelijk weinigen bezitten dergelijke internationale contacten. Door middel van spiegelonderzoeken kan hierop worden ingespeeld. Dit zijn opsporingsonderzoeken die in twee landen tegelijkertijd worden uitgevoerd, waarbij een of meerdere criminele groeperingen die internationaal met elkaar zaken doen, op hetzelfde moment worden aangepakt (Fijnaut, Spapens & Van Daele, 2005). Op deze wijze kan worden getracht de kern uit criminele samenwerkingsverbanden te halen, teneinde de hele organisatie op te rollen.

2.4.3 Economische waarde: het groene goud

De derde kritische factor in de hennepcultuur is het eindproduct, de nederwiet. Deze vertegenwoordigt een dusdanige economische waarde dat er enorme financiële winsten worden geboekt. Nederwiet wordt ook wel het groene goud genoemd. Rondom de hennepcultuur is een grote economische markt ontstaan met een belangrijk aandeel voor criminele organisaties. Wanneer de economische waarde van nederwiet gereduceerd wordt, zal de cannabissector voor menig crimineel en illegaal investeerder een minder aantrekkelijke branche worden. Mogelijkheden hiertoe biedt decriminalisering, legalisering of regulering van de hennepcultuur ten behoeve van gedoogde verkoop in de coffeeshops. De legale hennepcultuur voor de medicinale cannabis laat zien dat hier mogelijkheden toe zijn. Volgens de producenten hiervan is het mogelijk om tegen een lage kostprijs een standaardwiet van goede kwaliteit af te leveren. Gedogen, repressie of criminalisering is voordelenschepend voor de hoge prijs van een kilo wiet. Dat aan de verschillende opties de nodige haken en ogen zitten, blijkt uit de vele discussies die al jarenlang op diverse niveaus worden gevoerd.

3

Omvang van cannabisproductie, handel en smokkel

In de jaren tachtig en negentig werden bulkpartijen hasj ingevoerd en gedistribueerd. Tegelijkertijd was de hennepsteelt kleinschalig van opzet en waren de partijen nederwiet veel kleiner dan de partijen hasj. De groei van de hennepsteelt, de aan populariteit winnende binnenteelt en de verschuiving van hasj naar nederwiet hebben dan ook consequenties voor de omvang van de invoer, doorvoer en uitvoer van cannabis. De hennepsteelt groeit en is allang niet meer kleinschalig te noemen. Diverse onderzoekers hebben, op basis van verschillende bronnen, geprobeerd een schatting te maken van onder andere de nederwietproductie en de hasjhandel. Dit hoofdstuk borduurt voort op dergelijke schattingen, die worden aangevuld met resultaten van recent verschenen onderzoek. We beginnen, in de eerste paragraaf, met een poging om de wereld van de (neder)wiet in getallen te vatten. In de volgende paragraaf beschrijven we de omvang van de productie van, handel in en smokkel van hasj. We sluiten dit hoofdstuk in paragraaf 3 af met een kwantitatieve benadering van de gedoogde verkooppunten.

3.1 Nederwiet

Op 12 maart 1993 schrijft de toenmalige minister van Justitie, de heer Hirsch Ballin, in een brief¹² aan de Tweede Kamer dat de regering met zorg kennis heeft genomen van de steeds grotere vormen die de wietteelt in Nederland heeft aangenomen. Bloemendaal (1996) onderschrijft een duidelijke stijging van het aantal hennepkwekerijen dat begin jaren negentig in Nederland is aangetroffen. In de daaropvolgende vijftien jaren heeft deze tendens zich onverminderd voortgezet. De nederwietproductie is ondertussen uitgegroeid tot een illegale bedrijfstak waarin enorme financiële verdiensten te behalen zijn. Dat het aantal planten en kwekerijen en de opbrengst van toen niet te vergelijken zijn met het aantal en de opbrengst van nu, moge duidelijk zijn. Toch sprak men vijftien jaar geleden al over een zorgwekkende situatie. Met een toename van de Nederlandse hennepsteelt zijn ook de handel en smokkel veranderd. Hieronder gaan wij nader in op de omvang van de verschillende aspecten van de nederwietbranche.

¹² Tweede Kamer der Staten-Generaal, 1993.

3.1.1 Zaden en stekken

De (legale) handel in hennepzaden is een specialistische maar lucratieve business. In een politierapport uit 1992 wordt al melding gemaakt van handelaren die tienduizend zaden van een plant af halen, die 2 gulden per stuk oprachten. Tegenwoordig halen telers nog steeds duizenden tot tienduizend zaden van een plant. Afhankelijk van de soort varieert de gemiddelde prijs van 3 tot 6 euro per stuk, met uitschieters naar 10 euro per stuk voor heel bijzondere zaden. In de studie van Maalsté en Panhuysen (2007) beschrijft een zadenhandelaar, die tevens eigenaar van drie coffeeshops is, zijn werkwijze als volgt:

De zaadproductie is een veilige bezigheid. Met een paar planten kun je al duizenden zaden produceren. Als de politie al een keer bij een van onze zadenkwekers langs zou komen, krijgt hij hoogstens te horen: “Foei meneer, u hebt een plant te veel staan.” Want er is vast wel iemand bij met zes of zeven planten. Maar zo iemand begint een dag na het politiebezoek waarschijnlijk gewoon weer te kweken. We hebben op dit moment een aantal van dit soort mensen om ons heen, die alleen kweken voor het zaad. Het zijn erg relaxte en vakkundige kwekers. Leuke mensen die ik een leuke bijverdienste gun (p. 220).

Hoeveel zadenverkopers gebruikmaken van dergelijke constructies, is onduidelijk. Een schatting van het aantal kleinschalige zaadkwekers is niet mogelijk. Behalve de hiervoor beschreven zaadkwekers zijn er bedrijfsmatige en grootschalige zadenhandelaren. In de internationale Highlife Guide 2007–2008¹³ staan 35 zadenhandelaren, van wie er 4 enkel naar een webadres verwijzen. In de editie van 2005–2006 werden 24 zadenhandelaren vermeld. Onduidelijk is in hoeverre er sprake is van een toename van handelaren in hennepzaden: er zou ook sprake kunnen zijn van een meer prominente marketing. Logischerwijze kan worden aangenomen dat beide factoren van invloed zijn op het toegenomen aantal vermelde zadenhandelaren. Behalve te koop bij handelaren zijn zaden te bestellen via websites van growshops, groothandels en de eerdergenoemde onlinecoffeeshops. Hier vinden hennepzaden hun digitale weg naar een wereldwijde afzetmarkt. Hoe groot deze internationale markt van vraag en aanbod is, is niet in te schatten. Een zadenhandelaar geeft aan dat Spanje, Engeland en Canada grote markten zijn voor zijn zaden en dat ook Japan niet valt uit te vlakken (Maalsté & Panhuysen, 2007). De (legale) zadenhandel heeft dan ook een enorme omvang en er worden forse financiële winsten behaald; hoe groot deze handel is, blijft echter

¹³ Geraadpleegd op www.highlifeguide.nl op 6 november 2007.

een vraag. Tot slot is de binnenlandse afzetmarkt beperkt, aangezien telers er meestal voor kiezen om hennepplanten uit stekken op te kweken.

Telers die zich op de stekenteelt hebben toegelegd, produceren wel duizenden stekken per week, die voornamelijk in het binnenland maar ook in het buitenland worden afgezet. Zo is er stekkenvervoer naar Spanje onderschept. Uit opsporingsonderzoeken blijkt dat stekkerijen in omvang enorm variëren. Zo heeft een lid van een crimineel samenwerkingsverband aangegeven tweemaal per week tussen de 200 en 1000 stekken per keer te hebben geleverd, gedurende een periode van negen maanden, en zette een ander crimineel samenwerkingsverband wekelijks 1500 stekken af bij particulieren en grote ondernemers. Spapens, Van de Bunt en Rastovac (2007) maken melding van een stekkenboer met een productie en afzet van 8000 stekken per week en de politie heeft in tuinderskassen 14.000 hennepstekken, enkele honderden hennepplanten en apparatuur voor de inrichting van een kwekerij aangetroffen. Uit opsporingsonderzoek komt naar voren dat een bepaalde growshophouder vroeger 15.000 stekken per week verkocht. Naar zijn zeggen is de zaak door politie–inspanningen behoorlijk teruggelopen en zet hij tegenwoordig 1500 stekken per week af. Als gevolg hiervan moet zijn growshop een dag in de week worden gesloten. Of dit inderdaad een effect van politieoptreden is en of dit effect zich op grotere schaal voordoet, is onduidelijk. Aangezien bij de ontmanteling van hennepkwekerijen niet altijd onderscheid wordt gemaakt tussen hennepstekken en –planten, bestaan er geen landelijk dekkende cijfers over het aantal ontmantelde stekkerijen en in beslag genomen stekken. De omvang van de stekenteelt leiden we af uit de geschatte omvang van de hennepsteelt. In paragraaf 3.1.3 wordt geschat dat er in 2006 in Nederland ruim 4,3 miljoen tot 7,2 miljoen hennepstekken werden gekweekt. Hiervan zijn er bijna 2,2 miljoen in beslag genomen, zodat er in 2006 in Nederland naar schatting bijna 2,2 tot 5 miljoen hennepstekken zijn verkocht.

De stekkenhandel is evenals de zadenhandel een lucratieve business. Volgens Spapens, Van de Bunt en Rastovac (2007) ligt de groothandelsprijs van een stek tussen € 0,60 en € 2,50. De meeste groothandelaren hanteren een vraagprijs van € 1,00 tot € 2,00 per stek. Prijsverschillen zijn het gevolg van de soort en daarmee samenhangend de kwaliteit van het eindproduct, de hoeveelheid die wordt ingekocht, en van de krapte op de markt. Weustenraad (2006) maakt uit jurisprudentie uit 2005 en 2006 op dat een stek € 0,80 tot € 1,30 kost. Het Openbaar Ministerie hanteert bij de berekening van het wederrechtelijk verkregen voordeel een gemiddelde groothandelsprijs van € 1,00 per stuk. De tussenhandelaar verkoopt de stek met een winstmarge van 100 procent voor € 2,00 tot € 4,00 aan de hennepkweker. De Dienst Nationale Recherche

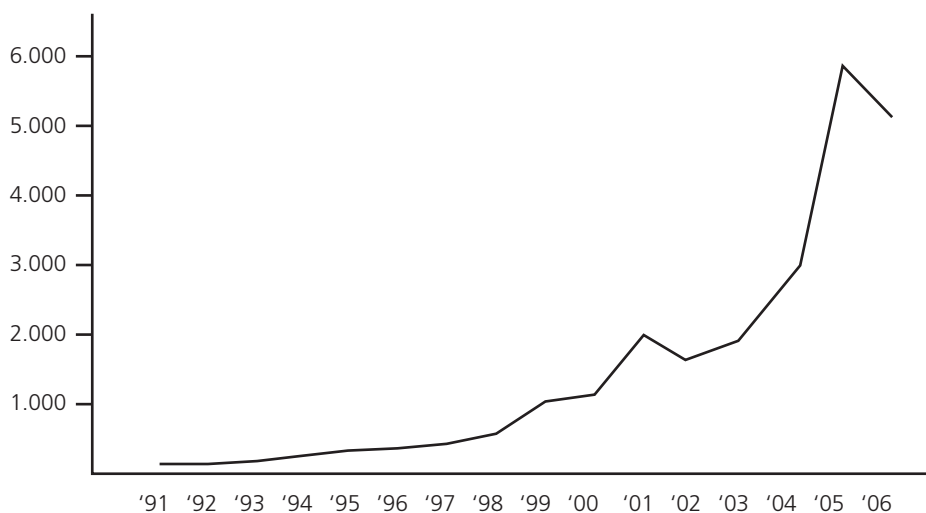
Informatie (2007) geeft een detailhandelsprijs van € 2,00 tot € 2,50 aan. In de berekening van het wederrechtelijk verkregen voordeel hanteert het Openbaar Ministerie een detailhandelsprijs van € 1,94 per stek (Weustenraad, 2005). Dit betreft een ondergrens. Voor de buitenlandse afzet van stekken zal een hogere prijs worden gehanteerd. Aangezien er in Nederland in 2006 naar schatting bijna 2,2 tot 5 miljoen hennepstekken zijn verkocht tegen een detailhandelsprijs van € 2,00, is met de stekkenhandel een bedrag van 4,3 tot 10 miljoen euro gemoeid.

3.1.2 Hennepkwekerijen

Begin jaren negentig ontstond vanuit de opsporing interesse voor de Nederlandse hennepsteelt. Onderzoek uit die tijd levert een beeld op van de ontmanteling van een beperkt aantal hennepkwekerijen. De eerste registraties met een landelijke dekking stammen uit 1991. Uit onderstaande figuur valt af te lezen dat er in dat jaar 54 kwekerijen zijn aangetroffen (Bloemendaal, 1996).

Figuur 1

Aantal ontmantelde kwekerijen

De jaren daarna groeit het aantal kwekerijen sterk: er vonden in 1999 ruim 1000 ontmantelingen plaats. Vervolgens verdubbelt het aantal ontmantelingen in 2001 en na een afname in 2002 stijgt het aantal ontmantelde hennepkwekerijen

tot ruim 5500 in 2005. In 2006 registreerde de politie een lichte daling van het aantal aangetroffen hennepkwekerijen (DNRI, 2007). Een kanttekening is hier op haar plaats: de cijfers zijn gebaseerd op een landelijke inventarisatie van gegevens over ontmantelde hennepkwekerijen zoals geregistreerd in verschillende politieregistratiesystemen. Uit het onderzoek van Wouters, Korf en Kroeske (2007) blijkt dat de regionale politiekorpsen verschillende wijzen hanteren om ontmantelingen te registreren, aangezien er geen standaardregistratie van bestaat. Bovendien worden locaties niet overal en op dezelfde wijze als hennepkwekerij geïnclassificeerd. Zo worden stekkerijen niet als aparte categorie geregistreerd. Daarnaast kan het gebeuren dat een locatie waar geen hennepplanten staan, omdat de inrichting van de kwekerij nog niet klaar is, of waar de planten niet meer aanwezig zijn, toch als een kwekerij in de registratie wordt opgenomen. Naast verschillen in registraties komen onvolledige of onbetrouwbare registraties voor. Soms wordt dezelfde ontmanteling meer dan eens geregistreerd. Ten slotte konden niet altijd alle regionale politiekorpsen aan het verzoek om gegevensaanlevering voldoen, waardoor het totale aantal ontmantelde hennepkwekerijen soms een ondergrens is. Dit bemoeilijkt de onderlinge vergelijkbaarheid. Desondanks geven de cijfers inzicht in het globale verloop en de ontwikkeling van het aantal ontmantelde hennepkwekerijen in Nederland. Ook Wouters, Korf en Kroeske (2007) hebben een schatting gemaakt van het totale aantal ontmantelde hennepkwekerijen. Na correctie voor over- of onderschatting en extrapolatie schatten zij dat er zowel in 2005 als 2006 landelijk ongeveer 6000 hennepkwekerijen zijn ontmanteld. Deze schatting ligt hoger dan het totaal van de geïnventariseerde registratiegegevens zoals weergegeven door de DNRI (2007): deze constateerde in 2005 en 2006 respectievelijk 5630 en 5201¹⁴ ontmantelde hennepkwekerijen. Op regioniveau zijn er duidelijke verschillen tussen beide rapportages. Om dit in te kaderen onderwerpen we de zes zuidelijke politieregio's aan een nadere beschouwing, omdat hiervoor een derde bron beschikbaar is: de criminaliteitsbeeldanalyse van de hennepbranche in Zuid-Nederland (Kroese e.a., 2006).

¹⁴ Dit aantal is inclusief 20 kwekerijen die door de Nationale Recherche zijn ontmanteld.

Tabel 1

Ontmantelingscijfers hennepkwekerijen in 2005 in de zes zuidelijke politieregio's				
	DNRI (2007)	Wouters e.a. (2007) aanlevering schatting		Kroese e.a. (2006) ¹⁵
Brabant-Noord	249	251	251	242
Brabant-Zuid-Oost	193	385	385	376
Limburg-Noord	134	74	–	158
Limburg-Zuid	730	537	537	569
Midden en West Brabant	185	430	895	770
Zeeland	105	92	92	107
Totaal 5 regio's	1.462	1.695	2.160	2.063
Totaal 6 regio's	1.596	1.769	–	2.221

In tabel 1 is het aantal ontmantelde hennepkwekerijen voor de zes zuidelijke politieregio's weergegeven volgens drie verschillende bronnen. Alle aantallen zijn gebaseerd op dezelfde politieregistratiesystemen, alleen de procedure van bevraging en de wijze van aanlevering zijn verschillend verlopen. Wouters, Korf en Kroese (2007) hebben op basis van de aangeleverde ontmantelingscijfers een schatting gemaakt van de totale omvang van het aantal ontmantelde kwekerijen. Beide cijfers staan in de tabel. Omdat het niet mogelijk was voor de politieregio Limburg-Noord een schatting te maken, zijn in de tabel de totalen voor vijf én zes zuidelijke politieregio's weergegeven. In de laatste kolom staan de cijfers van Kroese e.a. (2006), die een telling van het aantal ontmantelingen hebben uitgevoerd in opdracht van het Openbaar Ministerie, ten behoeve van een onderzoek naar de georganiseerde misdaad achter de hennepsteelt. Uitgangspunt hierbij was dat het Openbaar Ministerie een zuivere telling van het aantal in beslag genomen hennepplanten en -stekken eiste, teneinde een betrouwbaar en valide gegeven te verkrijgen. Uit tabel 1 blijkt dat de totalen van het aantal geregistreerde ontmantelingen van de DNRI (2007) en Wouters e.a. (2007) in elkaars verlengde liggen. De schatting van het aantal ontmantelde kwekerijen voor de vijf regio's van Wouters e.a. (2007) komt overeen met de nauwkeurige telling van Kroese e.a. (2006), hoewel de schatting wat hoger ligt. De schatting van 6000 ontmantelde kwekerijen voor alle politieregio's in Nederland in 2005 lijkt dan ook aannemelijk, wanneer we ervan uitgaan dat er geen *bias* ten grondslag ligt aan de keuze van de zes zuidelijke politieregio's.

¹⁵ In tegenstelling tot in de andere bronnen bedroeg de onderzoeksperiode hier dertien in plaats van twaalf maanden. Ten behoeve van de vergelijkbaarheid hebben wij de cijfers hiervoor gecorrigeerd, ervan uitgaande dat het aantal ontmantelingen evenredig over de maanden verdeeld is.

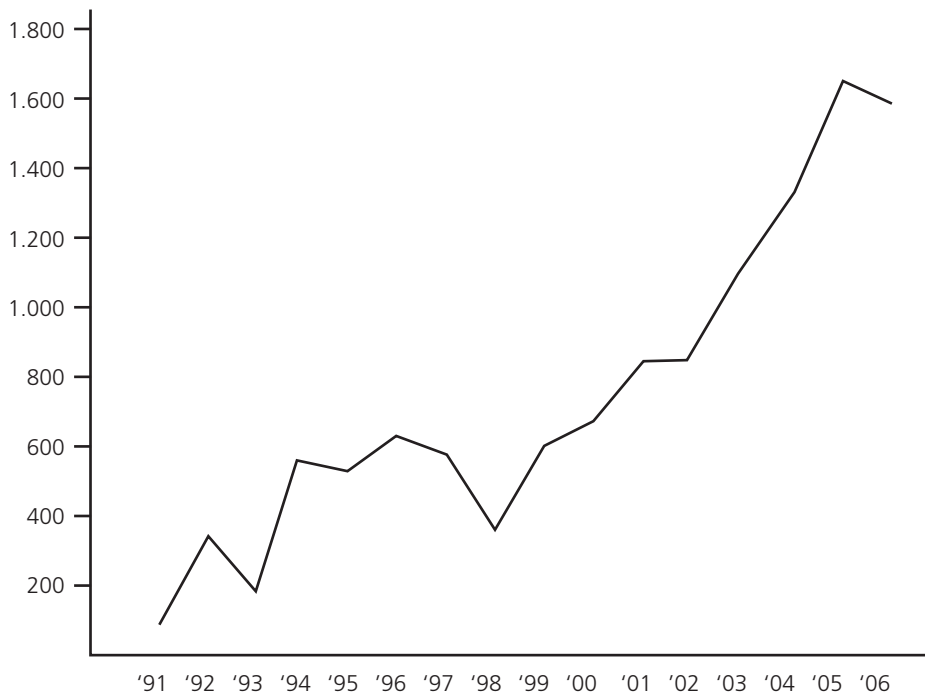
De vraag rest wat het totale aantal hennepkwekerijen is, al dan niet ontmanteld. Verschillende onderzoekers hebben een poging gedaan dit aantal te schatten. Zo kwamen Boekhoorn e.a. in 1995 tot een schatting van 50.000 thuistelers en 80 professionele middelgrote en grote telers. In de appendix van het rapport van Bovenkerk en Hogewind (2003) schat Korf dat er 5000 tot 10.000 hennepkwekerijen zijn. In 2006 komt Van der Heijden met een schatting van 30.700 tot 42.600 kwekerijen, waarvan ongeveer 17.500 thuiskwekerijen met maximaal vijf hennepplanten en bijna 14.000 tot 25.000 kwekerijen met meer dan vijf hennepplanten. In de praktijk betreft het vooral vijftig planten of meer, aangezien de politie zelden kwekerijen met minder dan vijftig planten ontmantelt (Van der Heijden, 2006). Ook hier is het onmogelijk onderscheid te maken tussen hennepplanten en –stekken. Vanwege de verschillende gehanteerde parameters of aannames lopen de schattingen nogal uiteen. Het ontbreekt aan een eenduidige schatting van de omvang van het aantal hennepkwekerijen. We maken dan ook een nieuwe omvangsschatting, door een combinatie van de geschatte 6000 ontmantelde hennepkwekerijen (Wouters, Korf & Kroeske, 2007) en een geschat opsporingspercentage van 30 tot 50 procent (Van der Heijden, 2006). Dit gegeven is gelijk aan de indicatie van het opsporingspercentage van hennepplanten in de Verenigde Staten (UNODC, 2007). We schatten dan ook dat er in 2007 12.000 tot 20.000 hennepkwekerijen met meer dan vijf hennepplanten en –stekken in Nederland waren.

3.1.3 Hennepplanten

Naast gegevens over ontmantelde hennepkwekerijen zijn diverse gegevens vastgelegd over het aantal in beslag genomen hennepplanten. Zoals aangegeven ontberen politieregistraties veelal een onderscheid tussen hennepplant en hennepstek. Bovendien gelden ook hier de eerderbeschreven tekortkomingen met betrekking tot de betrouwbaarheid en validiteit van registratiesystemen. Een derde onbetrouwbaarheidsfactor is, dat de gegevensaanlevering van de regionale politiekorpsen in kwaliteit en kwantiteit verschilt. Jaarlijks leveren gemiddeld vier korpsen geen cijfers aan over in beslag genomen hennepplanten en –stekken. De aantallen betreffen dan ook ondergrenzen; in werkelijkheid zijn er meer planten en stekken in beslag genomen. Desondanks geven de gecombineerde gegevens van Bloemendaal (1996), Van der Heijden (2006) en de DNRI (2007) in figuur 2 een beeld van de ontwikkeling van het aantal in beslag genomen hennepplanten en –stekken door de jaren heen.

Figuur 2

Aantal in beslag genomen hennepplanten en –stekken (x1000)

Uit de eerste politieregistraties blijkt dat er in 1991 ongeveer 72.000 planten en stekken in beslag zijn genomen. Het jaar daarop lag dit aantal ruim viermaal zo hoog, mede doordat een aantal kwekerijen met ruim 25.000 planten was aangetroffen. Vanaf 1998 zien we een bijna lineaire groei van het aantal geconfisqueerde hennepplanten en –stekken. In 2006 is er geen sprake meer van een stijging, maar zijn voor het eerst minder planten en stekken in beslag genomen dan het jaar ervoor. Aan deze afname kunnen geen conclusies worden verbonden, aangezien verschillende oorzaken aan de ogenschijnlijke afname ten grondslag kunnen liggen. Deze kan allereerst te maken hebben met een door diverse onderzoekers gesignaleerde trend van schaalverkleining. Het lijkt erop dat kwekers hun risico's spreiden door meerdere kleinere kwekerijen op te zetten in plaats van enkele grote, waardoor het gemiddeld aantal hennepplanten per kwekerij afneemt. Ook kan de ogenschijnlijke afname een gevolg zijn van verschillen in opsporingsprioriteit en –capaciteit. Andere bepalende factoren zijn registratieverschillen en verschillen in gegevensaanlevering. Zo blijkt dat

politiekorpsen die kleine kwekerijen niet meetellen in hun registratie, gemiddeld meer planten en stekken (maar in minder kwekerijen) in beslag nemen dan korpsen die kleine kwekerijen wel meetellen (Wouters, Korf & Kroeske, 2007). Door de variatie aan determinanten is het niet mogelijk een conclusie te verbinden aan de ogenschijnlijke afname van het aantal in beslag genomen hennepplanten en –stekken in 2006. Hiervoor zijn gegevens over meerdere jaren nodig.

Wouters, Korf en Kroeske (2007) hebben de onbetrouwbaarheid van de registratiegegevens van de politie op wetenschappelijke wijze gecorrigeerd en zo een omvangsschatting gemaakt van het aantal in beslag genomen hennepplanten en –stekken. Dit zijn er ruim 2,7 miljoen in 2005 en 2,8 miljoen in 2006. Kroese e.a. (2006) laten zien dat in 2005 in de zes zuidelijke politieregio's ruim een miljoen planten¹⁶ in beslag zijn genomen. Als wij op dit cijfer de methode van extrapolatie toepassen die Wouters, Korf en Kroeske (2007) hebben gehanteerd, komen wij tot een schatting van bijna 4,4 miljoen in beslag genomen hennepplanten en –stekken in de 25 politieregio's in 2005 (zie bijlage 1). Als we dit gegeven combineren met een opsporingspercentage van 30 tot 50, werden er in 2006 in Nederland 8,8 tot 14,6 miljoen hennepplanten en –stekken geoogst. Hierbij zijn de gedoogde hoeveelheden buiten beschouwing gelaten. Met nadruk wijzen wij erop dat er jaarlijks niet letterlijk 8,8 tot 14,6 miljoen hennepplanten en –stekken in Nederland worden gekweekt. Deze aantallen betreffen geen unieke aantallen planten en stekken, maar de totale aantallen planten en stekken die een oogst kunnen opleveren of hebben opgeleverd. Het daadwerkelijke aantal planten en stekken ligt veel lager, omdat een en dezelfde plant meerdere oogsten kan behalen. Het is dan ook een misvatting om bij deze berekening het gemiddelde aantal oogsten per plant per jaar te betrekken. De schatting van het aantal hennepplanten betreft een schatting van het totale aantal planten waar in 2006 een oogst vanaf is of kon worden gehaald. Een plant die vier oogsten heeft gehad, is vier keer meegeteld. Dit is een gevolg van het feit dat het aantal hennepplanten geen statisch gegeven is. Op een willekeurig moment staat er een bepaald aantal hennepplanten in Nederland. Bij een meting op een ander moment zouden gedeeltelijk dezelfde maar ook een aantal nieuwe hennepplanten worden aangetroffen. Aangezien de schatting gebaseerd is op het aantal in beslag genomen planten en stekken, is zowel de overlap als het aantal nieuwe planten verdisconteerd. Daarom geeft de schatting het aantal hennepplanten weer waar een oogst vanaf is of kon worden gehaald en niet het unieke aantal planten. Het aantal oogsten is op deze wijze meegewogen in de omvangsschatting.

¹⁶ Het betreft een gecorrigeerde weergave van het totale aantal in beslag genomen planten (n=1.137.980), aangezien de onderzoeksperiode dertien in plaats van twaalf maanden bedroeg.

De verhouding tussen hennepplanten en –stekken leiden we af uit het rapport van Wouters, Korf en Kroeske (2007). In 2005 en 2006 heeft een aantal regionale politiekorpsen bij inbeslagname onderscheid gemaakt tussen hennepplanten en hennepstekken. Hieruit blijkt dat er in totaal ongeveer even veel hennepplanten als –stekken, te weten 51 en 49 procent, in beslag zijn genomen (zie bijlage 2 voor een gedetailleerde berekening). Met een dergelijke verhouding schatten wij dat er in 2006 in Nederland ruim 4,4 miljoen tot 7,4 miljoen hennepplanten en 4,3 miljoen tot 7,2 miljoen hennepstekken werden gekweekt. Van zowel de hennepplanten als de hennepstekken zijn er ongeveer 2,2 miljoen in beslag genomen (51 respectievelijk 49 procent van 4,4 miljoen in beslag genomen hennepplanten en –stekken).

Het is niet mogelijk om het gemiddelde aantal hennepplanten per kwekerij of hennepstekken per stekkerij te berekenen. Bij de registratie van een ontmanteling is geen onderscheid gemaakt tussen kwekerij en stekkerij. Aangezien hennepplanten in hoeveelheden van 1 tot 40 per vierkante meter voorkomen en hennepstekken in hoeveelheden van 600 tot 1000 per vierkante meter, is het niet mogelijk een gemiddeld aantal planten of stekken te berekenen.

3.1.4 Nederwietproductie

Menig wetenschappelijk onderzoeker heeft geprobeerd een schatting te maken van de nationale productie van nederwiet. De schattingen lopen uiteen van 36 ton (Boekhoorn e.a., 1995) tot 766 ton (Van der Heijden, 2006). Ook wij doen in dit rapport een poging.

Om de jaarlijkse nederwietproductie te kunnen schatten, moeten we de gemiddelde opbrengst van een hennepplant bepalen. Deze is afhankelijk van een aantal factoren, zoals het soort hennepplant dat wordt gekweekt, de wijze van verzorging, de kweekmethode en –techniek, het aantal planten per vierkante meter, de sterkte van de assimilatielampen, de hoeveelheid licht en het moment van oogsten. De bezielde teler behaalt een hogere opbrengst, doordat hij kwalitatief goede wiet wil kweken en er daarom relatief veel tijd en energie in steekt. Een commerciële teler heeft grote aantallen planten en meerdere kwekerijen, waarbij niet de kwaliteit van de wiet maar het winstoogmerk vooropstaat. Dergelijke telers oogsten vaak voor het laatste bloeistadium om de kans op ontdekking te verkleinen en de verboden vruchten korter in bezit te hebben. Een gemiddelde opbrengst bepalen is dus geen sinecure en diverse bronnen spreken of rapporteren daar verschillend over. De gehanteerde opbrengsten per plant variëren door de jaren heen van 10 tot 15 gram (Boekhoorn e.a., 1995) tot 34,3 gram (Weustenraad, 2005). Het Openbaar

Ministerie hanteert bij de berekening van het wederrechtelijk verkregen voordeel een gemiddelde opbrengst per hennepplant die afneemt naarmate het aantal hennepplanten per vierkante meter toeneemt. Volgens deze rekenwijze levert 1 hennepplant op een vierkante meter gemiddeld 34,3 gram nederwiet op en leveren 40 hennepplanten gemiddeld 14,2 gram op. Indien het aantal planten per vierkante meter onbekend is, hanteert het Openbaar Ministerie de mediaan van 15 planten per vierkante meter, waarbij een opbrengst van 28,2 gram hoort. Recent is een Belgische studie verschenen van Decorte en Tuteleers (2007), waarin cannabistelers persoonlijk zijn bevestigd over de gemiddelde hoeveelheid die men van een wietplant af haalde bij de laatste succesvolle teelt. Hieruit komt een mediaan van 60 gram naar voren. Het rekenkundig gemiddelde lag veel hoger (201 gram), maar dat lag zo hoog door enkele buitenkwekers die gemiddeld 300 gram van een plant haalden. De onderzoekers hebben dezelfde vraag via internet aan telers gesteld en daaruit kwam een mediaan van 50 gram naar voren. Het rekenkundig gemiddelde bedroeg 57 gram en ligt hiermee veel lager dan het rekenkundig gemiddelde van de persoonlijk bevestigde telers. Via internet gaf geen enkele teler aan, meer dan 150 gram van een hennepplant te halen en het maximum betrof 127 gram. Dit heeft wellicht te maken met het feit dat de via internet bevestigde telers minder ervaren waren dan de geïnterviewde telers. Dat de beide gemiddelden fors hoger liggen dan de gemiddelden die tot nu toe gehanteerd zijn, kan gedeeltelijk worden verklaard door de motivatie van de telers en het feit dat er sprake is van buitenteelt, die veelal een hogere opbrengst genereert. Als reden om te kweken noemen de telers het financiële voordeel, in die zin dat het goedkoper is cannabis zelf te telen dan te kopen bij de dealer of de Nederlandse coffeeshop, maar ook het plezier en de voldoening die ze ervan krijgen. Opvallend is dat een aantal telers kweken om het illegale circuit te vermijden. Dit duidt eerder op een bezielde teler (die meer wiet van een hennepplant afhaalt) dan een commerciële teler. In de opsporingsonderzoeken die wij hebben bekeken, kwamen incidenteel eveneens hoge opbrengsten voor. Zo haalde een crimineel samenwerkingsverband niet minder dan 50 gram van een plant af en haalde een andere kweker opbrengsten van 100 gram van topzware hennepplanten. Ten slotte geven telers op diverse internetfora aan hoe goed hun eigen kweek is. Buitengewone opbrengsten zoals 300 gram van een hennepplant die op een halve vierkante meter staat, bijna 500 gram van een Powerplant en de exorbitante opbrengst van 800 gram van een hennepplant die 2,5 meter hoog en 3,4 meter breed is, worden hier tentoongespreid.¹⁷ De telers hebben hun verhaal met foto's opgeluisterd, waarop inderdaad gigantische planten te zien zijn. Het valt niet te verifiëren in hoeverre de werkelijke opbrengst met de aangegeven opbrengst overeenkomt. Dergelijke opbrengsten zijn niet de maatstaf voor de

¹⁷ www.wietforum.nl/lofiversion/index.php/t20885.html, geraadpleegd op 15 november 2007.

gemiddelde opbrengst van een hennepplant, maar geven aan dat er enorme verschillen zijn. In de praktijk zijn er relatief veel kwekers met een kleine hoeveelheid hennepplanten met hoge opbrengst en relatief weinig kwekers met een grote hoeveelheid hennepplanten met lage opbrengst.

Ondanks de variatie doen we een poging om de gemiddelde opbrengst per hennepplant te bepalen aan de hand van een meta-analyse. Van verschillende gemiddelden die zijn onderzocht, berekend, beredeneerd en gehanteerd door zeven wetenschappelijk onderzoekers door de jaren heen, presenteren wij hier een overall gemiddelde opbrengst van 27,2 gram per hennepplant. In bijlage 3 geven wij aan op welke onderzoeken met bijbehorende gemiddelden dit gebaseerd is. Volgens onze schatting stonden er in 2006 in Nederland 4,4 tot 7,4 miljoen hennepplanten, waarvan er 2,2 miljoen in beslag zijn genomen. Deze planten zijn niet geoogst en tellen derhalve niet mee bij de berekening van de totale nederwietproductie. Er blijven naar schatting 2,2 tot 5,2 miljoen planten over waarvan geoogst is. Bij een gemiddelde opbrengst van 27,2 gram per hennepplant bedroeg in 2006 de nederwietproductie 61 tot 142 ton, exclusief de opbrengst van de gedoogde hennepplanten.

De UNODC (2007) schat de wereldwijde wietproductie in 2005 op 42.000 ton, wat overigens voor het eerst sinds 1992 een afname betekent. Hiervan komt 5 procent op het conto van Europa, wat gelijk staat aan 2100 ton wiet. Hiervan werd volgens onze schatting bijna 3 tot 7 procent in Nederland geproduceerd.

3.1.5 Handel in en smokkel van nederwiet

Nederland is rijk aan nederwiet. Uit de vorige paragraaf blijkt dat er in 2006 naar schatting 61 tot 142 ton nederwiet werd geproduceerd. Hiermee is een forse handelsmarkt gemoeid. De binnenlandse afzet valt af te leiden uit de binnenlandse consumptie van nederwiet. Op basis van gemiddelde uitgaven van coffeeshopklanten aan cannabis schat Korf (2003) dat er jaarlijks ruim 38 tot 40 ton (neder)wiet en (neder)hasj in coffeeshops wordt gekocht. Dit is inclusief de aankopen van buitenlandse drugstoeristen. Rekening houdend met de verkrijgbaarheid van nederwiet bij gedoogde en niet-gedoogde verkooppunten, schat Van der Heijden (2006) de jaarlijkse nederwietconsumptie op 37 tot 54 ton. Dit is 26 tot 90 procent van de landelijke productie. Deze marge is zo ruim dat de percentages weinig interpreteerbaar zijn. Dit is een gevolg van de (schatting van de) verschillende variabelen waarop deze schatting gebaseerd is. De nederwiet die voor de export bestemd is, bedraagt 10 tot 74 procent van de totale productie. Volgens deze gegevens werd er in 2006 7 tot 104 ton nederwiet naar het buitenland gesmokkeld.

De nederwietmarkt in Nederland is redelijk transparant. De groothandelsprijs van nederwiet is vooral afhankelijk van de soort en van de zorg waarmee het proces van telen, knippen en drogen is uitgevoerd. De inkoopprijs varieert van 1800 tot 3700 euro per kilo en het merendeel ligt tussen de 2750 en 3200 euro per kilo (Spapens, Van de Bunt & Rastovac, 2007). De DNRI (2007) hanteert een iets ruimere marge en geeft aan dat de inkooprijzen tussen de 2700 en 3400 euro per kilo liggen. Op www.snow-white.nl staat dat uit diverse bronnen blijkt dat de inkoopprijs van een kilo nederwiet van topkwaliteit 3600 euro is en de verkoopprijs 3960 euro. Deze hogere prijs kan liggen aan het feit dat het om een betere kwaliteit nederwiet gaat. Aangezien hier belangen in het spel zijn, lijkt het echter eerder logisch dat de prijzen wat scherper zijn neergezet en niet geheel marktconform zijn. Op het forum van dezelfde website¹⁸ adverteert een tussenhandelaar dat hij nederwiet inkoop voor 3150 euro per kilo. De groothandelsprijs van een kilo nederwiet is gemiddeld ongeveer 3000 euro inkoop. Wouters, Korf en Kroeske (2007) zijn nagegaan hoe de mediaan van de verkoopprijzen van de meest verkochte soort nederwiet in de coffeeshop zich in de afgelopen jaren ontwikkeld heeft. Zij zien een stijging van de kiloprijs: in 2004 kostte een kilo nederwiet 2600 euro, het jaar daarop 2725 euro en in 2006 betaalde men 3400 euro voor een kilo. Hierin zit regionale variatie: de inkooprijzen van de best verkochte nederwiet in de politieregio's Amsterdam-Amstelland, Haaglanden en Rotterdam-Rijnmond liggen bijna allemaal hoger dan gemiddeld en in de politieregio Amsterdam-Amstelland meestal het hoogst. De prijs voor nederwiet heeft in 2006 zijn piek bereikt, aangezien deze in 2007 al weer is gedaald. De prijsstijging lijkt eerder het gevolg te zijn geweest van een hype rondom zogenaamde schaarste ontstaan door de hete zomer dan van ontmantelingen, aangezien deze in die periode niet noemenswaardig in aantal zijn gestegen. Dat de warme zomer van 2006 relatief veel hennepoogsten heeft doen mislukken, is bekend, maar dat dit tot schaarste heeft geleid, is discutabel. Het ligt in de rede dat de verhalen over een eventuele aankomende schaarste de prijzen kunstmatig hebben opgedreven. Enkele respondenten geven aan dat men wat meer moeite moest doen nederwiet in te kopen, maar niet dat dit schier onmogelijk was. Gezien de omvangsschatting van de nederwiet ligt schaarste niet in de lijn der verwachting en hiervan lijkt niet echt sprake te zijn geweest. Dit wordt evenzo geconstateerd door Wouters, Korf en Kroeske (2007). Bovendien geven zij aan dat de groothandelsprijs van een kilo nederwiet weer aan het dalen was aan het eind van 2006 en het begin van 2007. Hierover hebben we echter tegengestelde berichten gehoord. Het Nationaal Netwerk Drugsexpertise heeft recent meldingen gekregen dat de groothandelsprijs nog steeds stijgende is en men inmiddels 4500 euro voor een kilo nederwiet betaalt.

¹⁸ www.snow-white.nl/cgi-bin/yabb/YaBB.cgi?board=news;action=display;num=1105646703, geraadpleegd op 1 november 2007.

Met een gemiddelde groothandelsprijs van 3000 euro per kilo en een productie van 61 tot 142 ton, bedraagt de groothandelsomzet 182 tot 424 miljoen euro per jaar.

Ter afsluiting van deze paragraaf gaan we kort in op de import van buitenlandse wiet. Buitenlandse variëteiten wiet worden geïmporteerd ten behoeve van coffeeshops die een verscheidenheid aan wietsoorten willen aanbieden. De omvang van deze import lijkt beperkt. Uit onderzoek is gebleken dat 60 procent van de coffeeshops op het moment van bevraging geen buitenlandse wiet verkocht (Niesink e.a., 2006). Daar waar buitenlandse wiet wel op het menu staat, betreft het een klein aandeel van het gehele aanbod. Ongeveer 75 procent van de cannabis die in coffeeshops wordt verkocht, is van binnenlandse teelt afkomstig en de cannabis van buitenlandse afkomst is voornamelijk hasj (Dufour, 2006). De cannabisimport betreft dan ook grotendeels hasj en in veel mindere mate wiet. Vanwege de verbeterde kwaliteit, de gestegen populariteit bij de gebruiker en de enorme teelt van nederwiet, ligt het in de rede dat de import van buitenlandse wiet gering is.

3.2 Hasj

Er wordt in Nederland in beperkte mate in nederhasj gehandeld; de handel betreft voornamelijk ingevoerde, buitenlandse hasj. Al jarenlang wordt er grootschalig relatief goedkoop geproduceerde hasj uit landen als Marokko, Libanon en Afghanistan ingevoerd. Bulktransporten hasj worden bij groot- en tussenhandelskantoren afgezet en vervolgens gedistribueerd. Partijen worden verkocht aan coffeeshophouders of worden naar het buitenland getransporteerd. Hiermee fungeert Nederland als doorvoerland. Het bepalen van de omvang van dergelijke hasjhandel is moeilijk. Gegevens die nodig zijn voor het maken van een betrouwbare schatting ontbreken, en weinig wetenschappers hebben zich hieraan gewaagd. Onze dataverzameling heeft hierin weinig verandering gebracht. In de praktijk ligt het accent eerder op de opsporing en vervolging van nederwiet dan op die van hasj. Desondanks beschrijven we hieronder de omvang van de productie van nederhasj, en daarna de handel in en smokkel van hasj.

3.2.1 Productie van nederhasj

Nederhasj wordt in beperkte mate geproduceerd en de afzetmarkt wordt vooral gevormd door de coffeeshops. De gebruikersmarkt is geconcentreerd op buitenlandse hasj en in mindere mate op nederhasj. Dit lijkt aan verandering onderhevig te zijn, alhoewel zo'n tien jaar geleden al over een winnende

populariteit van nederhasj werd gesproken. In 1998 gaven coffeeshophouders aan dat de nederhasj de buitenlandse hasj beconcurrerde (Van den Eerenbeemt, 1998). Een coffeeshopeigenaar legt uit: "Aan dit product kun je zien dat de Nederlandse cannabisindustrie volwassen is geworden. Dit is tophasj zonder bindmiddel, net als in Marokko mogelijk is. [...] Voor onze hasj hoeven we niet afhankelijk te zijn van het buitenland" (p.17). Zo'n tien jaar later blijkt de opmars van nederhasj uiterst traag te zijn verlopen, hoewel deze cannabisvariant de laatste jaren in populariteit is toegenomen. Uit onderzoek van Niesink e.a. (2006) blijkt dat nederhasj in 40 procent van de bezochte coffeeshops op het menu staat. In vergelijking met 2002 is dit een flinke stijging, aangezien nederhasj toen in een kwart van de bezochte coffeeshops verkrijgbaar was. Dit houdt logischerwijze een stijging van de productie in, die desondanks niet van grote omvang lijkt te zijn. Over de inkoopprijs van nederhasj is niet veel bekend. De verkoopprijs in de coffeeshop ligt rond de 15 euro. Een variëteit van nederhasj, te weten ice, wordt voor ongeveer 20 euro per gram aangeboden. Andere soorten met idyllische namen zoals Dutch Moonshine en Waterworks zijn wat duurder en kosten tot 40 euro per gram. Het spreekt vanzelf dat de inkooprijzen hiervan beduidend hoger liggen dan die van nederwiet.

3.2.2 Handel in en smokkel van hasj

Hoewel de hasjhandel in Nederland naar omzet waarschijnlijk een grote criminele markt vormt, is er maar beperkt zicht op de feitelijke omvang ervan. Schattingen zijn schaars en sommige dateren van jaren geleden. Klerks (2000) geeft aan dat onderzoeken die ten grondslag liggen aan de drugsnota uit 1995, uitgaan van een binnenlandse consumptiemarkt van 50 tot 70 ton en een doorvoer van 400 tot 600 ton. De hasjhandel heeft een sterk transitkarakter, waarbij Nederland fungeert als doorvoerland. Geen van de ondervraagden in het onderzoek van Klerks (2000) durft zich aan een schatting te wagen. Ook wist haast niemand van de geïnterviewden aan te geven hoeveel aanbieders van welk kaliber er op de cannabismarkt opereren. In de jaren negentig heeft de omslag van buitenlandse hasj naar binnenlandse wiet plaatsgevonden, waardoor het marktaandeel van hasj steeds kleiner is geworden. Snippe e.a. (2004) schrijven:

Voor de grote importeurs zou de hasjhandel geen interessante markt meer zijn. Hiervoor zijn diverse redenen. De hasjhandel was voorheen in handen van een beperkt aantal grote handelaren. Nu in de tussenhandel meer personen actief zijn, is de concurrentie ook groter geworden en de verdiensten lager. Daarnaast is de vraag naar hasj de afgelopen tien jaar sterk afgenomen door de toenemende vraag naar en populariteit van nederwiet. De kwaliteit van nederwiet is volgens gebruikers toegenomen. Momenteel verkopen de coffeeshops dan ook meer wiet dan hasj. De wiet lijkt de marktverhoudingen voorgoed te hebben veranderd (p. 63).

De huidige omvang van de binnenlandse consumptie van buitenlandse hasj bedraagt naar schatting jaarlijks 14 tot 16 ton volgens Van der Heijden (2006) en 15 tot 20 ton volgens Snippe e.a. (2004). In tien jaar tijd is de binnenlandse consumptie van buitenlandse hasj gemiddeld met ongeveer driekwart afgenomen. Nog steeds komt een veelvoud van de geconsumeerde hoeveelheid jaarlijks ons land binnen. Alleen al uit inbeslagnamecijfers blijkt dat er in de jaren 2001 tot en met 2004 in het buitenland bijna 200 ton hasj met eindbestemming Nederland is geconfisqueerd (Van der Heijden, 2006). Uit praktijkgegevens van de douane blijkt dat in Nederland meerdere malen een container uit Marokko is onderschept met ruim een ton hasj aan boord (Van Efferen & Plaisier, 2007). Op basis van dergelijke gegevens is het echter niet mogelijk een omvangsschatting uit te voeren. Ook lijkt het niet correct om de afname van de binnenlandse consumptiemarkt als leidraad te gebruiken voor een omvangsschatting van de geïmporteerde hasj ten behoeve van de doorvoer. Dit kan alleen als kan worden aangenomen dat de buitenlandse consumptiemarkten eveneens kleiner zijn geworden in het afgelopen decennium. Hiervan lijkt vooralsnog geen sprake. Met een groothandelsprijs van 2000 tot 3000 euro per kilo blijft de hasjhandel een lucratieve business.

3.3 Gedoogde verkooppunten

Van 1999 tot en met 2005 zijn jaarlijks de coffeeshops in Nederland geteld (Bieleman & Naayer, 2006). De laatste telling geeft aan dat er in 105 gemeenten (22 procent van het totale aantal gemeenten in Nederland) 729 coffeeshops¹⁹ gevestigd zijn. Het aantal gemeenten met een of meer coffeeshops is redelijk stabiel door de jaren heen en fluctueert tussen de 103 en 107. Het aantal coffeeshops is licht afgenomen, waarmee een langzaam dalende trend wordt voortgezet. In het begin van de jaren negentig waren er naar schatting nog meer dan 1000 coffeeshops in Nederland (Kuipers, 1991). In de tweede helft van de jaren negentig nam het aantal langzaam af onder invloed van een stringenter beleid. Concentraties van coffeeshops bevinden zich voornamelijk in de grote steden in de Randstad en in middelgrote steden in de provincies (Bieleman & Naayer, 2006). Drie gemeenten hebben meer dan 20 coffeeshops: Amsterdam, Rotterdam en Den Haag. In deze gemeenten bevindt zich bijna de helft (48 procent) van alle coffeeshops.

Aan de hand van de gegevens over de aankoop van cannabis en de gemiddelde verkoopprijs kan een schatting worden gemaakt van de financiële omzet van

¹⁹ Van de 729 coffeeshops staan er 591 in de Highlife Guide 2007–2008 vermeld.

coffeeshops. Korf (2003) schat dat er jaarlijks ruim 38 tot 40 ton (neder)wiet en (neder)hasj in coffeeshops wordt gekocht. Het is onbekend of dit gegeven de laatste jaren aan verandering onderhevig is geweest. Niesink e.a. (2006) geven aan dat de gewogen gemiddelde marktprijs voor een gram cannabis € 7,44 is. De gemiddelde prijs zoals geconstateerd door de DNRI (2007) ligt wat hoger en bedraagt € 7,75 per gram, met een minimum van € 3,50 en een maximum van € 12,00. Uitgaande van de gewogen gemiddelde prijs van een gram cannabis, kunnen we de jaarlijkse omzet van coffeeshops vaststellen op 283 tot 298 miljoen euro. Per coffeeshop komt dit neer op een gemiddelde jaarlijkse omzet van € 388.000 tot € 408.000 aan wiet en hasj. Hierbovenop komt de omzet uit de verkoop van drank, snacks en producten zoals T-shirts en aanstekers. Afhankelijk van onder andere de ligging van de coffeeshop en de regio waar deze is gevestigd, is de omzet hoger of lager dan dit gemiddelde. De verschillen kunnen daarbij groot zijn, wat onder andere blijkt uit een studie naar de economische effecten van coffeeshops voor Maastricht (Oude Wansink, 2001). Op basis van omzetgegevens van coffeeshophouders is berekend dat de gemiddelde omzet per coffeeshop in Maastricht ruim € 800.000 bedraagt. In steden als Amsterdam, Arnhem, Maastricht en Venlo, waar veel drugstoeristen coffeeshops bezoeken, is een omzet van enkele miljoenen euro's geen uitzondering.

4

Actoren en criminele samenwerkingsverbanden

In de literatuur is de hennepsteelt verschillend gedefinieerd. In de opsporing wordt onderscheid gemaakt tussen bedrijfsmatige (meer dan vijf planten) en niet-bedrijfsmatige (maximaal vijf planten) hennepsteelt. Een verdere indeling is vaak op het aantal planten gebaseerd. Als er tot vervolging wordt overgegaan, is dit gegeven van belang om een berekening van de hennepopbrengst te kunnen maken ten behoeve van de ontneming van het wederrechtelijk verkregen voordeel (Weustenraad, 2005). Op basis van het aantal planten wordt aan de kwekerij een label gehangen zoals thuisteelt, kleinhandel of groothandel, waarbij geen eenduidige definities worden gehanteerd. De grens tussen thuisteelt en kleinhandel wordt op vijftig, maar ook op honderd of vijf hennepplanten gesteld. Van groothandel wordt gesproken vanaf vijfhonderd maar ook vanaf duizend hennepplanten.

Behalve verschillende indelingen op basis van het aantal planten in een kwekerij, worden ook indelingen gemaakt op basis van het soort kweker. Zo onderscheidt het Openbaar Ministerie 's-Hertogenbosch (2005) de franchisethuiskweker, de georganiseerde thuiskweker en de bedrijfsmatige kweker. Of de ideologische kwekers worden afgezet tegen de commerciële kwekers. Uitgangspunt is dan niet het aantal planten, maar de manier waarop of reden waarom wordt gekweekt. Een belangrijk onderscheid hierbij is in hoeverre deze telers zelfstandig dan wel in georganiseerd verband werken, waarbij verschillende definities en interpretaties een rol spelen. Het Nationaal Netwerk Drugexpertise (2006) geeft het volgende aan:

Plantages aangetroffen op zolderkamers, slaapkamers [...] suggereren mogelijk een individualiteit, die niet aan de orde is zoals in onderzoeken is gebleken. Incidenteel zal er iemand zijn die iets voor zichzelf wil verdienen, maar het gros werkt in georganiseerd verband. Een aantal personen organiseert, faciliteert en neemt de opbrengst van de plantage af (p. 9).

In het voorgaande citaat wordt de thuisteler gezien als onderdeel van een crimineel samenwerkingsverband. In dit hoofdstuk nuanceren wij dat beeld door in te gaan op verschillende typen producenten, handelaren, smokkelaars en andere actoren in de cannabissector. Zij verschillen in de mate en wijze van criminele samenwerking en organisatiegraad. Producenten met maximaal vijf hennepplanten (de hobbyisten) zijn hierbij buiten beschouwing gelaten.

4.1 Afhankelijke thuistelers

Afhankelijke thuistelers kweken hennepplanten in de eigen woning, in de schuur of elders op het eigen perceel. Het voornaamste kenmerk is dat zij op enigerlei wijze (tijdelijk) een afhankelijkheidsrelatie hebben met een andere ondernemer in de cannabissector, vaak in financieel opzicht. Het is meestal de startende thuisteler die naar een growshop is gegaan met de vraag of men kan helpen met de inrichting van een kwekerij. Growshops leveren niet alleen advies, kweekbenodigdheden en –materialen, maar richten ook kwekerijen in en planten de hennepstekken. Daarnaast kunnen growshops vaak doorverwijzen naar klusjesmannen die de elektriciteit willen omleggen of bereid zijn andere (semi-)illegale activiteiten uit te voeren. Het komt ook voor dat de startende thuisteler door iemand uit zijn sociale netwerk is benaderd en door hem op een idee is gebracht. Personen uit de familie- of vriendenkring verzorgen de inrichting van een kwekerij of men krijgt via het sociale netwerk iemand geadviseerd die hiervoor zorg kan dragen. De kwekerij kan dan voor een zeer laag bedrag of gratis worden ingericht, in ruil voor de opbrengst van een of meer oogsten. Dit is afhankelijk van de investering die door de growshop of een andere dienstverlener is gedaan, het gebruikte materiaal, de geïnstalleerde apparatuur, het aantal geleverde hennepstekken en de arbeidsuren. Bovendien wordt soms overeengekomen dat de verdere opbrengsten ook bij de growshop of opkoper worden aangeboden. Dergelijke overeenkomsten worden vrijwillig aangegaan. Wij hebben geen bevestiging aangetroffen voor het verhaal van de bijstandsmoeder die wordt geïntimideerd of onder dwang een hennepkwekerij in haar huurhuis is begonnen. Hoewel het in processen-verbaal voorkomt, lijkt het eerder een strategie ten behoeve van strafvermindering te zijn dan een daadwerkelijk voorkomend fenomeen.

De afhankelijke thuisteler gaat vrijwillig een tijdelijke zakelijke relatie aan om in de toekomst in eigen beheer te kunnen kweken, waarbij de opbrengsten voor hemzelf zijn. Het betreft dus een investering. Na de aflossing van de schuld blijft de growshop of opkoper veelal de afnemer van de opbrengst. De afhankelijkheidsrelatie verandert dan in een handelsbetrekking tussen de twee partijen, waaruit beide voordeel behalen. Thuistelers die hun schuld aan een growshop of opkoper hebben afgelost, veranderen in zelfstandige ondernemers en vallen in de categorie zelfstandige thuistelers.

4.2 Zelfstandige telers

Naast afhankelijke telers kunnen we zelfstandige telers onderscheiden (Spapens, Van de Bunt & Rastovac, 2007). Dit zijn telers die voor eigen rekening en risico werken. Ze financieren de kwekerij uit eigen middelen en voeren de werkzaamheden zo veel mogelijk zelf uit. Voor de afzet maken ze gebruik van verschillende soorten opkopers, waaronder growshops. Deze benaderen ze ook voor advies, als de kennis binnen het eigen sociale netwerk tekortschiet. Zelfstandige telers houden er soms openlijk een dure levensstijl op na, kopen luxe goederen en maken regelmatig buitenlandse reizen. Dit alles rekenen ze contant af. Ook brengen ze regelmatig grote hoeveelheden contant geld naar de bank. Een dergelijke levensstijl loopt veelal in de gaten. Telers die op zo'n manier als levensgenieter winsten consumeren, lopen vrij snel tegen de lamp. De zelfstandige telers zijn in twee categorieën te verdelen: de thuishelers en de bedrijfshelers.

De zelfstandige thuishelers

Een zelfstandige thuishelers heeft in zijn eigen woning, in een schuur of elders op het perceel een kwekerij ingericht. De oogst wordt ter plekke geknipt en gedroogd. De hennepgerelateerde activiteiten van een zelfstandige thuishelers zijn van een dergelijke omvang dat de telers het werk nog grotendeels zelf afkan. De nederviet wordt aan growshop, coffeeshop of een andere opkoper aangeboden. De zelfstandige thuishelers heeft de gehele productieketen in eigen beheer, waarbij de verdiensten enkel hem toekomen. Zelfstandige thuishelers kennen veelal familieleden of kennissen die een hennepkwekerij hebben, aan wie zij dan ook advies vragen.

Voorbeelden van zelfstandige thuishelers kunnen onder andere worden gezocht in wijken met een lagere sociaaleconomische status. Binnen het sociale netwerk van familie en vrienden wordt hennep teelt (en vaak ook aanverwante illegale activiteiten) van vader op zoon doorgegeven. Vader heeft een bepaalde status, waarmee sociale regels zijn gemoeid. Niemand parkeert bijvoorbeeld de auto op 'zijn' plek. Kinderen worden grootgebracht in een omgeving waar hennep teelt genormaliseerd is en waar men door de teelt en het verdiende geld privileges en aanzien verwerft. Een wetenschapper verwoordt dit als volgt:

De mensen die telen, zijn mensen die vooral aan de onderkant van de samenleving zaten. Met het telen merkte je dat de criminaliteit afnam, want ze hadden nu een mogelijkheid met telen. En nu worden ze weer aangepakt, van alle kanten.

Met de laatste zinsnede wijst de respondent op de integrale aanpak van de hennepcultuur (zie paragraaf 2.1.1). Zelfstandige thuistelers worden indien mogelijk bestuurlijk aangepakt, maar ook strafrechtelijk is er aandacht voor het opsporen van thuistelers.

De zelfstandige bedrijfster

Naast zelfstandige thuistelers onderscheiden wij zelfstandige bedrijfsteren. Verspreid over meerdere kwekerijen hebben zij grote aantallen hennepplanten staan. De kweeklocaties zijn onder andere woningen, opslagruimten en bedrijfsloodsen. Door de omvang van de kwekerijen kunnen ze niet alles zelf uitvoeren, waar bij de zelfstandige thuisteler nog wel sprake van was. De grootschaligheid brengt dan ook een zekere mate van georganiseerdheid met zich mee. Bij de verzorging van grote hoeveelheden hennepplanten en/of bij het runnen van meerdere kwekerijen tegelijk, schakelen de telers diverse hulpkrachten in die veelal afkomstig zijn uit familie-, vrienden- of kennissenkring. Er zijn doorgaans genoeg gegadigden te vinden die wel wat willen bijverdienen met bijvoorbeeld het knippen van toppen.

4.3 Exploitanten

Exploitanten richten zich op de exploitatie van meerdere kwekerijen in ruimten die anderen toebehoren. De verhuurder van de ruimte kan bewust betrokken zijn in het criminele proces of te goeder trouw zijn ruimte verhuren aan een betrouwbaar ogende huurder. Voor de opsporing en vervolging is het vaak moeilijk te achterhalen in hoeverre de verhuurder op de hoogte was. Huurcontracten worden vaak met valse papieren opgemaakt en met valse namen ondertekend. Verhuurders geven in hun verklaringen aan dat de huurders er zo netjes uitzagen en niets erop wees dat zij een kweekruimte zouden inrichten. Soms lijkt het wel erg vergezocht dat de verhuurder er niets van af zou weten. Het volgende artikel illustreert dit (De Stentor, 20 november 2007):

'John uit Enschede' is schuldig aan alles. Hij plantte de wiet, zeer tegen de zin van Th. N. (47). Zij moest het huis van haar zoon behoeden voor kwade invloeden, maar nu gebeurde het toch. N. moest zich gisteren verantwoorden voor de politierechter. Want bij gebrek aan 'John', die ook de burens van het Doetinchemplein nog nooit gezien hebben, moest de huismoeder van Vietnamese afkomst zich melden. Met behulp van een tolk maakte ze duidelijk niks met de 280 planten tellende plantage van doen te hebben gehad. Haar zoon had het huis gekocht voor de verhuur, en zij had 'John' opgesnord. Zonder huurcontract of achternaam 'daar vragen wij bij ons nooit naar', kon hij het huis

huren. De afrekening van 800 euro per maand gebeurde contant aan N., maar storting op een rekening gebeurde nooit ineens, en bovendien is N. de afschriften ter bewijs kwijt. Ze hield zich verre van de planten, die volgens 'John' in Nederland verbouwd mochten worden, maar ze kwam wel drie à vier keer in de week langs. "Om te controleren of hij niet zo vreselijk het huis vernielde met al die gaatjes in de muur." In het Vietnamees schreef ze een briefje waarin stond dat de 'kinderen twaalf dagen rust moesten.' Ter zitting gaf ze toe dat het om de planten ging, maar het briefje diende alleen maar als geheugensteuntje voor John, die overigens geen Vietnamees spreekt. Het OM eist ruim 33.000 euro en 120 uur werkstraf. Essent wil bijna 9000 euro zien. De rechter doet over twee weken uitspraak.

Exploitanten kweken op grootschalige wijze. Zij zorgen voor de kweekinrichting, het kweekproces en het knippen van de planten, dat wordt uitgevoerd door beheerders. Dit zijn telers die worden aangetrokken om het gehele proces op locatie in de gaten te houden. Verder hebben exploitanten vaak vaste adressen voor de afzet van de nederwiet. De opbrengst van de oogst komt grotendeels hunzelf toe. De eigenaar van de ter beschikking gestelde ruimte is veelal een kennis of een contact dat verworven is via het sociale netwerk. Van gesuggereerde intimidatie, drang of dwang bij het beschikbaar stellen van ruimten lijkt geen sprake. Dit wordt bevestigd door Spapens, Van de Bunt en Rastovac (2007). Exploitanten hebben weinig moeite met het vinden van mensen die een ruimte voor de hennepcultuur willen afstaan. Soms leveren ze een bijdrage aan de verzorging van de hennepplanten. Met de eigenaren wordt een financiële overeenkomst getroffen, zoals een percentage van de opbrengst, dat betaald wordt naast de huur of hypotheek. Op deze manier wentelen exploitanten de risico's af op de eigenaren van de kweekruimten. Exploitanten zijn eerder zakenmannen dan levensgenieters als het aankomt op het wegzetten van de winst. Zij werken niet zelden met tussenpersonen die dit voor hen regelen. Een opzichtige levensstijl wordt nagelaten en in sociale kring wordt minder verteld over de eigen criminele activiteiten.

Dergelijke exploitanten staan bekend als 'commerciële jongens'. Deze hennep-telers zijn gericht op een zo hoog mogelijke productie en opbrengst van nederwiet. Zij zijn daarbij niet geïnteresseerd in de kwaliteit ervan. De hennepplanten worden veelal geogst voor ze in volle bloei staan, wat de kwaliteit niet ten goede komt. Ook is men minder nauwkeurig met het gebruik van bestrijdingsmiddelen en groeisupplementen. Bovendien lijkt de commerciële teler in zijn streven naar winstmaximalisatie ongeëigende methoden toe te passen, zoals het verzwaren van de nederwiet (zie ook paragraaf 5.1). Deze nederwiet is voor de export bedoeld. De winsten worden op moeilijk herleidbare wijze witgewassen.

Niet alleen exploiteren dergelijke criminele samenwerkingsverbanden meerdere hennepkwekerijen, ze kopen ook op grote schaal henneproducten in, waarbij de aard en kwaliteit geen rol spelen (Spapens, Van de Bunt & Rastovac, 2007). Ze kopen zowel droge als natte wiet (zie paragraaf 2.1.4), maar ook de ongeknipte planten. Dergelijke tussenproducten verwerken ze in eigen beheer tot eindproducten. De cannabis wordt meestal internationaal verhandeld maar ook in het binnenland aan coffeeshops verkocht, al dan niet via een tussenhandelaar. Behalve de kwekerijen kunnen deze exploitanten niet zelden ook een of meer growshops. Als ze niet over een growshop beschikken, hebben ze minder openlijke inkoopadressen waar de oogsten worden ingekocht. Growshops fungeren als spil in de cannabissector. De hennepsteelt en wiethandel worden in belangrijke mate door growshops gefaciliteerd. Growshops verkopen primair tuinbouwmaterialen specifiek voor de hennepsteelt. Daarnaast verkopen ze kweekbenodigdheden zoals potgrond, meststoffen en bestrijdingsmiddelen, maar ook assimilatielampen, kweekbakken, ventilatie- en klimaatsystemen. Growshopeigenaren die zich beroepen op het feit dat zij producten voor de teelt van legale gewassen verkopen, hebben iets uit te leggen bij het aanbod van afzuiginstallaties, koolstoffilters en andere geurmaskerende producten. Een growshop wordt door ons beschouwd als (groothandels)bedrijf of winkel die benodigdheden en materialen levert voor de (thuis)kweek van cannabis, inclusief de goederen die nodig zijn om de kwekerij af te schermen van de buitenwereld. Een thuisteler die in de growshop zijn kweekspullen aanschaft, kan zich daar eveneens laten voorlichten en adviseren. Indien gewenst, verzorgt de growshop de inrichting van de kwekerij en eventueel de voorfinanciering ervan. Voor bepaalde aspecten van de inrichting, zoals het illegaal aftappen van de stroom en het aansluiten van de apparatuur, huren sommige growshops een elektricien in. Andere growshops verkopen loodjes en tangen om een teruggedraaide elektriciteitsmeter weer te verzegelen. De inrichting van een kwekerij wordt voltooid met de levering van hennepstekken. Indien er tijdens het kweekproces iets fout dreigt te gaan, verleent de growshop de benodigde service aan huis. Na de oogst kan zelfs het knipafval bij growshops worden ingeleverd. Indien er sprake is van een voorfinanciering door de growshop, is als afbetaling (een percentage van) de opbrengst van een of meer oogsten overeengekomen. In de praktijk bieden thuistelers ook na het voldoen aan de afbetalingsregeling hun opbrengst bij de growshop aan. Hiermee is een bepaalde zakelijke relatie opgebouwd, die men al snel geneigd is voort te zetten. Het vertrouwensaspect speelt hierin een belangrijke rol. Growshops verkopen dus niet alleen legale kweekbenodigdheden, maar vervullen ook de functie van adviseur, kredietbank, leverancier van illegale producten en diensten, serviceverlener en wietmakelaar. Aanbieders en opkopers van henneproducten vinden elkaar in de growshop of worden door de growshop met elkaar in contact gebracht. In de praktijk blijken

de feitelijke winkels soms niet meer dan enkele vierkante meters te beslaan. De grootste winst lijken growshops te halen uit de illegale goederen, handelingen en dienstverlening. Zo gaf een leider van een onderzoek naar een growshop aan dat deze niet alleen zorgde voor de stekken en de afname van de oogsten, ook werd vanuit de growshop gezorgd voor valse huurcontracten en deed zich geweld voor. Dit laatste speelt niet zozeer een rol bij het afdwingen van kweekruimten als wel bij het terugvorderen van geleend geld.

Growshophouders bedienen zich van een scala aan tussenpersonen en handelaren, zoals coffeeshopeigenaren en buitenlandse afnemers, en zijn vaak de spil van criminele samenwerkingsverbanden. Het merendeel heeft een criminele achtergrond, wat blijkt uit de antecedenten die ze op hun naam hebben staan (Snippe e.a., 2004). In Rotterdam hebben vier van de vijf growshopeigenaren of –bestuurders antecedenten, waaronder diefstal, heling, vernieling, mishandeling en delicten met betrekking tot de Opiumwet en de Wet Wapens en Munitie. Ook kwam driemaal doodslag, tweemaal opzettelijke vrijheidsberoving en tweemaal afpersing voor (Roos, 2006). Uit ander onderzoek blijkt dat twee derde van de growshopeigenaren een of meer criminele antecedenten heeft, waaronder delicten met betrekking tot de Opiumwet, vermogensdelicten, geweldsdelicten en overtredingen van de Wet Wapens en Munitie (Kroese e.a., 2006). Uit hetzelfde onderzoek blijkt dat slechts 29 procent van de growshopeigenaren niet voorkwam in de politieregistratiesystemen. Dit betekent overigens niet dat er geen illegale activiteiten rondom deze growshops plaatsvinden, maar dat de politie hier niets over heeft geregistreerd.

Growshophouders beginnen steeds meer te klagen over de geïntensiveerde aanpak van de thuisteelt en de growshops. Klanten zijn minder snel bereid om de kweekbenodigdheden bij de winkel in te kopen, aangezien ze verwachten dat het kentekennummer van hun auto wordt genoteerd. Sommige growshops spelen hierop in door de spullen thuis te bezorgen.

Exploitanten beschikken over (inter)nationale handelscontacten en zetten zo op grote schaal wiet af. Een omzet van 100 à 200 kilo per week is niet ongewoon, waarmee enorme verdiensten gemoeid zijn. Op deze wijze bieden zij afhankelijke thuistelers en zelfstandige telers een ruime afzetmarkt. Dezen brengen hun opbrengst liever naar een (bekende) growshop of andere opkoper in de buurt, dan dat ze er de coffeeshops mee langs moeten, laat staan dat ze de opbrengst zelf afzetten in het buitenland (Spapens, Van de Bunt & Rastovac, 2007). De spilfiguren met contacten in binnen- en buitenland acteren niet alleen in de cannabisteelt en –handel, maar hebben veelal een breder werkgebied en houden zich tevens bezig met andere criminele activiteiten. Uit opsporingsonderzoeken blijkt er sprake te zijn van heling, diefstal en inbraak, maar ook van zwaardere vergrijpen zoals de

productie van en handel in harddrugs, de smokkel daarvan, vuurwapenhandel en –smokkel, btw–fraude, valsheid in geschrifte, hypotheekfraude, identiteitsfraude en mensenhandel. In één onderzoek is kinderporno aangetroffen. Verder worden verschillende criminele werkwijzen toegepast zoals witwassen, corruptie, afscherming, gebruik van geweld en gebruik van informatie– en communicatietechnologie. Hieronder gaan wij nader in op twee belangrijke aspecten, te weten witwassen en afscherming. Vervolgens behandelen we het gebruik van geweld en informatie– en communicatietechnologie, aangezien hierop een specifiek accent ligt in het Nationaal dreigingsbeeld.

4.3.1 Witwassen²⁰

Criminele samenwerkingsverbanden genereren een omvangrijke stroom van zwart geld. Op enige wijze moeten de soms astronomische winsten in de maatschappij worden witgewassen. De vastgoedsector is een favoriete sector van menig crimineel om zijn illegale verdiensten legaal in de samenleving te laten terugkomen. Met zwart geld koopt men panden als belegging, maar ook om er criminele gelden mee te genereren door er tijdelijk een hennepkwekerij in te zetten of het pand te verhuren. Het witwassen van criminele gelden door de aankoop of verkoop van onroerend goed vergroot het criminele kapitaal. Investerings in vastgoed gebeuren zowel in binnen– als buitenland en dan bij voorkeur in Spanje, zo blijkt uit opsporingsonderzoeken. Financiële transacties in de Spaanse vastgoedsector worden zelden volledig vastgelegd en eventueel contant geld wordt niet geregistreerd. Ter plekke zijn (Nederlandse) dienstverleners aanwezig om de transactie te verzorgen. De aankoop in binnen– of buitenland gebeurt vaak (gedeeltelijk) met contant geld, waarbij valsheid in geschrifte nodig is om dit in (notariële, hypothecaire) aktes te kunnen verwerken. Niet zelden wordt ook identiteitsfraude gepleegd. Met taxatierapporten wordt gefraudeerd, waarbij de waarde van het pand over– of onderschat wordt, al naar gelang het uitkomt. Hypotheken worden onder valse voorwendselen afgesloten of op basis van vervalste salarisspecificaties. Dergelijke handelingen leveren financiële ruimte op die wordt opgevuld met criminele gelden. Meer of minder ingewikkelde constructies worden toegepast om de herkomst van het geld te maskeren en het bedrag te legitimeren. Zo wisselt in een abc–constructie een pand binnen zeer korte tijd verschillende malen van eigenaar, waarmee de prijs omhoogschiet. Het is voor financiële opsporings– diensten duidelijk dat er in een dergelijke constructie witwaspraktijken worden gebezigd, maar dit is vaak moeilijk te bewijzen. Uit een opsporingsonderzoek

²⁰ Zie ook het deelrapport Witwassen, dat eveneens in het kader van het Nationaal dreigingsbeeld is geschreven.

blijkt dat een crimineel samenwerkingsverband een aangekocht pand zesmaal verhandelde, waardoor het pand binnen een halfuur tonnen meer waard was. Niet alleen wordt de financiële sector misbruikt om criminele gelden wit te wassen, ook constructies om geld 'zwart te wassen' komen voor. Hierbij wordt gebruikgemaakt van bijvoorbeeld hypotheekfraude om geld te genereren waarmee kweekbenodigdheden worden aangeschaft, waarmee vervolgens in het aangeschafte pand kan worden gekweekt.

Er is laakbaar gedrag geconstateerd en actieve betrokkenheid van soms zeer gerenommeerde financiële ondernemingen, notarissen, taxateurs, makelaars en andere dienstverleners uit de financieel-economische en vastgoedsector. De vraag rijst in hoeverre dergelijke personen bewust meewerken aan criminele activiteiten. Een medewerker van de toezichthouder op de financiële markt legt uit:

Bewuste betrokkenheid van de dienstverlener is bewijsbaar op basis van onder andere taps. Ten aanzien van de houding van corrumperende figuren signaleren wij grofweg drie groepen. Ten eerste de groep die geen idee heeft dat ze in criminele handelingen verwickeld is geraakt. Deze dienstverleners krijgen maar een deel van de gegevens onder ogen waarop ze moeten acteren. Zij hebben geen zicht op het totale plaatje. Ten tweede is er de groep die onaanvaardbare risico's durft te nemen. Zij maken gebruik van een gelegenheid die zich voordoet. Onaanvaardbare risico's vormen het schemergebied tussen wel en niet crimineel handelen. Zij zouden kunnen weten dat ze te maken hebben met criminele gelden, maar kijken voor de gelegenheid de andere kant op. De derde groep gaat bewust en weldoordacht te werk. Deze dienstverleners verrijken zich duidelijk door het faciliteren van criminelen.

Opsporingsonderzoeken wijzen uit dat beroepsbeoefenaren uit de financieel-economische wereld en de vastgoedsector die bewust criminele samenwerkingsverbanden faciliteren, niet alleen als dienstverlener optreden maar ook kern(lid) zijn. Het komt voor dat criminele samenwerkingsverbanden hele vastgoedondernemingen in eigen beheer hebben. In één onderzoek waren de kernleden louter vastgoedhandelaren en mensen uit de financiële wereld. Door de vermenging van onderwereld en bovenwereld lukt het criminelen zich een plaats te verwerven in het legale bedrijfsleven en voeren ogenschijnlijk onberispelijke mensen uit het zakenleven criminele activiteiten uit. Criminele samenwerkingsverbanden zijn zakenmannen als het aankomt op het wegsluizen en witwassen van geld. Door middel van financiële constructies is de herkomst van het criminele geld niet meer te achterhalen. Criminelen die erin slagen een positie in de bovenwereld te verwerven en hun kapitaal ogenschijnlijk legaal hebben geïnvesteerd of belegd, raken onaantastbaar. Zo blijkt uit

opsporingsonderzoek dat een kernlid van een crimineel samenwerkingsverband dat op grote schaal hennep kweekte, nog net op tijd werd aangehouden. Hij was hard op weg om zijn criminele leven op een legaal niveau te kunnen voortzetten. Volgens een medewerker van het Openbaar Ministerie was dit ook duidelijk zijn doel: "Met criminele activiteiten doordringen in de bovenwereld, [...] die erkenning willen en op een golfclub willen rondlopen." Meerdere respondenten waarschuwen voor het ontstaan van onaantastbaren. Eenmaal doorgedrongen in de legale wereld vallen dezen niet meer (aantoonbaar) te identificeren als georganiseerde criminelen en zijn ze vanuit een legale positie in het bedrijfsleven redelijk eenvoudig in staat hun criminele activiteiten af te schermen. Zij behoren tot de rijken van Nederland die zich hebben weten in te dekken tegen financiële toezichthouders en opsporingsdiensten. Tot op zekere hoogte is het mogelijk voor financiële toezichthouders om financiële stromen in Nederland te volgen. Wanneer deze stromen zich richting het buitenland bewegen, verdwijnt elk zicht erop. Een medewerker van de Criminele Inlichtingen Eenheid geeft aan, dat uit onderzoek gebaseerd op gegevens van de Kamer van Koophandel is gebleken, dat een aantal ondernemers trusts en bedrijven in Engeland hebben die waarschijnlijk een rol spelen bij de cannabissmokkel. Het ultieme voorbeeld van vermenging van de onderwereld en bovenwereld is het criminele samenwerkingsverband dat een beursnotering heeft gekregen, terwijl het bedrijf volledig op crimineel geld draaide, zoals een medewerker van een financiële toezichthoudende instantie ons vertelde.

4.3.2 Afscherming

Criminele samenwerkingsverbanden die zich met de hennepcultuur bezighouden, schermen zowel zichzelf als de kwekerijen over het algemeen goed af. In de communicatie gebruiken ze meerdere mobiele telefoons: één voor privé zaken, één voor legale zaken en minimaal één voor illegale zaken. Regelmatig wisselen ze van telefoonnummer en ook spreken sommigen in codetaal. Anderen gebruiken een gecodeerde telefoon. Een enkele keer komt het voor dat georganiseerde criminelen zich laten beschermen door persoonsbeveiligers. Kwekerijen worden soms ook met personeel en/of honden ter bewaking uitgerust. Verder worden kweekruimten met moderne middelen ingericht om het kweekproces zo goed mogelijk te laten verlopen, maar ook om de kans op ontdekking door water- of reukoverlast zo klein mogelijk te maken. Er worden koolstoffilters en geurneutralisatoren geplaatst. Antidetectiefolie wordt gebruikt om de kans op ontdekking door warmtebeeldcamera's te voorkomen. Het pand is meestal beveiligd met een gsm-alarmsysteem. Dit alarmsysteem belt bij onraad naar een vooraf geprogrammeerd nummer. De hennepkweker wordt zo telefonisch gewaarschuwd in geval van inbraak. Hoewel de politie veelvuldig

waarschuwt voor valstrikken, worden deze in de praktijk slechts incidenteel aangetroffen. De valstrikken variëren. Sommige kwekers stellen zich tevreden met het creëren van een valluik voor de voordeur. Maar ook worden deurknoppen of ijzeren deurmatten onder stroom gezet. In een uitzonderlijk geval is een op scherp gestelde mitrailleur gericht op de voordeur aangetroffen. Overigens geven respondenten aan dat dergelijke valstrikken niet primair voor de politie worden gezet, maar voor rippers, die een kwekerij overvallen en leeghalen vlak voordat de planten worden geoogst. Dat maakt het gevaar voor de politie bij binnentreden natuurlijk niet minder.

In het bijzonder schermen criminelen hun misdaden betrekkelijk effectief af door personen uit te schakelen door middel van corruptie of door de bereidheid fysiek geweld te gebruiken (Fijnaut e.a., 1996). Op dit geweld gaan wij in de volgende paragraaf in.

4.3.3 Geweld

Uit verschillende onderzoeken blijkt dat geweld in de cannabissector meestal niet tegen thuistelers of medewerkers in de kwekerij is gericht (Smeets, 2007; Spapens, Van de Bunt & Rastovac, 2007). Wel wordt geweld tegen hen gebruikt, als ze afspraken of afbetalingsregelingen niet nakomen. Het bestaan van verticaal geweld komt ook in het rapport van Bovenkerk en Hogewind (2003) ter sprake. Zo zouden mensen uit de lagere sociaaleconomische klasse en met name alleenstaande vrouwen die bijstandsafhankelijk zijn, door criminele samenwerkingsverbanden worden gedwongen ruimten af te staan ten behoeve van de hennepkweek. Bovenkerk en Hogewind (2003) schetsen een beeld van een Utrechtse autochtone wijk waarin bewoners door criminele organisaties werden geïntimideerd om wiet te telen. Vooral in dit soort wijken kunnen criminele organisaties zich opwerpen als alternatief gezag. Uit processen-verbaal die wij bestudeerd hebben, blijkt dat thuistelers bij aanhouding veelvuldig verklaren dat het hun eerste oogst betreft, dat ze kweken vanwege financiële problemen en dat ze niet durven te vertellen wie de kweekruimte heeft gefaciliteerd. Dit lijkt het beeld dat Bovenkerk en Hogewind (2003) schetsen, te bevestigen. Maalsté en Panhuysen (2007) beschrijven juist de thuisteler die een goede bijverdienste overhoudt aan de thuiskweek. Zij zijn geen personen tegengekomen die werden gedwongen tot het afstaan van een kamer of andere ruimte. Ook volgens verschillende respondenten komt verticaal geweld in de cannabissector niet voor. Zoals we eerder in dit hoofdstuk hebben aangegeven, hebben de meeste georganiseerde criminelen geen moeite met het vinden van ruimten om daar kwekerijen in op te starten. Met het onder druk zetten, afpersen of bedreigen van mensen zouden ze zelf alleen maar risico lopen.

Er zijn bovendien op internet fora te vinden waarop iemand die een tuintje wil beginnen, zich kan aanmelden. Daarvoor zijn soms wachtlijsten van twee tot drie weken. Verklaringen over dwangmatig telen lijken dan ook vooral een strategie ten behoeve van strafvermindering. Een respondent van het Openbaar Ministerie verwoordt dit als volgt:

Als je gaat kijken naar die verhalen van dat verticale geweld, die bijstandsmoeder die door een paar mensen met bivakmutsen onder druk wordt gezet om niet te verklaren, die zullen er ongetwijfeld een enkele keer zijn, maar wij zijn ze in elk geval niet tegengekomen. We hebben advocaten bevroegd, we hebben sociale hulpverlening bevroegd, we hebben growshopeigenaren bevroegd, eigen dossiers bekeken, politieonderzoeken waarbij mensen onder de telefoontap zaten, waarin kwekers opbelden en zeiden 'ik wil dit niet meer, ik ben bang voor ontdekking' en dat als antwoord werd gegeven 'nou, dan komen we het ophalen en dan gaan we gewoon berekenen wat jij van ons nog te goed hebt, we zullen kijken of we die spullen nog kunnen verkopen'. Maar op de zitting werd dan [door de kweker] gezegd 'ik durf het niet te zeggen, ik ben bang voor represailles' en dat soort dingen.

Uit verschillende onderzoeken blijkt dat horizontaal geweld, waarbij sprake is van geweld en intimidatie tussen verschillende criminele groeperingen onderling, wel regelmatig voorkomt (Smeets, 2007; Spapens, Van de Bunt & Rastovac, 2007). Van de Port (2001) toont aan dat het gebruik van geweld verschillende functies kan hebben, waaronder de beslechting van conflicten die voortkomen uit onderling wantrouwen, misverstanden en niet nagekomen afspraken. Dit komt bij uitstek in de cannabissector voor. Niet zelden staat men voor de keuze 'tippen of rippen', dat wil zeggen het tippen van de politie over een kwekerij (en op die manier zorgen voor de ontmanteling ervan) of het verkopen van de informatie aan een ripper of concurrent. Uit onderzoek van TGO-waardige delicten²¹ blijkt dat bijna een derde (31%) van het excessieve geweld dat tussen 2000 en 2006 binnen het criminele milieu heeft plaatsgevonden, aan hennep gerelateerd is (Smeets, 2007). Dit betreft 33 TGO-delicten. Bijna de helft (45%) is aan harddrugs gerelateerd en bijna een kwart (24%) aan overige zaken zoals gewapende overvallen, uitgaansgeweld en zinloos geweld. De laatste jaren is het aantal hennepgerelateerde TGO-delicten behoorlijk gestegen: van enkele in de eerste

²¹ TGO staat voor Team Grootschalige Opsporing. Een TGO-waardig delict is een kapitaal misdrijf met de typering (mogelijk) opzettelijk levensdelict, zeer ernstig zedendelict, brandstichting met ernstige gevolgen, gijzeling, ontvoering of een ander misdrijf tegen de lichamelijke integriteit waarop een strafbedreiging van twaalf jaar gevangenisstraf of meer staat en met een (te verwachten) grote maatschappelijke impact waarbij geen ondubbelzinnig ouderschap kan worden vastgesteld (Smeets, 2007).

jaren na de eeuwwisseling tot tien in 2006. Dat betekent dat 60 procent van het excessieve geweld binnen het criminele milieu in 2006 hennep-gerelateerde TGO-delicten betrof. Van 2000 tot en met 2006 zijn hierbij 25 doden gevallen. Horizontaal geweld komt voor in de vorm van gewelddadige criminele incasso's en vanwege conflicten over geripte kwekerijen. In het uiterste geval vallen hierbij dodelijke slachtoffers. Een medewerker van het Openbaar Ministerie vertelt:

Het is een wereld waarin heel veel geld omgaat, waar veel mafketels rondlopen en waar incasso's gedaan worden op een minder vriendelijke manier, dus dat geweldsaspect zit aan elk crimineel samenwerkingsverband dat zich bezighoudt met hennep. Niemand gaat vriendelijk vragen: 'Ik krijg nog een halve ton van je en als ik het niet krijg, krijg je een dagvaarding op de stoep'. Zo werkt dat niet.

Al in de jaren tachtig en negentig bestonden er rippers die erop uit waren om op een snelle manier geld te verdienen door criminele goederen te roven van andere criminele samenwerkingsverbanden. Onder rippen wordt hier het stelen van oogsten uit hennepkwekerijen verstaan. *Ripgroepen* zijn criminele groeperingen die zich puur hiermee bezighouden. Volgens een politierechercheur komen rippers in de coffeeshop aan informatie over kweekadressen. Door daar rond te hangen 'horen ze wel eens wat' over kwekers die op het punt staan te oogsten. Ze zetten vervolgens hun eigen observatieteam in of gaan zelf een paar dagen het betreffende adres observeren. Met een adres op zak is het niet moeilijk te achterhalen of er op dat adres wordt gekweekt. Vanuit de politie en de criminele inlichtingeneenheden komen geluiden dat er een verschuiving is in de etniciteit van de ripgroepen. Deze waren voornamelijk autochtoon, maar lijken steeds meer uit allochtonen te bestaan. In het bijzonder wordt melding gemaakt van groepen jongeren van Marokkaanse afkomst in de leeftijd van 18 tot en met 25 jaar. Een medewerker van de Criminele Inlichtingen Eenheid legt uit:

Het rippen gebeurt door Marokkanen, waarbij geweld niet wordt geschuwd. Bedreigingen en gewelddadige inbraken komen voor, evenals het rippen van kwekerijen uit panden en *ripdeals* van *stashes* van opkopers. Als reactie op een *ripdeal* heeft een opkoper een keer een ripper gegijzeld. Een ander heeft als vergeldingsmaatregel nadat zijn kwekerij was geript, de auto van de ripper vernield, waarop zijn hersens zijn ingeslagen met een hamer. Er zijn berichten dat deze groep rippers vuurwapens draagt. Ook wordt onderling geript. Hierbij komt geweld vaak voor. Rippers weten ongelofelijk veel van elkaar uit de wijk, zo laat het voorbeeld zien van de gejatte scooter, die keurig netjes terug werd bezorgd toen de dief te horen kreeg van wie de scooter was. Maar ook het feit dat men op de hoogte is van wie een kweek in de laatste groeifase heeft. Horizontaal geweld komt het meest voor en daar vallen de meeste slachtoffers.

Niet alleen lijkt de etniciteit te verschuiven, ook neemt het aantal rippgroepen toe volgens respondenten met contacten in de cannabissector. Het gebeurt vaker dat een coffeeshop met een persoon wordt geconfronteerd die, in plaats van de gebruikelijke sample, een tas vol nederwiet aan komt bieden. Bovendien kan een dergelijke persoon bijvoorbeeld geen antwoord geven op vragen over de manier waarop de wiet gekweekt is. Dat er meer rippgroepen zijn dan voorheen, lijkt overigens niet meer dan logisch, gezien de toename van de binnenlandse kweek in de laatste decennia. Een respondent werkzaam bij de Criminele Inlichtingen Eenheid vertelt:

Er zijn geluiden dat er rippbendes zijn die zich alleen op het rippen concentreren, ongeacht wie of wat ze kunnen rippen. Soms wordt van de eigen organisatie iemand geript, correctioneel of om de opbrengst, soms wordt van een concurrent geript om op die manier de eigen positie te versterken. De vraag die voor de politie speelt, is of dergelijke rippers primair geïnteresseerd zijn in het product dat zij rippen of dat zij primair geïnteresseerd zijn in de geweldpleging. Ook is het voorgekomen dat een growshop zijn eigen klant had geript, hoewel dit geen trend lijkt te zijn. Wel geven verschillende personen aan dat het geweld vooralsnog beperkt blijft tot de hennepsector zelf. Het is nog niet zo dat er in openbare ruimten gewelddadig wordt opgetreden en daarbij niet-betrokkenen slachtoffer worden. Het is echter de vraag hoe lang dat nog duurt.

4.3.4 Informatie- en communicatietechnologie

Criminele samenwerkingsverbanden maken veelvuldig gebruik van de mogelijkheden die de informatie- en communicatietechnologie biedt (zie ook 4.3.2). Communicatie vindt veelal via digitale mobiele telefonie plaats. Niet zelden zijn meerdere telefoonnummers tegelijkertijd in gebruik en wordt na enkele maanden van telefoonnummer gewisseld. Bovendien is aan het mobiele nummer vaak een alarm gekoppeld, waardoor de eigenaar met een sms-bericht wordt gewaarschuwd indien onbevoegden de kwekerij betreden. Ook wordt gebruikgemaakt van het Voice Over Internet Protocol (VoIP). Hierbij wordt het internet of een ander IP-netwerk gebruikt om spraak te transporteren, waardoor telefonie op datanetwerken mogelijk wordt. Programma's zoals Skype zijn voor de politie nauwelijks af te luisteren.

Tot slot hebben informatieverstrekking, kennisoverdracht, marketing en communicatie sinds het bestaan van internet een hoge vlucht genomen. Coffeeshops en growshops adverteren op het internet, en online kunnen kweekbenodigdheden, wiet en hasj worden gekocht. Coffeeshops geven openlijk aan, nederwiet in te kopen. Op fora kan informatie worden uitgewisseld en kunnen

kweekproblemen worden besproken. Foto's en handleidingen laten zien hoe een bepaalde schimmel eruitziet of hoe een apparaat moet worden gebruikt. Er zijn filmpjes te vinden waarin wordt uitgelegd hoe je een kwekerij opzet. Zoals al eerder aangegeven speelt het internet dan ook een belangrijke rol in de informatie aan en communicatie door (aankomende) telers en criminele samenwerkingsverbanden.

4.3.5 Woonwagenbewoners

Een voorbeeld van exploitanten zijn woonwagenbewoners. Zij worden al jarenlang geassocieerd met autohandel en koperhandel, maar de laatste tijd ook met hennepcultuur. Bovendien hebben ze de reputatie het nodige geweld toe te passen, indien zij daar aanleiding toe zien. In de media verschijnen regelmatig berichten over invallen in woonwagenkampen, zoals onderstaand ANP-bericht van 5 november 2007:

Veertig leden van de Mobiele Eenheid zijn maandagochtend met ongeveer vijftien politieagenten met speurhonden een woonwagenkamp aan de Duitse grens in Sittard binnengevallen. De politie vond daar acht middelgrote wietplantages, maakte zij maandag bekend. Ook medewerkers van Essent en de Belastingdienst doen aan de actie mee. De politie zoekt nog uit van wie de schuurtjes en bergingen zijn waar de wietplantages zijn gevonden. Er is nog niemand aangehouden. Drie jaar geleden vond de politie bij een inval in hetzelfde kamp tien wietplantages. In verband daarmee werden tien bewoners gearresteerd.

Bij invallen zoals vermeld in bovenstaand artikel komt de politie meer dan eens hennepplantages tegen. Woonwagenbewoners richten zich op het gehele kweekproces. Zij richten zowel binnen als buiten het woonwagenkamp kwekerijen in, telen, knippen en drogen en zetten de opbrengst vooral bij growshops af, waarvan zij ook hun spullen betrekken. In het zuiden van het land is opgetekend dat woonwagenbewoners daar zich richten op zowel de productie van nederwiet als het opkopen van de regionale nederwiet, om op die manier een monopoliepositie te creëren. In Rotterdam lijkt een tegenovergestelde beweging plaats te vinden. Daar zijn bij recente controles van woonwagenkampen geen criminele activiteiten meer geconstateerd. Onbevestigde informatie wijst erop dat woonwagenbewoners tegenwoordig huizen aan het regelen zijn om die in te richten als kweekruimte. Een wetenschapper (respondent 20) bevestigt het verhaal dat de hennepcultuur door woonwagenbewoners onverminderd doorgaat: "Uit mijn interviews blijkt dat de kampers niks om de plant geven, wel om de business." Volgens de respondent is een aantal criminele woonwagenbewoners ook in een growshop gestapt.

Informatie afkomstig van de Criminele Inlichtingen Eenheid bevestigt het verhaal dat woonwagenebewoners vaak worden aangetroffen in de cannabisproductie: de hennepcultuur heeft een plaats gekregen naast het ramkraken en de semilegale autohandel. Volgens respondenten zijn woonwagenebewoners altijd al scharrelaars geweest die zich richten op het snelle geld. En de hennepcultuur is een lucratieve bezigheid. Een ongewenste bijkomstigheid is, dat de gewelddadige reputatie van de woonwagenebewoners zich eveneens manifesteert in de hennephandel. Een wetenschapper legt uit:

Als je schulden hebt en je laat je helpen met de afspraak dat de eerste twee oogsten voor het criminele netwerk zijn en je wordt gepakt voor die tweede oogst, dan zit je klem. Want dan heb je een schuld. En dan zijn er bepaalde kampers die sowieso niet zo'n ster zijn in communiceren, maar dat gaat altijd gepaard met een grote bek en dreiging. Je moet zorgen dat je nooit met die lui in zee gaat. Als je afhankelijk van hen wordt, dan heb je een probleem.

De inmenging van woonwagenebewoners in de hennepcultuur en -handel heeft dan ook bijgedragen aan de verharding van de cannabissector, zeker op regionaal niveau.

4.4 Nieuwe spelers

Diverse respondenten signaleren nieuwe spelers op de cannabismarkt. Een eerste groep vormen de zijinstromers, zoals naar voren komt in de derde rapportage van de Monitor Georganiseerde Criminaliteit (Van de Bunt & Kleemans, 2007). De auteurs beschrijven zijinstromers in de misdaad: personen die niet bij politie of justitie bekend zijn. De verklaring voor die onbekendheid is dat deze personen uit andere landen afkomstig zijn, waardoor de Nederlandse politie geen informatie over hen kan terugvinden. Uit verschillende opsporingsonderzoeken komen Vietnamese criminele samenwerkingsverbanden naar voren die zich toeleggen op de productie van en handel in nederwiet, en waarschijnlijk ook op de smokkel ervan. Het krantenartikel dat we geciteerd hebben in paragraaf 4.3 bevat het verhaal van een verhuurster met een Vietnamese achtergrond die in de hennepcultuur verzeild is geraakt. Ook in Groot-Brittannië en België zijn Vietnamese criminele samenwerkingsverbanden gesignaleerd die zich op de cannabismarkt begeven en heeft de douane opvallende drugstransporten vanuit Vietnam geconstateerd. In hoeverre het om een nieuwe trend gaat, is nog niet duidelijk. Behalve buitenlandse zijinstromers zijn er ook binnenlandse zijinstromers op de cannabismarkt. Het betreft relatief jonge, hoogopgeleide ondernemers. Vanuit hun ondernemersgeest en handelszin

raken zij betrokken bij de illegale hennepcultuur. Ze hebben geen antecedenten en het is voor de politie moeilijk grip op deze groep te krijgen.

Naast zijinstromers zijn andere nieuwe spelers actief in de cannabissector: criminele samenwerkingsverbanden die zich voorheen met andere criminele activiteiten bezighielden, maar zich steeds meer toeleggen op activiteiten in de cannabissector. Hiertoe behoren bijvoorbeeld woonwagenbewoners, maar ook Turkse criminele samenwerkingsverbanden die uit de heroïnehandel komen. Zij worden in toenemende mate gesignaleerd in de hennephandel. De inmenging van verschillende soorten telers, handelaren en smokkelaars in de hennepbranche lijkt ongewenste gevolgen met zich mee te brengen, zoals kwaliteitsverlies van het eindproduct en de toepassing van oneigenlijke (kweek)-methoden om winstmaximalisatie te behalen, maar ook verharding van de sector, toename van horizontaal geweld en vermenging met andere criminele activiteiten zoals de productie van en de handel in harddrugs en de smokkel daarvan. Het motief om zich als nieuwe speler op de cannabismarkt te bewegen, is vooral de economische waarde van het eindproduct in combinatie met een verwachte lage pakkans en een relatief lage strafbedreiging.

5

Gevolgen voor de samenleving

In dit hoofdstuk schetsen wij de gevolgen van de cannabisproductie, – handel en –smokkel voor de Nederlandse samenleving. De ernst van de gevolgen wordt beschreven in termen van reikwijdte en omvang ervan.

5.1 Aantasting van de (volks)gezondheid

Cannabisgebruik heeft in beperkte mate negatieve gevolgen voor de gezondheid. Het gebruik van cannabis op zichzelf heeft weinig fysieke gevolgen. Het roken van cannabis levert, ondanks de aanwezigheid van kankerverwekkende stoffen, in vergelijking met het roken van sigaretten een beperkt risico op longziekten op. Dit komt doordat sigarettenrokers meestal veel meer sigaretten per dag roken dan cannabisgebruikers *joints* consumeren en meestal veel langer roken dan cannabisgebruikers cannabis gebruiken. Cannabis heeft een licht, voorbijgaand effect op mentale functies als aandacht en geheugen. Recent onderzoek naar langetermijneffecten van cannabisgebruik bij jongeren laat zien dat er geen robuuste aanwijzingen zijn voor cognitieve hersenafwijkingen (Jager, 2006). *Blowende* jongeren kunnen taken net zo goed uitvoeren als niet-*blowende* jongeren. De voorlopige conclusie is dat hersenfuncties niet worden aangetast door het *blowen* en er geen blijvende verandering in hersenfuncties optreedt. Cannabisconsumptie heeft onder bepaalde omstandigheden of bij bepaalde risicogroepen wel gevolgen voor de psychische gezondheid. Er is een relatie tussen intensief cannabisgebruik en mentale stoornissen. Zo vergroot cannabisgebruik de kans op psychotische verschijnselen, met name bij personen die (genetisch) extra gevoelig zijn voor schizofrenie (Rigter e.a., 2003). Verder brengt veelvuldig en intensief gebruik van cannabis behalve de kans op psychische verslaving, gevaren met zich mee op het gebied van het psychosociaal functioneren. Zo is in bepaalde gedeelten van Amsterdam cannabisgebruik bij veel kansarme buurtjongeren populair: er wordt veel en zichtbaar *geblowd* op straat. Veldwerkers zien dat veelvuldig *blowen* de kwetsbare positie van deze kansarme jongeren op de arbeidsmarkt nog verder ondermijnt (Nabben e.a., 2006). Hoewel gebruikers psychisch afhankelijk kunnen worden van cannabis, is er geen overeenstemming over de vraag of cannabis ook lichamelijk verslavend is (Soellner, 2000).

Het gebruik van cannabis onder de bevolking is al jaren stabiel. Uit een prevalentiestudie blijkt dat in 2005 bijna 23 procent van de bevolking van 15 tot

65 jaar – ongeveer 2,5 miljoen personen – ooit cannabis had gebruikt (Rodenburg e.a., 2007). Het actuele cannabisgebruik (in een maand) ligt op ruim 3 procent, ruim 360.000 personen. Sinds 1997 geeft het percentage gebruikers geen grote verandering te zien. Wat wel toeneemt, is het aantal mensen dat ooit cannabis heeft gebruikt: in 2005 was dat ten opzichte van 1997 met 18 procent toegenomen. Van degenen die in 2005 verklaarden ooit cannabis te hebben gebruikt, had 24 procent dat ook in 2004 gedaan en bijna 15 procent ook in de maand voorafgaand aan het onderzoek. Deze continueringscijfers geven een indicatie van hoeveel mensen cannabis zijn blijven gebruiken na de experimenteerfase. De laatste jaren stijgt het aantal cannabisgebruikers dat met een hulpvraag bij de verslavingszorg aanklopt. Hieruit is af te leiden dat het aantal problematische cannabisgebruikers toeneemt. In 2006 hebben ruim 6500 cannabisgebruikers hulp gezocht, dat is een stijging van 7 procent ten opzichte van 2005 (Ouwehand e.a., 2007). De hulpvraag ten opzichte van het totale geschatte actuele gebruik is relatief laag (2 procent). Ter vergelijking: bij problematisch alcoholgebruik is de hulpvraag ook relatief laag (3 procent), maar gaat het om veel meer personen. In 2006 hebben ruim 30.000 problematische drinkers hulp gezocht. Het totale aantal problematische drinkers wordt geschat op 1.175.000 en het aantal actuele drinkers ligt nog vele malen hoger (Van Laar e.a., 2007). Niet alleen is er een stijgende hulpvraag bij de verslavingszorg, ook registreren algemene ziekenhuizen een toename van het aantal opnames waarbij cannabisgebruik een rol speelt (Van Laar e.a., 2007). Het gaat hierbij wel om kleine aantallen, namelijk 24 gevallen in 2000 en 62 in 2005. Cannabisgebruik komt aanzienlijk meer voor bij bepaalde groepen, zoals dak- en thuislozen, gedetineerden, psychiatrische patiënten, jongeren op speciale scholen, zwerfjongeren en deelnemers aan spijbelprojecten. Ook is er een groep coffeeshopbezoekers met een duidelijke voorkeur voor sterke wiet, die relatief vaak gebruiken en een grote kans lopen afhankelijk te raken (Korf e.a., 2004). Er bestaan dus kwetsbare groepen die meer risico lopen. Zware gebruikers van cannabis zijn meestal ook zware rokers en drinkers. Deze groep vertoont meer dan gemiddeld gedragsstoornissen en andere gedragsproblematiek, die overigens aan het cannabisgebruik voorafgaan en daar niet het gevolg van zijn. Het is te verwachten dat de toename van het aantal mensen dat intensief en langdurig cannabis gebruikt, vooral binnen de risicogroepen, zich de komende jaren voortzet. Hiertegenover staat dat het gros van de cannabisgebruikers zich weet te beperken in de hoeveelheid en frequentie van gebruik. Het merendeel van hen ondervindt geen directe schade van het gebruik. Er is dan ook amper sprake van schade aan de volksgezondheid.

Een specifiek aspect dat verband houdt met de volksgezondheid, betreft de sterkte van cannabis, dat wil zeggen de concentratie van de werkzame bestanddelen, voornamelijk delta9-tetrahydrocannabinol (THC).

Het THC-gehalte in nederwiet is tussen 2000 en 2004 fors gestegen van 9 tot 20 procent. In 2005 is het THC-gehalte licht afgenomen tot 18 procent, in 2006 lijkt het te zijn gestabiliseerd (Van Laar e.a., 2007). Mensinga e.a. (2006) concluderen dat het roken van cannabis met hogere THC-gehalten op de korte termijn gepaard gaat met een dosisgerelateerde toename van lichamelijke effecten, zoals hartslagfrequentieverhoging en bloeddrukverlaging, en psychomotorische effecten zoals een trager reactievermogen, concentratievermindering, het maken van meer fouten bij testen en het slechter functioneren van de spiercoördinatie, en meer slaperigheid. Jonge mensen kunnen deze effecten doorgaans verdragen, mensen met een hart- en vaatziekte lopen een verhoogd gezondheidsrisico (Van Laar e.a., 2007). Op de lange termijn zijn dergelijke effecten niet geconstateerd. De meeste gebruikers reageren op een hoog THC-gehalte door minder te *blowen* of minder wiet per keer te roken. Overigens ligt het THC-gehalte van nederwiet op hetzelfde niveau als dat van buitenlandse hasj, dat al jaren tussen de 17 en 20 procent ligt.

Een andere ontwikkeling die een effect op de volksgezondheid kan hebben, is de intensivering van het gebruik van insecticiden en voedingssupplementen om een betere en snellere groei van de hennepplant te bewerkstelligen. Ook worden bestrijdingsmiddelen gebruikt om planten te beschermen tegen ziekten. In 1999 is aangetoond dat de helft van de onderzochte wietmonsters pesticiden bevatte. De concentraties waren echter zo laag dat zij geen bedreiging vormden voor de (volks-)gezondheid. Van bacteriën en schimmels die wel eens op cannabisproducten uit coffeeshops zijn aangetroffen, is aangetoond dat die een risico kunnen vormen voor mensen met een verminderde weerstand (Hazekamp e.a., 2005). Vanwege de toename van nieuwe spelers op de cannabismarkt die op winstmaximalisatie gericht zijn en minder op de kwaliteit van het product, ligt het in de lijn der verwachting dat het gebruik van insecticiden, pesticiden en voedingssupplementen toeneemt. Hiermee lijkt de volksgezondheid niet in het geding te zijn, maar loopt een bepaalde groep gebruikers, die met een verminderde weerstand, een verhoogd risico.

Een recente ontwikkeling die van invloed kan zijn op de volksgezondheid, is het toevoegen van verschillende soorten (vloei)stoffen aan wiet teneinde deze te verzwaren. Het Drugs Informatie en Monitoring Systeem ontvangt daarover regelmatig meldingen. Soortgelijke meldingen zijn ook in Engeland, Ierland, België, Frankrijk en Duitsland naar voren gekomen. Gebruikers daar hebben na het roken van cannabis klachten gekregen. In de meeste gevallen ging het om wiet die verzwaard bleek met microscopisch kleine glasbolletjes. Vermoedelijk ging het hierbij veelal om wiet uit Nederland. Het Trimbos-instituut heeft een eerste onderzoek naar een klein aantal stoffen laten uitvoeren, dat heeft uitgewezen dat deze niet direct schadelijk zijn. Naast het Trimbos-instituut heeft

ook het Nederlands Forensisch Instituut (NFI) toevoegingen aan wiet onderzocht. Het NFI stuitte hierbij op zetmeel, frisdrank (Sprite), creatine en glasbolletjes. De moeilijkheid is dat de toegevoegde stoffen van verschillende aard zijn, wat het onderzoek complex maakt en bemoeilijkt. Hierdoor kunnen er geen algemene uitspraken worden gedaan. Bovendien is onbekend wat de mogelijke schade bij verbranding en inhalering van de verschillende stoffen is. Het Trimbos–instituut vermoedt dat verzwaarde wiet vooral naar het buitenland wordt geëxporteerd. In de laatste steekproef, waarbij wiet uit vijftig Nederlandse coffeeshops werd onderzocht, werden geen toevoegingen aangetroffen. Het Nederlandse coffeeshopsysteem fungeert als het ware als kwaliteitsdrempel.

5.2 Maatschappelijke overlast

De illegale hennepsteelt levert in beperkte mate overlast op. Het zijn vooral de kwekerijen in woonbuurten die stankoverlast voor de directe woonomgeving of een gevaarstelling in de woonwijk opleveren. Door het niet–professioneel (laten) aanleggen van elektriciteit en inrichten van de kwekerij kan brandgevaar of wateroverlast ontstaan. In Rotterdam rukt de brandweer twee keer per maand uit voor een brand gerelateerd aan de illegale hennepsteelt. Incidenteel zijn kwekerijen uitgerust met valstrikken, wat gevaar kan opleveren bij binnentreden. Verder is er schade aan de woning wanneer er een hennepkwekerij is ingericht. Bij socialehuurwoningen is de woningbouwcorporatie hier het slachtoffer van. De integrale aanpak van de illegale hennepsteelt (zie ook paragraaf 2.1.1) heeft tot doel dergelijke maatschappelijke overlast af te laten nemen. Dit lijkt enig effect te sorteren, aangezien er minder kwekerijen in socialehuurwoningen worden aangetroffen. Hierdoor nemen ook de gevaarstelling en stankoverlast af. Tegelijkertijd stijgt de thuisteelt in duurdere huurwoningen en koopwoningen en in bedrijfsruimten buiten woonwijken. Hiermee verplaatsen de gevaarstelling en de stankoverlast zich naar een andere woonwijk of een ander gebied. Ten slotte bevinden illegale hennepkwekerijen zich volgens Bovenkerk en Hogewind (2003) vooral in sociaaleconomisch zwakke wijken, die hierdoor zouden criminaliseren. Volgens de auteurs is in dergelijke wijken vaak sprake van verloedering, verpaupering en spanningen tussen buurtbewoners onderling of tussen buurtbewoners en de lokale overheid. Dit wordt echter niet veroorzaakt door de aanwezigheid van hennepkwekerijen. Hennepsteelt in een sociaaleconomisch zwakke wijk kan wel een verdere criminalisering in de hand werken.

Behalve de thuisteelt in woonwijken kan de aanwezigheid van een coffeeshop overlast veroorzaken door verstoring van de openbare orde en rust. Voor het merendeel van de coffeeshops geldt dat ze in beperkte mate overlast met zich

meebrengen. Het betreft vooral parkeeroverlast rond de coffeeshop, geluidshinder, vervuiling en rondhangende klanten. Van de AHOJ-G+-criteria (zie voor uitleg paragraaf 2.3) wordt relatief vaak het overlastcriterium overtreden (Bieleman, Goeree & Naayer, 2003). In grenssteden zoals Arnhem, Maastricht, Terneuzen en Venlo veroorzaakt de aanwezigheid van coffeeshops overlast in ernstiger vorm. Door de aanzuigende werking die coffeeshops hebben op buitenlandse cannabisgebruikers, wordt meer overlast ervaren. In de omgeving van coffeeshops in deze steden komen relatief veel geweldsdelicten voor, evenals tasjesroof, drugsoverlast, openbare dronkenschap en wildplassen.

Een derde verschijnsel dat maatschappelijke overlast veroorzaakt en de leefbaarheid aantast, zijn de niet-gedoogde verkooppunten van cannabis. De verkoop van cannabis buiten de coffeeshops om neemt toe, wat mogelijk te maken heeft met een strenger handhavingsbeleid. Volgens Korf e.a. (2005) bestaat er een levendige detailhandel in cannabis die niet onder het gedoogbeleid valt. Er zijn verschillende aanbieders op deze markt: de vaste thuisdealers, dealers die cannabis onder de toonbank verkopen, de mobiele 06-dealers en straatdealers. De thuisdealers bevinden zich vaak in de sociaal zwakkere wijken, maar ook in wijken die ver van het centrum en van coffeeshops liggen. Ook in horecagelegenheden wordt cannabis onder de toonbank verkocht. Deze bevinden zich meestal in het centrum of in de nabijheid ervan. De mobiele dealers zijn vooral aanwezig in gemeenten zonder coffeeshops en in coffeeshoplouwe buitenwijken. Ze hangen rond op stations, bij scholen, jongerencentra en winkelcentra, in parken en op hangplekken. Bij de thuis- en 06-dealers is meestal geen gecombineerde verkoop van soft- en harddrugs, bij straatdealers over het algemeen wel. De (maatschappelijke) overlast wordt voornamelijk veroorzaakt door de mobiele dealers. De aantasting van de leefbaarheid door rondhangende (mobiele) dealers bestaat vooral in onveiligheidsgevoelens.

5.3 Vermogensschade

De georganiseerde criminelen in de cannabissector maken veelal gebruik van fraude om hun geld wit te wassen, onder valse voorwendselen een huurcontract aan te gaan of een hypotheek af te sluiten. Diverse vormen van fraude komen voor, waaronder uitkeringsfraude, identiteitsfraude, belastingontduiking en hypotheekfraude, waarbij de overheid en geldverstrekkers het slachtoffer zijn. De financieel-economische sector lijkt er niet zelden actief bij betrokken, waardoor de criminele herkomst van het geld verdwijnt door middel van ingewikkelde financiële constructies. Aangezien er honderden miljoenen in de hennepcultuur omgaan, levert dit aanzienlijke financieel-economische schade op. Bovendien is

er bij hennepsteelt vaak sprake van energiediefstal en schade aan woningen. Hierdoor worden energie-bedrijven maar ook partijen als woningcorporaties en verzekeraars gedupeerd. De omvang van deze vermogensschade is niet in te schatten; dat het om forse bedragen gaat, is duidelijk.

5.4 Beïnvloeding van opsporing

De georganiseerde criminaliteit heeft de beschikking over middelen om zich effectief af te schermen voor politie en justitie. Ze maakt gebruik van ICT-technologie om zich te beschermen of af te schermen. De aanwezigheid van kwekerijen wordt op verschillende wijzen gemaskeerd, bijvoorbeeld door de installatie van containers onder de grond. Stank- en geluidsoverlast worden bijvoorbeeld voorkomen door filters of dubbele muren. In toenemende mate wordt gebruikgemaakt van dienstverleners die op professionele wijze hun diensten verlenen: documentenvervalsers, transporteurs, makelaars, geldwisselaars, financiële adviseurs (Snippe e.a., 2004). De bovenwereld raakt hier vermengd met de onderwereld, wat de opsporing en vervolging bemoeilijkt. Ook zetten de criminelen stromannen en katvangers in om zelf buiten schot te blijven bij een eventuele ontmanteling van de kwekerij. De schaal waarop wordt gewerkt, is groter dan voorheen, de financiële belangen zijn dat ook. Doordat er in de cannabissector meer grote spelers komen en ook nieuwe spelers, neemt de onderlinge rivaliteit toe en daarmee ook het horizontale geweld. Dit zou ertoe kunnen leiden dat in dit kader desinformatie wordt verspreid, een concurrent via Meld Misdaad Anoniem wordt verklikt of men bewust een eigen kwekerij laat oprollen als afleidingsmanoeuvre. Voor elk van deze punten is geen sluitend bewijs gevonden.

5.5 Imagoschade

Een laatste gevolg voor de Nederlandse samenleving is de aantasting van het imago van Nederland in het buitenland. Nederland wordt gezien als drugsland: bronland van ecstasy en nederwiet. Door het gevoerde gedoogbeleid van de afgelopen dertig jaar bekleedt Nederland een aparte positie binnen de Europese Unie. Op dit beleid is er vanuit het buitenland op politiek-bestuurlijk niveau de nodige kritiek. Daar staat tegenover dat Nederland de laatste jaren zijn imago heeft verbeterd door onder andere een hardere aanpak van de cannabissteelt en de 100%-controles van bolletjesslikkers op de luchthaven Schiphol bij risicovluchten vanuit Zuid-Amerika. Voor een bepaalde groep buitenlanders is het imago van Nederland echter juist aantrekkelijk.

6

Criminaliteitsrelevante factoren

Om de verwachte ontwikkelingen van de cannabissector in kaart te kunnen brengen, hebben we inzicht nodig in de criminaliteitsrelevante factoren. Dit zijn maatschappelijke factoren die van invloed (kunnen) zijn op criminele verschijnselen. Volgens Klerks en Kop (2007) zijn dergelijke factoren criminaliteitsbevorderend of criminaliteitsremmend. In dit hoofdstuk bespreken we de belangrijkste maatschappelijke factoren die van invloed zijn op de cannabissector, te weten: beleid, normalisering, internationalisering en technologische ontwikkelingen.

6.1 Beleid

6.1.1 Gedoogbeleid

In 1976 is het zogenoemde gedoogbeleid van kracht geworden. Het voornaamste doel was het maken van onderscheid tussen harddrugs en softdrugs (zie ook paragraaf 2.3). Het gedoogbeleid bevat verschillende elementen. Zo mag men maximaal vijf hennepplanten kweken zonder te worden vervolgd en is de verkoop van wiet en hasj in coffeeshops onder voorwaarden toegestaan. Om aan de vraag te kunnen voldoen, moeten coffeeshops aan de achterdeur worden voorzien van cannabis. Hier creëert de overheid de gelegenheid voor criminelen om illegaal hennep te telen. De aanwezigheid van een coffeeshop riep in de jaren zeventig nog veel weerstand op, maar inmiddels horen coffeeshops bij het alledaagse straatbeeld van vooral de grotere steden. In de vier grote steden is meer dan de helft van de Nederlandse coffeeshops gevestigd. Naast de coffeeshops is ook het aantal growshops enorm toegenomen. Hoewel dergelijke winkels officieel land- en tuinbouwmaterialen verkopen, zijn de producten geheel gericht op de hennepcultuur. Zowel voor de growshops als voor de coffeeshops speelt het internet een belangrijke rol in de marketing. Verschillende producten en diensten worden op deze wijze wereldwijd geadverteerd en op diverse fora wordt online advies gegeven en informatie uitgewisseld. De afzetmarkt beperkt zich hiermee niet meer tot Nederland en omliggende landen, maar bestrijkt Europa, Rusland en overzeese landen zoals Amerika.

De openbare verkrijgbaarheid van cannabis en het gebruik ervan behoren tot de Nederlandse verworvenheden. Het gedoogbeleid heeft niet geleid tot excessief cannabisgebruik in Nederland, en onder de algemene bevolking van 15 tot 65

jaar is het percentage cannabisgebruikers tussen 2001 en 2005 stabiel gebleven. Bij een onderzoek in 2005 meldde 5,4 procent van de beroepsbevolking in het jaar daarvoor cannabis gebruikt te hebben en 3,3 procent in de laatste maand. Onderzoek onder scholieren laat een lichte daling zien in het cannabisgebruik tussen 1996 en 2003 en een stabilisatie in 2005 (Van Laar e.a., 2007). Uit internationale studies blijkt dat Nederland een middenpositie inneemt in vergelijking met andere Europese landen wat betreft het aantal cannabisgebruikers. Landen met een meer repressief beleid, waaronder Frankrijk, Engeland en Duitsland, kennen een hoger cannabisgebruik. Deze hebben dan ook een koppositie (EWDD, 2007).

Het beleid zoals dat tot nu toe is gevoerd, heeft verschillende effecten. Met betrekking tot het aantal cannabisgebruikers en de scheiding van de harddrug- en softdrugsmarkt werpt een liberaal drugsbeleid vruchten af. Wat betreft de cannabisproductie, -handel en -smokkel toont een liberaal beleid een schaduwkant. Het gedoogbeleid heeft in combinatie met een lage politiek- bestuurlijke prioriteit bijgedragen aan de algemene acceptatie bij het publiek van cannabisgebruik en de (thuis)teelt van hennepplanten. Ook de zichtbare aanwezigheid van de sector, zoals de aanwezigheid van coffeeshops en growshops, lijkt de drempel tot productie te verlagen. Het produceren van nederwiet is uiterst lucratief. Mede door de lage prioritering heeft de cannabissector de laatste decennia vrijelijk kunnen floreren. Het gedoogbeleid vraagt na dertig jaar om herziening.

6.1.2 Repressief beleid

In 2004 stuurden de ministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Justitie en Volksgezondheid, Welzijn en Sport een interdepartementale beleidsbrief inzake cannabis aan de Tweede Kamer.²² In deze cannabisbrief pleit het kabinet onder andere voor een intensivering van de aanpak van de hennepsteelt, omdat deze een steeds meer bedrijfsmatig karakter krijgt en er sprake is van betrokkenheid van georganiseerde criminaliteit. De gemeenten moeten bestuursrechtelijke handhaving stimuleren en intensiveren in samenwerking met publieke en private partijen. Deze integrale aanpak van de hennepsteelt kan in een samenwerkingsconvenant worden vastgelegd. Naast een bestuurlijke aanpak bepleit het kabinet een strafrechtelijke aanpak, ten aanzien van zowel de thuisteler als de georganiseerde criminaliteit. Betrokken instanties hebben aan deze en andere in de cannabisbrief genoemde maatregelen gevolg gegeven. Een toenemend aantal gemeenten

²² Tweede Kamer der Staten-Generaal, 2004.

pakt de hennepsteelt integraal aan, de politie heeft steeds meer aandacht voor de opsporing van de hennepsteelt en het Openbaar Ministerie heeft sinds kort prioriteit toegekend aan de vervolging van hennep telers.

Met betrekking tot het terugdringen van de thuisteelt in socialehuurwoningen lijkt het strenge beleid vruchten af te werpen gezien de afname van het aantal aangetroffen hennepkwekerijen in dergelijke woningen. Tegelijkertijd lijkt de thuisteelt zich te verplaatsen naar het duurdere segment van de particuliere huurdersmarkt, naar koopwoningen, woningen in dunnerbevolkte gebieden en naar ruimten op bedrijven- en industrieterreinen. Met betrekking tot de aanpak van de georganiseerde criminaliteit lijkt het beleid zoals dat nu gevoerd wordt, minder succesvol. De politie gaat met name uit van de concepten 'tegenhouden' en 'de korte klap', met als belangrijkste doel het ontmantelen van de kwekerij, de inbeslagname van illegale producten en het weghalen van de gevaarstelling uit de (woon)wijk. Meestal wordt er niet doorgerechercheerd: verder onderzoek blijft achterwege. Zo wordt niet onderzocht wie verantwoordelijk was voor het inrichten van de ontmantelde kwekerij of waar de opbrengsten naartoe zijn gegaan. Door dit repressieve beleid valt een bepaald segment van de hennepsteelt weg, waar vooral georganiseerde criminelen handig op inspringen. Coffeeshophouders klagen dat het aanbod van thuiskwekers is verminderd, waardoor zij gedwongen zaken doen met georganiseerde criminelen. Zij nemen liever af van de kleine thuisteler die tijd en aandacht aan zijn wiet besteedt, dan van grote telers die in verband staan met de georganiseerde criminaliteit en zich voornamelijk richten op kwantiteit in plaats van kwaliteit. Het verminderde aanbod van thuistelers zou een tweede aanwijzing kunnen zijn dat de aanpak van de thuisteelt effectief is.

6.1.3 Recente ontwikkelingen

De georganiseerde criminaliteit staat vandaag de dag volop in de politieke belangstelling. Het kabinet wil de georganiseerde misdaad harder aanpakken en in de toekomst zichtbaar terugdringen. Niet alleen moeten de daders hierbij worden aangepakt, maar ook de criminele samenwerkingsverbanden en daarmee de criminele activiteiten. Aandachtspunten zijn vooralsnog witwaspraktijken, mensenhandel, inmenging van de georganiseerde criminaliteit in de vastgoedsector en grootschalige hennepsteelt. Het kabinet heeft dan ook een aantal maatregelen voorgesteld die een uitbreiding van arbeidsplaatsen bij financiële opsporingsdiensten, politie en justitie inhouden maar ook een verbetering van financiële expertise en meer aandacht voor financiële transacties en crimineel vermogen. Bovendien is voorgesteld een parlementaire enquête te houden naar de verwevenheid van de onderwereld met de bovenwereld, om

inzichtelijk te krijgen hoe ernstig de problemen zijn en in hoeverre de integriteit van de rechtsstaat wordt aangetast. De criminele activiteiten in de cannabissector dragen bij aan deze vermenging door de betrokkenheid van vastgoedhandelaren, advocaten en notarissen.

In december 2007 bepleitte een groep vertegenwoordigers uit de politiek, justitie en politie in een brief aan premier Balkenende dat het kabinet bij andere landen zou aandringen op versoepeling van de internationale drugsverdragen, omdat de huidige repressieve aanpak niets oplevert. Volgens de schrijvers is het huidige cannabisbeleid ongeloofwaardig vanwege het gedoogde gebruik van kleine hoeveelheden cannabis en de vervolging van de cannabisproductie. Dit stimuleert volgens hen in feite de illegale productie. Op internationaal niveau zijn in 1998 in VN-verband afspraken gemaakt dat de wereld in 2008 drugsvrij moet zijn. Deze repressieve aanpak heeft volledig gefaald en het is duidelijk dat in 2008 voor een nieuwe aanpak moet worden gekozen, aldus de schrijvers.

6.2 Normalisering

In de Nederlandse maatschappij heeft zich sinds het gedogen van cannabisgebruik een proces van normalisering voorgedaan. Het gebruik van cannabis is geaccepteerd. Verschillende respondenten wijzen op deze normalisering, die geleidelijk heeft plaatsgevonden. Korf (2006) beschrijft de normalisering van het gebruik van cannabis. Hij refereert aan Parker, Aldridge en Measham (1998), die aangeven dat cannabisgebruik niet meer wordt geassocieerd met afwijkend en crimineel gedrag. Cannabis is gemeengoed geworden in een consumptiecultuur. Ook al gebruikt iemand zelf niet, er is altijd wel een persoon in de sociale omgeving die cannabis (heeft) gebruikt. Het gebruik van cannabis is niet (langer) beperkt tot een bepaalde subcultuur, maar algemeen geaccepteerd. De afkeer van cannabis is geleidelijk afgenomen.

De normalisering heeft niet alleen betrekking op het gebruik maar ook op de teelt. Maalsté en Panhuysen (2007) beschrijven een bonte verzameling telers die niet per se aan het beeld van een 'louche crimineel' voldoen. Telers hebben verschillende achtergronden en zijn in verschillende beroepsgroepen terug te vinden. Dit beeld wordt bevestigd door onze respondenten, die aangeven dat zij in hun contacten met telers een enorme variëteit aan achtergronden zien. Hierin speelt normalisering een belangrijke rol. Een medewerker van het Openbaar Ministerie zegt hierover het volgende:

Het proces van normalisering maakt dat de buurman, als-ie wil, morgen kan gaan kweken zonder in contact te komen met criminelen. Hij gaat naar een growshop die volledig transparant is en hij krijgt alle kennis op een zeer professionele manier. En hij hoeft niet enorm bang te zijn dat-ie geript wordt of iets dergelijks. En als-ie op een feestje zegt dat-ie een tuintje heeft, dan wordt-ie niet onmiddellijk in de ban gedaan, zoals bijvoorbeeld zou gebeuren wanneer iemand met kinderporno bezig is.

Hoewel de illegale hennepcultuur wellicht niet dezelfde mate van normalisering kent als het cannabisgebruik, is er sprake van een sociale acceptatie van hennepcultuur. De sector is (gedeeltelijk) zichtbaar aanwezig en het is makkelijk om te beginnen met het telen van cannabis. Een gevolg hiervan lijkt de toename te zijn van het aantal zijinstromers, dat wil zeggen personen zonder strafblad, in de cannabisbranche. De (morele) drempel is bij het ondernemen van de illegale hennepcultuur lager dan bij andere criminele activiteiten, en bovendien kunnen er hoge winsten worden behaald.

6.3 Internationalisering

De rol van Nederland als distributieland en doorvoerland is een van de pijlers van onze nationale economie. Ontwikkelingen binnen de Europese Unie zoals het Schengenverdrag en de uitbreiding met nieuwe landen, hebben invloed op de economie in Nederland. Met de meest recente uitbreiding van de Europese Unie werden Oost-Europese landen met een lagere levensstandaard toegevoegd. Veel van deze landen ondertekenden ook het Schengenverdrag, waarmee de grenscontroles tussen het 'rijke Westen' en het 'arme Oosten' wegvielen en er sprake is van vrij goederen- en personenverkeer tussen deze landen. Naast een positief effect op de economie heeft het ook een effect gehad op de criminaliteit. Zo slaan Oost-Europese mobiele dadergroepen in Nederland hun slag en verdwijnen zij vervolgens snel naar het land van herkomst. In de cannabissector zijn de laatste jaren in toenemende mate Polen, Bulgaren en Roemenen aangetroffen, die vooral als knippers werkzaam zijn.

Het al dan niet letterlijk wegvallen van de grenzen trekt niet alleen werknemers naar Nederland, maar vergemakkelijkt eveneens de export van illegale goederen en diensten. Hierdoor kunnen nieuwe afzetmarkten en netwerken worden aangeboord of bestaande posities verstevigd. Het exporteren van diensten, waaronder expertise, is relatief nieuw. Een belangrijk instrument hierbij is het internet, dat veel mogelijkheden biedt met betrekking tot adverteren en communiceren. De export van expertise kent verschillende verschijningsvormen.

Zo adviseren growshophouders of hennep telers lokale ondernemers in het buitenland die een kwekerij willen beginnen. Ook komt het voor dat Oost-Europese werknemers die in Nederland in de cannabissector hebben gewerkt, in het land van herkomst zelf een kwekerij beginnen. De kennis en ervaring die zij in Nederland hebben opgedaan, brengen ze in het land van herkomst in praktijk. Dit heeft een verbreding van de afzetmarkt en het criminele netwerk tot gevolg. De opgedane contacten in de Nederlandse cannabiswereld zijn tenslotte van groot belang en zullen daarom worden behouden. Of Nederlandse cannabisondernemers kijken uit naar het buitenland om daar al dan niet in eigen beheer hennepkwekerijen op te (helpen) zetten. Met het opengaan van de grenzen, het wegvallen van de douanecontroles en een intensivering van de aanpak van de hennep teelt trekken criminelen naar omliggende landen als België en Duitsland om daar hun bezigheden voort te zetten. Bovendien speelt mee dat de politie in andere landen minder intensief opspoort en andere landen mogelijkheden bieden die interessant zijn voor Nederlandse criminelen, bijvoorbeeld geografisch geïsoleerde plekken, zoals onderstaand citaat van een medewerker van het Openbaar Ministerie laat zien:

En hij had al plannen om in een villa in Portugal van een Engels crimineel contact, een megakwekerij te beginnen. Daar stond een loods waar zeven vrachtwagens in konden staan. En waar binnen vijf kilometer geen enkel huis stond. Daarvan zegt hij [crimineel, red.] ook 'daar komt nooit politie, nooit.' Dat is absoluut onmogelijk. En op het moment dat je daar een goedfunctionerende kwekerij hebt, met je eigen stroom die daar in alle rust kan draaien, waar je waarschijnlijk 20.000 planten kunt neerzetten in een land waar het fenomeen onbekend is [...] dan heb je het over een kwekerij die miljoenen per jaar oplevert.

Internationalisering is niet alleen van belang voor de Nederlandse export van cannabisgerelateerde zaken, ook buitenlandse groepen maken gebruik van de Nederlandse infrastructuur of opereren vanuit Nederland. Voorbeelden hiervan zijn de Turken die zich in toenemende mate in de Nederlandse cannabissector mengen en de Vietnamese criminele samenwerkingsverbanden, die ook in België en Engeland zijn waargenomen. Het beleid met betrekking tot de aanpak van de georganiseerde criminaliteit van het ene land binnen de Europese Unie sluit niet altijd aan op dat van het andere, en de politiesamenwerking over de grenzen laat soms te wensen over. Criminelen profiteren hiervan, waardoor ze moeilijker zijn op te sporen en de pakkans afneemt (Fijnaut & Paoli, 2004).

6.4 Technologische ontwikkelingen

Jarenlang is gestreefd naar een maximalisatie van de opbrengst per plant. Zowel ontwikkelingen in de land- en tuinbouwsector als de ontwikkelingen binnen de eigen sector hebben hieraan bijgedragen. Veredelings- en kloontechnieken zijn geoptimaliseerd, evenals nieuwe kweekmethoden. Dergelijke technologische ontwikkelingen hebben ertoe geleid dat de opbrengst per vierkante meter is verviervoudigd in vergelijking met het begin van de jaren negentig.

In de cannabisbranche zijn technologisch hoogwaardige materialen en apparatuur te verkrijgen. Apparatuur zoals klimaat- en bewateringssystemen zijn computergestuurd, waardoor optimale kweekomstandigheden kunnen worden gecreëerd. Bovendien worden geavanceerde middelen toegepast ter afscherming en beveiliging, gericht op zwakke plekken zoals warmteafvoer, energieverbruik en geur. Telers hebben er tenslotte groot belang bij hun kwekerij verborgen te houden voor de autoriteiten. Zo worden isolatiematerialen gebruikt die ontwikkeld zijn door de NASA of armaturen met ledlampen, die een veel lager stroomverbruik hebben dan normale assimilatielampen.

7

Verwachte ontwikkelingen

In dit hoofdstuk gaan wij in op de verwachte ontwikkelingen die zich de komende jaren in de cannabissector zullen voordoen; we gaan daarbij uit van een voortzetting van het huidige gedoogbeleid zoals afgesproken in het regeerakkoord. Hoewel het gedoogbeleid op nationaal en internationaal niveau politieke aandacht behoeft en deze in toenemende mate krijgt, is het gezien de jarenlange politieke discussies de vraag of hier de komende vier jaar een besluit over wordt genomen. Criminalisering of decriminalisering van de cannabisproductie, –handel en –smokkel zal een andere wending geven aan de verwachte ontwikkelingen die wij in dit hoofdstuk beschrijven. Eerst gaan we in op de verwachte ontwikkelingen van de nederwietproductie, –handel en –smokkel, vervolgens op die van de hasj, en tot slot beschrijven we de verwachte ontwikkelingen ten aanzien van de criminele samenwerkingsverbanden in de cannabissector.

7.1 Nederwiet

In hoofdstuk 2 hebben we uitgebreid aandacht besteed aan de aard van de cannabissector. We hebben daar een beschrijving gegeven van de importsubstitutie die in de jaren negentig heeft plaatsgevonden. Bij deze substitutie nam het marktaandeel van de geïmporteerde hasj af, het aandeel van de inheemse hennep-teelt nam toe. Vervolgens verschoof de hennep-teelt van het buitengebied naar binnen, waar de hennep onder kunstlicht wordt gekweekt. Kwekerijen werden in toenemende mate in woningen ingericht. In 2004 verscheen de interdepartementale beleidsbrief over cannabis²³, waarin onder andere een integrale aanpak van de thuisteelt wordt voorgesteld. Het is moeilijk vast te stellen of het beleid succesvol is; het lijkt wel van invloed te zijn op bepaalde ontwikkelingen. In de jaren na de verschijning van de cannabisbrief is een verschuiving van kweeklocaties van nederwiet waar te nemen. Voorheen waren hennepkwekerijen merendeels geconcentreerd in sociaaleconomisch zwakkere wijken, terwijl tegenwoordig het vestigingsgebied meer divers is. Thuiskwekerijen werden veelal in socialehuurwoningen aangetroffen, maar worden in toenemende mate in duurdere huurwoningen en koopwoningen aangetroffen. Daarnaast komen kwekerijen steeds meer voor op bedrijventerreinen, in industriegebieden en op het platteland. Deze ontwikkelingen lijken gedeeltelijk een effect te zijn van de integrale aanpak van de hennep-teelt die door een stijgend aantal gemeenten wordt geïmplementeerd.

²³ Tweede Kamer der Staten-Generaal, 2004.

Gaan we ervan uit dat de bestuurlijke en strafrechtelijke aanpak van (thuis)-kwekerijen onverminderd wordt voortgezet door een toenemend aantal gemeenten, dan mogen we verwachten dat de genoemde ontwikkelingen ten aanzien van de kweeklocaties zich zullen voortzetten. Henneptelers blijven zoeken naar kweeklocaties die (nog) niet de aandacht van de politie hebben, om de kans op ontdekking te minimaliseren.

In de voorziening van legale en illegale kweekbenodigdheden blijven growshops een centrale rol vervullen. Growshops zullen, onder het mom van hun legale bestaansrecht, de cannabissector van illegale producten blijven voorzien en diensten blijven verlenen aan (beginnende) telers. Het is de verwachting dat door politiek–bestuurlijke onderkenning van de faciliterende rol van growshops, bestuurs– en strafrechtelijk optreden tegen de illegale activiteiten van growshops prioriteit krijgt. Hierdoor kan de komende jaren de mate waarin growshops in illegale activiteiten en diensten voorzien, afnemen. Indien de hennepteelt zich onverminderd voortzet, blijft de vraag naar dergelijke activiteiten en dienstverlening bestaan en ontstaat er mogelijk een verplaatsings– of waterbedeffect. Een eventuele afname van illegale activiteiten houdt nog niet in dat de spilfunctie van de growshops in de cannabissector verdwijnt. Tenslotte bezitten growshophouders en –medewerkers veel kennis en ervaring, beschikken zij over een uitgebreid (dienstverlenend) netwerk en verkopen ze legale kweekapparatuur en –materialen. Hier valt moeilijk tegen op te treden. Door het toepassen van bestuurlijke en strafrechtelijke maatregelen zal een zekere regulering van growshops plaatsvinden. Het aantal bestaande growshops zal afnemen door de sluiting van growshops waarvan de eigenaar of medewerker zich niet aan de letter van de wet heeft gehouden. Door de toepassing van de Wet BIBOB is de vestiging van een nieuwe growshop enkel voor bonafide ondernemers weggelegd. De aanwas van growshops wordt hiermee enigszins gecontroleerd en gereguleerd.

De verwachte ontwikkelingen van de aard en omvang van de hennepteelt zijn sterk afhankelijk van (landelijke) prioriteitsstelling van het onderwerp, het gevoerde beleid en de toepassing van maatregelen. De hoge vlucht die de hennepteelt de afgelopen decennia heeft genomen, lijkt gedeeltelijk verklaard te kunnen worden door de gelegenheidstheorie, waarbij niet zozeer persoonsgebonden maar omgevingsgebonden factoren bepalend zijn. De illegale teelt van nederwiet heeft een forse omvang aangenomen door externe factoren zoals de eenvoudige verkrijgbaarheid van kweekmaterialen, kennis en advies, de relatief makkelijke afzet van het eindproduct en de economische waarde ervan, een relatief lage strafbedreiging in vergelijking met die bij de productie van harddrugs en een ogenschijnlijk lage pakkans. Bovendien houdt

het gedoogbeleid de illegale hennepcultuur in stand. Hieraan zal de komende jaren weinig veranderen. De verwachting is dat de integrale aanpak van de hennepcultuur wordt geïntensiveerd, waarmee vooral de (kleinschalige) thuistelers worden aangepakt. Het aantal thuistelers, vooral die in een huurwoning kweken, zal verder afnemen. Een steeds groter aandeel van de hennepcultuur zal in handen komen van nieuwe criminele groeperingen die zich op de cannabismarkt bewegen. De recente prioriteitsstelling van cannabisgerelateerde zware en/of georganiseerde criminaliteit door het Openbaar Ministerie geeft aan dat er op dit gebied verschuivingen plaatsvinden. Welk effect dit de komende vier jaar sorteert aan de productiezijde van de cannabissector, valt te bezien. Het ligt in de rede dat de handel in en smokkel van nederwiet zullen afnemen, aangezien landen waarnaar de nederwiet wordt geëxporteerd, steeds meer en beter in staat zijn in hun eigen behoefte te voorzien. Dit wordt bevestigd door het feit dat Nederlandse expertise wordt geëxporteerd naar landen als België, Duitsland, Polen en Zweden. De opkomst van wietproductie in andere landen lijkt dan ook een belangrijke parameter voor een afnemende rol van Nederland als exportland van nederwiet. Een contra-argument kan zijn dat ondernemers in de cannabissector bij een tanende export nieuwe afzetgebieden zoeken. Het is moeilijk in te schatten in hoeverre het een tegen het ander opweegt.

7.2 Aard en omvang van hasj

De inheemse productie van hasj levert een dusdanig speciaal cannabisproduct op met een beperkt aantal liefhebbers, dat het niet de verwachting is dat deze de uitheemse hasj zal vervangen. Zeker gezien het jarenlange bestaan van nederhasj en de gestage groei van het aanbod ervan in coffeeshops, lijkt het niet plausibel dat importsubstitutie zal plaatsvinden. De productie van nederhasj zal naar verwachting gestaag groeien evenals de afzet ervan in coffeeshops. Vanwege de specifieke variëteit is het niet aannemelijk dat de nederhasj in belangrijke mate wordt geëxporteerd. De binnenlandse consumptie van hasj zal daardoor vooral consumptie van geïmporteerde hasj uit Noord-Afrika, het Midden-Oosten en Azië blijven. De smokkel van bulktransporten zal zich onverminderd voortzetten. Het zijn externe factoren die van invloed zijn op de hasjimport, zoals de recent tegengevallen oogst in Marokko of de voorkeur van de cannabisconsument voor nederwiet. Momenteel gebruikt twee derde tot vier vijfde van de consumenten nederwiet en een vijfde tot een derde hasj. Deze ontwikkeling lijkt zich te stabiliseren.

7.3 Criminele samenwerkingsverbanden

In deze afsluitende paragraaf beschrijven wij de verwachte ontwikkelingen met betrekking tot de cannabisproducenten, –handelaren en –smokkelaars en hun criminele samenwerkingsverbanden. Zoals in paragraaf 7.1 is aangegeven neemt het aantal (afhankelijke) thuistelers af door de integrale aanpak van de hennepcultuur. Het gat dat hierdoor ontstaat, lijkt te worden opgevuld door zelfstandige telers, exploitanten en nieuwe spelers op de cannabismarkt. Vooral de exploitanten blijven uit het zicht van politie en justitie, door anderen voor zich te laten kweken of door de inzet van stromannen en katvangers. De ontmanteling van een hennepkwekerij is veelal een ingecalculiseerd bedrijfsrisico. Door het tegelijkertijd in bedrijf hebben van meerdere kwekerijen op diverse locaties zetten dergelijke kwekers hun activiteiten onverminderd voort. Deze (geografische) risicospreiding zorgt dan ook voor een continue productie en aanvoer van nederwiet. Dergelijke telers hebben winstmaximalisatie als uitgangspunt en bekommeren zich weinig of niet om de kwaliteit van de geproduceerde nederwiet. Het gevolg is dat coffeeshophouders in toenemende mate in contact komen met georganiseerde criminelen en nederwiet van een slechtere kwaliteit krijgen aangeboden. De verwachting is dat deze ontwikkeling zich voortzet vanwege de intensivering van de integrale aanpak van de hennepcultuur. Hierin kan verandering komen, als niet alleen de opsporing en vervolging van de thuistelers, maar ook de bestrijding van de bedrijfstelers en exploitanten in de cannabissector prioriteit krijgen en vertaald worden in (beleids)maatregelen. Bovendien kan de inmenging van nieuwe spelers op de cannabismarkt wellicht worden beperkt, als wordt geïnvesteerd in het krijgen van zicht op deze groepen.

De komende jaren zal weinig verandering optreden in de actoren die betrokken zijn bij de uitvoering van de verschillende fasen van het kweekproces, zoals verhuurders van ruimten, inrichters van kwekerijen, stekkenleveranciers, plantenverzorgers, knippers, inpakkers en koeriers die de nederwiet naar bergplaatsen vervoeren of in binnen- of buitenland afzetten bij tussen- of detailhandelaren. Het aandeel Oost-Europeanen, die vooral als knippers worden ingezet, zal stijgen als gevolg van de toenemende migratie van Polen, Bulgaren en Roemenen naar Nederland door het wegvallen van de grenzen. Inwoners van de Europese Unie mogen zich vrij in Nederland vestigen, als ze werk en inkomen hebben of hier studeren. Polen is sinds mei 2004 lid van de Europese Unie, en Bulgarije en Roemenië zijn dat sinds 1 januari 2007. Het gevolg hiervan is een sterk toenemend aantal inschrijvingen van inwoners uit Polen, Bulgarije en Roemenië in Nederland. Aangezien deze immigranten gebruikmaken van de sociale infrastructuur van Polen, Bulgaren en Roemenen die al in Nederland werkzaam zijn, is het niet onlogisch dat een gedeelte van deze immigranten op

de illegale arbeidsmarkt in de hennepcultuur terechtkomt. De verwachting is dan ook niet dat er een tekort zal ontstaan aan goedkope arbeidskrachten die kunnen worden ingezet ten behoeve van de hennepcultuur.

De komende jaren zullen naar verwachting dienstverleners in de cannabissector een belangrijke rol blijven vervullen. Functionarissen uit de financieel-economische wereld en vrijberoepsbeoefenaars zoals advocaten, belastingadviseurs, accountants en notarissen zijn en blijven nodig om criminele gelden wit te wassen, waarbij het vaak gaat om investeringen in vastgoed. De wijze waarop sommige van deze dienstverleners betrokken zijn, is zorgwekkend: soms vervullen dergelijke beroepsbeoefenaren niet 'slechts' een dienstverlenende rol maar behoren zij tot de kern van een crimineel samenwerkingsverband. Naast witwassen hebben dergelijke experts tot doel het bedenken van ingewikkelde (financiële) constructies waardoor de illegale herkomst van geldstromen niet meer te achterhalen is: het oprichten van bv's in binnen- en buitenland, het wegsluizen van geld via vennootschappen en dochterondernemingen waarin makelaar, aannemersbedrijf en notaris vertegenwoordigd zijn. De vermenging van onderwereld en bovenwereld neemt hierdoor toe, evenals het, al dan niet witgewassen, criminele kapitaal. Bovendien zijn dergelijke criminele samenwerkingsverbanden een voedingsbodem voor (het ontstaan van) onaantastbaren: de rijke criminelen die zich niet meer aantoonbaar als crimineel in de maatschappij begeven. Het zijn figuren die zich in sociaal hoge en gerespecteerde kringen bewegen. Hierin zit dan ook het gevaar: bonafide handelaren of bestuurders gaan zakelijke relaties aan met malafide financiële investeerders. Zo komt uit politie-informatie naar voren dat een burgemeester in gesprek was met een projectontwikkelaar om zijn nieuwe Vinex-locatie alsnog gefinancierd te krijgen, nadat er geen overheidsgelden ter beschikking waren gesteld. Dit alles vond plaats onder het genot van een drankje in de vip lounge van een voetbalclub tijdens een wedstrijd.

Naast de voortgaande vermenging van onderwereld en bovenwereld zal in de toekomst in de onderwereld een verdere vermenging van softdrugs- en harddrugshandelaren en -smokkelaars plaatsvinden. Er is geen reden aan te nemen dat combinatietransporten waarbij verschillende drugs worden in- en uitgevoerd of waarbij verschillende soorten contrabande tegelijkertijd worden gesmokkeld, in de toekomst zullen afnemen. Samenwerkingsverbanden in de cannabissector strekken verder dan de wereld van de harddrugs. Van relaties met vuurwapenhandel en -smokkel, fraude, valsheid in geschrifte en mensenhandel zal in de toekomst eveneens sprake zijn. Hierdoor staat criminelen een omvangrijk netwerk en een uitgebreide infrastructuur ter

beschikking. Dit wordt nog vergroot door de inmenging van nieuwe spelers op de cannabismarkt zoals de Vietnamezen en de Turken. In hoeverre hun inmenging ook het afzetgebied vergroot, is moeilijk aan te geven.

Een laatste belangrijke ontwikkeling die zich naar verwachting de komende jaren zal voortzetten, is de verharding van de cannabissector en de toepassing van excessief horizontaal geweld. Zolang de hennepcultuur een lucratieve business is en een hoge economische waarde vertegenwoordigt en zolang verschillende criminele groepen (inclusief rippers) zich ermee bezighouden, zullen het gewelddadig afdwingen van niet nagekomen afspraken en de toepassing van geweld bij onderlinge ruzies blijven bestaan. Door de vermenging van onderwereld en bovenwereld worden ook niet-criminelen getroffen.

8

Conclusies

In de voorgaande zes hoofdstukken zijn de bevindingen uit het onderzoek naar de productie van, handel in en smokkel van cannabis uitgebreid aan bod gekomen. In dit afsluitende hoofdstuk wordt beschreven tot welke antwoorden op de onderzoeksvragen deze bevindingen hebben geleid. Elk van de hoofdvragen wordt hieronder belicht.

8.1 De aard van de cannabissector

De cannabissector kenmerkt zich vooral door de productie van en handel in nederviet en de export ervan. Nederviet wordt geproduceerd in hennepkwekerijen die zich in het stedelijke gebied in woningen en in loodsen op bedrijven- en industrieterreinen bevinden, en op het platteland in (boeren)schuren en andere geïsoleerde locaties. Het aantal kwekerijen in socialehuurwoningen neemt af als gevolg van de integrale aanpak van de hennepsteelt, die door een toenemend aantal gemeenten wordt geïmplementeerd. Tegelijkertijd komen kwekerijen steeds vaker voor in duurdere huurwoningen en in koopwoningen, maar ook in loodsen op bedrijven- en industrieterreinen. Ook is een rurale ontwikkeling gaande waarbij (boeren)schuren of andere geïsoleerde locaties in dunbevolkte gebieden populair zijn als kweekruimte. De hennepsteelt houdt niet op bij de grens. In omliggende landen zoals België en Duitsland maar ook in Polen worden hennepkwekerijen met een Nederlandse signatuur aangetroffen.

De hennepsteeler haalt zijn behoeften voor het inrichten van een kwekerij bij de growshop. Deze voorziet niet alleen in (legale) kweekmaterialen, maar levert ook de (illegale) stekken. De aankomende hennepsteeler kan hier terecht voor advies over het opstarten van een kwekerij en het kweekproces, maar ook voor vakmensen die de kwekerij komen inrichten en de elektriciteit illegaal aanleggen. Het kweekmateriaal, de behoeften en de stekken kunnen worden voorgefinancierd of er wordt een afbetalingsregeling getroffen. Het knip- en kweekafval kan weer bij de growshops worden ingeleverd. Growshops vervullen hiermee een centrale rol in het faciliteren van de illegale hennepsteelt. Doordat de lucratieve hennepsteelt jarenlang heeft gefloreerd, is een hoge mate van professionaliteit ontstaan. Door veredelings- en kweektechnieken zijn de zaden en stekken van zeer goede kwaliteit, door technologische ontwikkelingen is er hoogwaardige apparatuur op de markt gekomen en door schaalvergroting zijn bedrijven ontstaan die een professionele bedrijfsvoering hebben. Aangezien

kweekmaterialen en –benodigdheden eenvoudig te verkrijgen zijn en een teler zijn kwekerij kan laten inrichten door vakmensen, worden er bijna geen amateuristische kwekerijen meer aangetroffen.

Nederwiet wordt via verschillende kanalen afgezet. De thuistelers brengen hun opbrengst veelal naar de growshop, die het zelf opkoopt of aanbieder en afnemer bij elkaar brengt, maar bieden het ook bij coffeeshops aan. Ook de zelfstandige telers zetten hier hun opbrengst af, alhoewel zij ook relaties onderhouden met individuele wietmakelaars en andere groepen opkopers zoals woonwagenbewoners. De telers die vooral voor de export kweken, doen zaken met afnemers in het buitenland. Hierbij is sprake van ‘fragmentarisering’, waarbij de schakel van de tussenhandel is verdwenen. De nederwiet wordt in toenemende mate direct aan de lokale dealers in het buitenland geleverd. Telers die telen voor de export, voeren de wiet ook in eigen beheer uit en zijn derhalve ook smokkelaars. Binnen Nederland wordt de nederwiet met elk denkbaar transportmiddel vervoerd. Voor de export wordt gebruikgemaakt van personenauto’s maar ook van geprepareerde vrachtwagens of (auto)bussen. De infrastructuur van transportondernemingen wordt gebruikt om de contrabande naar het buitenland te smokkelen. Dit gebeurt vooral naar Engeland, België, Duitsland, Italië, Spanje en Scandinavië. Niet alleen nederwiet, ook de benodigde kennis om hennep te telen is een exportproduct geworden. Steeds vaker worden in Polen, België, Duitsland en Zweden hennepkwekerijen aangetroffen waarbij een Nederlander betrokken is of iemand die in Nederland kennis en ervaring heeft opgedaan en deze in eigen land in praktijk brengt.

Over de productie van nederwiet, de handel erin en de smokkel ervan is veel bekend, zoals is gebleken. Uit onze dataverzameling is veel minder naar voren gekomen over de import van buitenlandse wiet. Deze wordt vooral geïmporteerd ten behoeve van de coffeeshops en de doorvoer naar andere landen. Het aanbod van buitenlandse wiet in de coffeeshops is de laatste jaren gedaald; inheemse wietsoorten voeren de boventoon. De buitenlandse wiet komt over de weg, via de lucht of over het water ons land binnen.

Behalve door nederwiet kenmerkt de cannabissector zich door de handel in en import van hasj. Hasj wordt op beperkte schaal in Nederland gemaakt, het grootste deel ervan wordt ingevoerd uit landen als Marokko, Afghanistan, Pakistan en Libanon. Hasj komt in bulkpartijen ons land binnen en wordt dan gedistribueerd of doorgevoerd naar andere landen. De meeste hasj wordt over de weg aangevoerd, maar ook komen containers met hasj in de haven van Rotterdam binnen. Groothandelaren hebben, al dan niet via tussenhandelaren, contact met opkopers en detailhandelaren. Hier heeft het tegendeel van

fragmentarisering plaatsgevonden, namelijk een toename van het aantal tussenhandelaren. Dit, in combinatie met een afnemende vraag naar hasj, heeft ertoe geleid dat voor veel groothandelaren de hasjhandel minder aantrekkelijk is geworden.

Ten slotte zijn er enkele zwakke plekken en kwetsbare onderdelen van het logistieke proces van de cannabissector te onderkennen waarop de bestrijding zich zou kunnen richten. Het is overduidelijk dat de growshops zich behalve met legale ook met illegale activiteiten bezighouden en fungeren als een belangrijke spil die de hennepsteelt faciliteert. Om (het aantal) growshops te reguleren en hun illegale activiteiten tegen te gaan, kunnen preventief bestuurlijke en strafrechtelijke instrumenten worden ingezet. De juridische mogelijkheden om growshops aan te pakken zijn echter beperkt, omdat deze in principe onder de normale regelgeving voor detaillisten vallen. Aanpassing en/of uitbreiding van het instrumentarium is wenselijk, indien men de functie van de growshop als handel- en distributiepunt voor de (lokale) cannabismarkt tegen wil gaan. Een tweede punt voor de bestrijding van de cannabissector is de groothandel, die in handen is van de georganiseerde misdaad. Het belangrijkste kapitaal dat de groothandelaren in handen hebben, zijn de contacten in buitenlandse netwerken waarlangs de export van nederwiet plaatsvindt. Het blootleggen en oprollen van dergelijke samenwerkingsverbanden kan in belangrijke mate bijdragen aan de bestrijding van de cannabissector. Een derde aandachtspunt voor de bestrijding is de economische waarde die nederwiet vertegenwoordigt: het groene goud. Door het wegnemen van de hoge financiële verdiensten die met de hennepsteelt gemoeid zijn, zal het voor menig kweker weinig aantrekkelijk meer zijn om nederwiet te produceren. Decriminalisering, legalisering en regulering zijn mogelijkheden voor de overheid om een gecontroleerde omgeving te scheppen voor de productie van nederwiet om zodoende de economische waarde te doen afnemen. Met gedogen, repressie of criminalisering wordt dit effect niet bereikt.

8.2 De omvang van de cannabissector

Naar schatting waren er in 2006 in Nederland 12.000 tot 20.000 hennepkwekerijen en –stekkerijen met meer dan vijf planten. In deze kwekerijen en stekkerijen stonden gemiddeld even veel hennepstekken als hennepplanten, te weten 4,3 miljoen tot 7,2 miljoen hennepstekken en ruim 4,4 miljoen tot 7,4 miljoen hennepplanten. Van zowel de hennepplanten als de hennepstekken werden er ongeveer 2,2 miljoen in beslag genomen. In 2006 zijn in Nederland dan ook naar schatting bijna 2,2 tot 5 miljoen hennepstekken verkocht. Met een gemiddelde detailhandelsprijs van 2 euro per stek was met de stekkenhandel

een bedrag van 4,3 tot 10 miljoen euro gemoeid. Wat betreft de productie van nederwiet waren er naar schatting 2,2 tot 5,2 miljoen hennepplanten die een oogst hebben opgeleverd. Gemiddeld genomen haalt een teler 27,2 gram van een hennepplant, waardoor de nederwietproductie in 2006 in Nederland 61 tot 142 ton bedroeg, exclusief de opbrengst van de gedoogde hennepplanten. Met een binnenlandse consumptiemarkt van 37 tot 54 ton werd naar schatting 26 tot 90 procent van de nationale nederwietproductie in eigen land afgezet. Hieruit valt af te leiden dat er 7 tot 104 ton nederwiet werd geëxporteerd (10 tot 74 procent van de nationale nederwietproductie). De pakkans wordt geschat op 30 tot 50 procent. Deze marge is zo ruim dat de percentages moeilijk kunnen worden geduid. De nationale nederwietproductie wordt vooralsnog geschat op 61 tot 142 ton. Met een gemiddelde groothandelsprijs van 3000 euro voor een kilo nederwiet was de Nederlandse nederwietproductie in 2006 goed voor een omzet van 182 tot 424 miljoen euro. Dit is exclusief de financiële omzet van de gedoogde hennepplanten.

Buitenlandse wiet wordt in beperkte mate ingevoerd. Een minderheid van de coffeeshops (40 procent) heeft de buitenlandse variëteit (nog) in het assortiment, een meerderheid (60 procent) verkoopt geen buitenlandse wiet meer. De buitenlandse wiet betreft een klein aandeel van het gehele aanbod aan wiet.

Nederhasj wordt in bescheiden vorm in Nederland geproduceerd, alhoewel het in steeds meer coffeeshops op het menu staat. In 2002 was nederhasj in 25 procent van de coffeeshops verkrijgbaar en in 2006 in 40 procent. Dit houdt logischerwijze een stijging van de productie in. Desalniettemin lijkt deze beperkt in omvang. De verkoopprijs van nederhasj in de coffeshop ligt tussen de 15 en 20 euro per gram. Bepaalde variëteiten zijn duurder en kosten 20 tot 40 euro per gram. Hieruit valt af te leiden dat de groothandelsprijs van nederhasj beduidend hoger ligt dan die van nederwiet.

Buitenlandse hasj is vooral afkomstig uit Marokko en de meer traditionele bronlanden zoals Afghanistan, Pakistan en Libanon. Deze wordt in bulkpartijen over de weg en het water naar Nederland vervoerd. Voor het wegtransport zijn vrachtwagens geprepareerd of ze rijden met een deklading. Criminele organisaties die buitenlandse hasj importeren, slaan deze in grote partijen op in kantoren, loodsen en (bedrijfs)ruimten, van waaruit binnenlandse distributie en doorvoer naar het buitenland plaatsvinden. Groothandelaren hebben, soms via een tussenhandelaar, contacten met opkopers en detailhandelaren van zowel gedoogde als niet-gedoogde verkooppunten. Over de omvang van de import van buitenlandse hasj, de afzet in Nederland en de doorvoer heeft dit onderzoek geen uitsluitsel gegeven.

8.3 De actoren en criminele samenwerkingsverbanden

In de cannabissector worden verschillende producenten, handelaren en smokkelaars onderscheiden. Allereerst zijn er de afhankelijke thuistelers. Deze kenmerken zich door het hebben van een (financiële) afhankelijkheidsrelatie met een andere ondernemer in de cannabissector, meestal een growshophouder. Aangezien de kwekerij door de growshop is (voor)gefinancierd en ingericht, is een afhankelijkheidsrelatie ontstaan. Na het aflossen van de schuld ontstaat vaak een handelsrelatie, aangezien de teler zijn opbrengst bij de bekende growshophouder blijft inleveren, en verandert deze teler in een zelfstandige teler. Zelfstandige telers werken voor eigen rekening en eigen risico. Zij zijn in staat hun eigen kwekerij te financieren. Voor de afzet gebruiken ze verschillende opkopers. Er zijn zelfstandige thuistelers en zelfstandige bedrijfstelers te onderscheiden. Het verschil zit hem in de locatie. De zelfstandige thuisteler kweekt in zijn eigen huis en voert alle stappen in het kweekproces zelf uit. De zelfstandige bedrijfsteller daarentegen heeft grote aantallen hennepplanten in meerdere kwekerijen staan. De locaties zijn divers en verspreid. Door de grootschaligheid is er sprake van een gemiddelde organisatiegraad. Vaak worden vrienden en familie ingeschakeld, wanneer er arbeidskrachten nodig zijn. Vervolgens zijn er de exploitanten, die meerdere kwekerijen in ruimten van anderen hebben. Zij hebben een hoge mate van georganiseerdheid. Zij maken gebruik van verhuurders van ruimten en beheerders om de kwekerijen te runnen. Niet zelden worden die ingezet als stromannen en katvangers. De exploitanten gaat het vooral om het financiële gewin en niet om de kwaliteit van de cannabis. Dat komt de nederwiet niet ten goede. Exploitanten kopen ook op grote schaal hennepproducten in en verwerken deze in eigen beheer. De afzet vindt plaats aan coffeeshophouders, maar ook aan internationale handelaren. Vaak bezitten exploitanten ook een growshop. Growshops vervullen een centrale rol in de cannabissector. Behalve legale kweekbenodigdheden en –materialen verkopen zij ook illegale producten zoals hennepstekken. Bovendien kopen zij de oogst-opbrengsten weer op en verkopen ze deze weer door.

De exploitanten met contacten in binnen- en buitenland houden zich vaak ook met andere criminele activiteiten bezig zoals heling, diefstal en inbraak, maar ook de productie van, handel in en smokkel van harddrugs, vuurwapenhandel en –smokkel, btw–fraude, valsheid in geschrifte, hypotheekfraude, identiteitsfraude en mensenhandel. Verder worden criminele werkwijzen toegepast zoals witwassen, geweld, afscherming en het gebruik van informatie- en communicatietechnologie. Zeker het toenemende gebruik van horizontaal geweld is een zorgwekkende ontwikkeling.

Ten slotte zijn er nieuwe spelers op de cannabismarkt. Het betreft allereerst Vietnamese criminele samenwerkingsverbanden, die niet bekend zijn bij politie en justitie, doordat ze uit het buitenland komen. Andere zijinstromers, afkomstig uit Nederland, zijn relatief jonge, hoogopgeleide ondernemers; zij worden steeds vaker gesignaleerd in de hennepcultuur. Weer andere nieuwe spelers zijn criminele samenwerkingsverbanden die zich voorheen met andere criminele activiteiten bezighielden, maar die in toenemende mate (ook) op de cannabismarkt actief zijn. Het zijn bijvoorbeeld woonwagenbewoners en Turkse groeperingen.

8.4 De gevolgen voor de Nederlandse samenleving

De productie van en handel in cannabis en de smokkel ervan hebben een aantal gevolgen voor de Nederlandse samenleving. Deze worden hieronder beschreven.

8.4.1 Volksgezondheid

Ten eerste heeft het gebruik van cannabis gevolgen voor de volksgezondheid. Deze zijn beperkt, aangezien het roken van cannabis weinig fysieke gevolgen kent. Voor een aantal kwetsbare groepen geldt dat zij een verhoogd risico hebben psychisch aan cannabis verslaafd te raken. Zwaar cannabisgebruik gaat vaak samen met een hoog alcohol- en tabaksgebruik. Aangezien het aantal hulpvragen van zware cannabisgebruikers de laatste jaren relatief behoorlijk is gestegen, is de verwachting dat het aantal mensen dat intensief en langdurig cannabis gebruikt, vooral binnen de risicogroepen, de komende jaren zal blijven toenemen. Het merendeel van de cannabisgebruikers gebruikt cannabis op een recreatieve manier en ondervindt hier weinig tot geen problemen van.

Het THC-gehalte in de cannabis is een ander veelbesproken item in relatie tot de volksgezondheid. Het aandeel van het werkzame bestanddeel in nederwiet is vanaf 2000 fors gestegen, maar lijkt te zijn gestabiliseerd rond de 18 procent. Op de korte termijn veroorzaakt een hoger THC-gehalte lichamelijke effecten, die jongeren doorgaans fysiek kunnen verdragen. Mensen met hart- en vaatziekten lopen een verhoogd risico. Het merendeel van de cannabisgebruikers loopt geen verhoogd risico. De meeste gebruikers reageren op een hoog THC-gehalte door hun consumptiepatroon aan te passen. Overigens is het THC-gehalte van nederwiet gelijk aan dat van hasj.

Overige aspecten die geen direct gevaar voor de volksgezondheid opleveren, zijn het gebruik van pesticiden, bestrijdingsmiddelen en verzwaringsmiddelen. Het verzwaren van nederwiet door de toevoeging van oneigenlijke stoffen lijkt vooral te worden toegepast op de wiet die voor de export bestemd is. In Nederlandse coffeeshops is recentelijk geen verzwaarde wiet meer aangetroffen.

8.4.2 Maatschappelijke overlast

Een ander gevolg voor de Nederlandse samenleving is de overlast die de illegale hennepcultuur met zich meebrengt. Thuiskwekerijen leveren een gevaarstelling op voor de directe woonomgeving. Het gaat vooral om brandgevaar en wateroverlast. Verder lijdt de woning eronder als er een kwekerij in is geweest. Indien het een socialehuurwoning betreft, komt de schade voor rekening van de woningbouwcorporatie. Verder derven energiebedrijven inkomsten, doordat de stroom veelal illegaal wordt afgetapt. Illegale hennepcultuur in woningen komt niet alleen in sociaaleconomisch zwakke wijken voor. Doordat kwekerijen meer en meer worden aangetroffen in particuliere huurwoningen, koopwoningen, (bedrijfs)ruimten, loodsen en schuren, is de status van een wijk geen indicatie (meer) voor de aanwezigheid van hennepkwekerijen.

In grenssteden leveren coffeeshops overlast op. In de omgeving van dergelijke coffeeshops komen relatief veel geweldsdelicten voor, evenals tasjesroof, drugsoverlast, openbare dronkenschap en wildplassen. Naast coffeeshops tasten niet-gedoogde verkooppunten van cannabis de leefbaarheid aan. Overlast wordt voornamelijk veroorzaakt door de rondhangende mobiele dealers. De verkoop van cannabis buiten de coffeeshops om neemt toe, wat mogelijk te maken heeft met een strenger handhavingsbeleid. Ten gevolge hiervan neemt de hiermee gepaard gaande maatschappelijke overlast toe.

8.4.3 Vermogensschade

De omvangrijke winsten in de cannabissector worden voor een deel geïnvesteerd in legale markten. Dit gaat gepaard met fraude en witwassen. De vermogensschade die door de illegale hennepcultuur, de cannabishandel en –smokkel wordt veroorzaakt, lijkt een enorme omvang te hebben. Actoren uit de financieel-economische sector zijn hiervan het slachtoffer, evenals de Belastingdienst.

8.4.4 Beïnvloeding van opsporing

Criminele samenwerkingsverbanden schermen zich effectief af voor politie en justitie. Ze maken gebruik van diverse (ICT-)middelen om op professionele

wijze de aanwezigheid van een kwekerij of de communicatie over illegale activiteiten te verbergen.

8.4.5 Imagoschade

Een laatste gevolg voor de samenleving is de (verdere) aantasting van het imago van Nederland in het buitenland. Nederland wordt gezien als het land van 'losse zeden', waaraan het gedoogbeleid en de verkrijgbaarheid van cannabis bijdragen. Op politiek–bestuurlijk niveau probeert Nederland dit imago op te poetsen door bijvoorbeeld strafrechtelijke maatregelen in te zetten tegen de illegale hennepcultuur en de integrale aanpak ervan te intensiveren.

8.5 De criminaliteitsrelevante factoren

Vier factoren zijn van invloed op het bestaan en de voortzetting van de cannabissector. Ten eerste is er het beleid. Door het voeren van een gedoogbeleid verlaagt de overheid de drempel voor de burger om illegaal hennep te telen. Tegelijkertijd wordt er repressief opgetreden tegen de illegale hennepcultuur, die integraal wordt aangepakt. Door deze combinatie van strafrechtelijk en bestuurlijk optreden wordt vooral de thuisteelt aangepakt. Als gevolg hiervan verschuift de thuisteelt van socialehuurwoning naar particuliere huur– of koopwoning en er lijkt dan ook sprake te zijn van een verplaatsingseffect. De aanpak van de politie beperkt zich veelal tot het ontmantelen van hennepkwekerijen en richt zich meestal niet op criminele samenwerkingsverbanden die zich met de handel en smokkel bezighouden. Recente politieke ontwikkelingen geven aan dat er in toenemende mate aandacht is voor de aanpak en bestrijding van de georganiseerde criminaliteit en de verweving van onderwereld en bovenwereld. Indien er beleidsaanscherpingen of –veranderingen komen, zullen deze veranderingen in de cannabissector tot gevolg hebben.

Een tweede criminaliteitsrelevante factor is normalisering. Het gebruik van cannabis is grotendeels geaccepteerd en daarmee genormaliseerd. Eveneens is er een sociale acceptatie van hennepcultuur, zij het in mindere mate. De normalisering van de hennepcultuur is een factor die de criminaliteit bevordert, aangezien de drempel voor het telen laag is. Door de normalisering vervalt het onderscheid tussen illegaliteit, gedogen en legaliteit.

In de derde plaats speelt internationalisering een rol. Door het wegvallen van grenzen, door internationale verdragen en de uitbreiding van de Europese Unie kunnen georganiseerde criminelen zich makkelijker bewegen op internationaal

niveau. Dit blijkt dan ook uit het feit dat Nederlandse hennep telers steeds vaker ondernemingen starten in omringende landen als België en Duitsland maar ook in Engeland, Polen en Zweden. Of zij brengen hun expertise over op lokale hennep telers in het buitenland, die in eigen beheer een kwekerij willen beginnen. Deze export van expertise is een verschijnsel dat in toenemende mate voorkomt. Andersom neemt het aantal Oost-Europeanen dat zich in Nederland vestigt toe door de hierboven genoemde aspecten van internationalisering. Hierdoor zal het aandeel Polen, Roemenen en Bulgaren, die regelmatig als knipper werkzaam zijn in de cannabissector, eveneens toenemen. Verder maken Turken en Vietnamezen gebruik van de mogelijkheden die de internationalisering hun op crimineel vlak biedt.

Ten slotte is de technologische vooruitgang van invloed op de hennep teelt. Door verbeterde veredelings-, kweek- en kloontechnieken is de opbrengst van een hennep plant gemaximaliseerd. Door de ontwikkeling van technisch hoogwaardige apparatuur kan een kwekerij zeer efficiënt worden beheerd. De ontwikkeling van verbeterde kweekmaterialen en -benodigdheden zorgt voor een geavanceerde teelt.

8.6 De verwachte ontwikkelingen

8.6.1 Nederwiet

Met betrekking tot de hennep teelt is de verwachting dat deze in toenemende mate in particuliere huur- en koopwoningen in het stedelijke gebied en in bedrijfsruimten, loodsen en schuren in dunbevolkte gebieden zal voorkomen. In de voorziening van kwekerijen spelen growshops een centrale rol. Gezien de politieke belangstelling voor dit ongewenste fenomeen, is de verwachting dat zowel bestuurlijke als strafrechtelijke maatregelen zullen worden genomen om hun functie van motor van de cannabissector tegen te gaan. Het is vervolgens de vraag in hoeverre coffeeshops de tussenhandelsfunctie dan zullen gaan overnemen. De ontwikkeling van de nederwietproductie is sterk afhankelijk van het gevoerde beleid en de daaruit voortkomende maatregelen. De politieke belangstelling voor de aanpak en bestrijding van de georganiseerde misdaad en de verweving van de onder- en bovenwereld, de prioriteitsstelling door het Openbaar Ministerie van cannabisgerelateerde zaken en de integrale aanpak die op lokaal overheidsniveau wordt uitgevoerd, geven aan dat het beleid aan veranderingen onderhevig zal zijn. Dit zal gevolgen hebben voor de nederwietproductie. Bij gelijkblijvend beleid is er geen afname van de hennep teelt en nederwietproductie te verwachten. De handel in en smokkel

van nederwiet zullen wellicht afnemen, aangezien landen waarnaar nederwiet wordt geëxporteerd, zelfvoorzienend worden door inheemse kweek.

8.6.2 Hasj

De licht stijgende productie van nederhasj zal de komende vier jaar onveranderd blijven. Het eindproduct is dermate speciaal dat dit waarschijnlijk niet door een groot aantal cannabisgebruikers zal worden geconsumeerd. Nederhasj zal in een licht stijgend aantal coffeeshops worden aangeboden. De buitenlandse hasj blijft echter in het aanbod overheersen. De import hiervan zal dan ook onveranderd blijven.

8.6.3 Criminele samenwerkingsverbanden

Het aantal (afhankelijke) thuistelers neemt af door de integrale aanpak van de hennepcultuur. Het gat wordt opgevuld door zelfstandige bedrijfsteren en exploitanten. Deze criminelen hebben winstmaximalisatie als uitgangspunt en niet de kwaliteit van de wiet. Coffeeshophouders zullen in toenemende mate zaken moeten gaan doen met criminele samenwerkingsverbanden en nederwiet met een slechtere kwaliteit verkopen. De verwachting is dat criminele samenwerkingsverbanden in de cannabissector verder zullen toenemen als er geen prioriteit wordt gegeven aan opsporing en vervolging en er op deze ontwikkeling geen nieuw beleid wordt gemaakt.

De komende jaren verandert er weinig voor wat betreft de actoren die betrokken zijn bij de uitvoering van de verschillende fasen van het kweekproces. De verwachting is dat er de komende jaren voldoende goedkope arbeidskrachten voorhanden zijn vanuit de nieuwe EU-landen, met name Polen, Bulgarije en Roemenië.

Naar verwachting zal de rol van dienstverleners de komende jaren niet veranderen. Deze rol van vrijberoepsbeoefenaars of functionarissen in de financiële dienstverlening is erg belangrijk. Hij draagt bij aan een verdere verweving van de onder- en bovenwereld. Het gevaar bestaat dat bonafide handelaren of bestuurders zakelijke relaties aangaan met malafide investeerders.

Ook is de verwachting dat er een verdere vermenging van softdrugs- en harddrugshandelaren en -smokkelaars zal optreden. Steeds vaker worden combinatietransporten aangetroffen waarbij softdrugs worden uitgevoerd en harddrugs worden ingevoerd. Ook zijn er relaties met andere criminele activiteiten en worden er nieuwe spelers op de cannabismarkt signaleerd zoals Vietnamezen en Turken.

Een laatste belangrijke verwachting voor de komende jaren is een toename van het gebruik van excessief horizontaal geweld. Een toename van onder andere rijpgroepen en de grote financiële belangen liggen aan deze verwachting ten grondslag.

Literatuurlijst

- Arrondissementale werkgroep hennep (zonder datum). *Opsporings- en vervolgingsbeleid Hennep*. 's-Hertogenbosch: Openbaar Ministerie 's-Hertogenbosch.
- Atha, M.J., Blanchard, S., & Davis, S. (1999). *Regular users II. UK Drugs Market Analysis, Purchasing Patterns & Prices 1997*. London: Independent Drug Monitoring Unit.
- Bieleman, B., Goeree, P., & Naayer, H. (2003). *Coffeeshops in Nederland 2002. Aantallen, gemeentelijk beleid en handhaving AHOJ-G criteria*. Groningen: IntraVal.
- Bieleman, B., & Naayer, H. (2006). *Coffeeshops in Nederland 2005. Aantallen coffeeshops en gemeentelijk beleid 1999–2005*. Rotterdam/Groningen: IntraVal.
- Bieleman, B., & Snippe, J. (2006). Coffeeshops en criminaliteit. *Justitiële verkenningen*, 32 (1), p. 46–60.
- Bloemendaal, L. (1996). *De teelt van nederwiet in Nederland in de periode 1992–1994*. Zoetermeer: Korps landelijke politiediensten, divisie Centrale Recherche Informatie.
- Boekhoorn, P., Dijk, A.G. van, Loef, C.J., Oosten, R.N.J. van, & Steinmetz, C.H.D. (1995). *Softdrugs in Nederland. Consumptie en handel*. Amsterdam: Steinmetz.
- Bovenkerk, F., & Hogewind, W. (red.) (2003). *Hennepteelt in Nederland: het probleem van de criminaliteit en haar bestrijding*. Zeist: Uitgeverij Kerckebosch.
- Bunt, H.G. van de, & Kleemans, E.R. (2007). *Georganiseerde criminaliteit in Nederland. Derde rapportage op basis van de Monitor Georganiseerde Criminaliteit*. Den Haag: WODC.
- Clarijs, A.J.M., Poelmans, C.M., & Smeets, B.F.C. (2006). *Pilot hennep en georganiseerde criminaliteit*. Roermond: Openbaar Ministerie.
- Decorte, T., & Boekhout van Solinge, T. (2006). Het aanbod van cannabis in Nederland en België. *Tijdschrift voor Criminologie*, 48 (2), p. 144–154.

Decorte, T., & Tuteleers, P. (2007). *Cannabisteelt in Vlaanderen. Patronen en motieven van 748 telers*. Leuven/Voorburg: Acco.

Dienst Nationale Recherche Informatie (2004). *Nationaal dreigingsbeeld zware of georganiseerde criminaliteit: Een eerste proeve*. Zoetermeer: Korps landelijke politiediensten, Dienst Nationale Recherche Informatie.

Dienst Nationale Recherche Informatie (2006a). *Vervolgstudie Nationaal dreigingsbeeld: Nadere beschouwing van potentiële dreigingen en witte vlekken uit het Nationaal dreigingsbeeld 2004*. Zoetermeer: Korps landelijke politiediensten, Dienst Nationale Recherche Informatie.

Dienst Nationale Recherche Informatie (2006b). *Drugsinbeslagnemingen en drugsprijzen; Nederland – 2005*. Zoetermeer: Korps landelijke politiediensten, Dienst Nationale Recherche Informatie.

Dienst Nationale Recherche Informatie (2007). *Drugsinbeslagnemingen en drugsprijzen; Nederland – 2006*. Zoetermeer: Korps landelijke politiediensten, Dienst Nationale Recherche Informatie.

Dufour, R. (2006). Drugs; van oorlog naar regulering. *Justitiële verkenningen*, 32 (1), p. 111–122.

Eerenbeemt, M. van den (1998). De opmars van de nederhasj. *De Volkskrant*, 28 februari.

Efferen, R. van, & Plaisier, L. (2007). *Rapportage inbeslagnemingen verdovende middelen 2006*. Rotterdam: Douane informatiecentrum. (vertrouwelijk)

EWDD (2007). *Jaarverslag 2007. Stand van de drugsproblematiek in Europa*. Luxemburg: Bureau voor officiële publicaties der Europese Gemeenschappen.

Fijnaut, C.J.C.F., Bovenkerk, F., Bruinsma, G.J.N., & Bunt, H.G. van de (1996). *In zake opsporing, enquêtecommissie opsporingsmethode, eindrapport georganiseerde criminaliteit in Nederland*. Den Haag: Uitgeverij Sdu.

Fijnaut, C.J.C.F., & Paoli, L. (2004). *Organised Crime in Europe*. Dordrecht: Springer.

Fijnaut, C.J.C.F., Spapens, A.C., & Daele, D. van (2005). *De strafrechtelijke rechtshulpverlening van Nederland aan de lidstaten van de Europese Unie: de politieke discussie, het juridisch kader, de landelijke organisatie en de feitelijke werking*. Zeist: Uitgeverij Kerckebosch.

Gemert, F. van, & Verbraeck, H. (1994). Snacks, sex and smack; the ecology of the drug trade in the inner city of Amsterdam. In E. Leuw & I. Haen Marshall (red.). *Between prohibition and legalization; the Dutch experiment in drug policy*. Amsterdam/New York: Kugler.

Hazekamp, A., Sijrier, P., Bender, J., & Bakel, N. van (2005). Cannabis uit de apotheek is beter: Vergelijking van prijs, dronabinolgehalte en microbiologische kwaliteit. *Pharmaceutisch Weekblad*, 140 (12), p. 402–405.

Heijden, A.M.W. van der (2006). *De cannabismarkt in Nederland. Raming van aanvoer, productie, consumptie en uitvoer*. Zoetermeer: Korps landelijke politiediensten, Dienst Nationale Recherche Informatie.

Jager, G. (2006). *Functional MRI studies in human Ecstasy and cannabis users*. Utrecht: Universiteit van Utrecht.

Jansen A.C.M. (1989). *Cannabis in Amsterdam. Een geografie van hashish en marijuana*. Muiderberg: Coutinho.

Jansen, A.C.M. (1994). The development of a 'legal' consumers' market for cannabis; the 'coffee shop' phenomenon. In E. Leuw & I. Haen Marshall, (red.). *Between prohibition and legalization; the Dutch experiment in drug policy*. Amsterdam/New York: Kugler.

Jansen, A.C.M. (1996). Het succes van de Nederlandse marihuana-teelt. *Economisch Statistische Berichten*, 81 (4050), p. 257–259.

Klerks, P.P.H.M. (2000). *Groot in de hasj. Theorie en praktijk van de georganiseerde misdaad*. Antwerpen: Kluwer.

Klerks, P.P.H.M., & Kop, N. (2007). *Maatschappelijke trends en criminaliteitsrelevante factoren*. Apeldoorn: Nederlandse Politieacademie.

Korf, D.J. (2003). De economie van de wietkwekerij voor de Nederlandse markt: een verkenning. In F. Bovenkerk & W. Hogewind (red.). *Hennep-teelt in Nederland: het probleem van de criminaliteit en haar bestrijding*. Zeist: Uitgeverij Kerckebosch.

Korf, D.J. (2006). De normalisering van cannabisgebruik. *Justitiële verkenningen*, 32 (1), p. 61–71.

Korf, D.J., Wouters, M., Benschop, A., & Ginkel, P. van (2004). *Sterke wiet: een onderzoek naar blowgedrag, schadelijkheid en afhankelijkheid van cannabis*. Amsterdam: Rozenberg Publishers.

Korf, D.J., Wouters, M., Nabben, T., & Ginkel, P. van (2005). *Cannabis zonder coffeeshop*. Amsterdam: Rozenberg Publishers.

KPMG Forensic accounting (2000). *Proefproject doorlichting transportsector. Een verkenning in het kader van het Programma Preventie Georganiseerde Criminaliteit*. Amstelveen: KPMG.

Kroese, G., Baeten, S., Banus, G., Wouters, T., Smissen, K. van der, Snoep, R., & Smeets, B. (2006). *CBA–hennep. Een criminaliteitsbeeldanalyse van de hennepbranche in Zuid–Nederland*. Venlo/Roermond: Politie Limburg–Noord/Openbaar Ministerie Arrondissement Roermond.

Kuipers, H. (1991). *Inventarisatie cannabis–verkooppunten in werkgebieden van korpsen Rijkspolitie en Gemeentepolitie; rapportage van een enquête*. Utrecht: NIAD.

Laar, M.W. van de, Cruts, A.A.N., Verdurmen, J.E.E., Ooyen–Houben, M.M.J. van, & Meijer, R.F. (2007). *Nationale Drug Monitor; Jaarbericht 2006*. Utrecht: Trimbos–instituut.

Maalsté, N., & Panhuysen, M. (2007). *Polderwiet. Een veelzijdig en onthullend beeld van de wietteelt in Nederland*. Baarn: Uitgeverij De Fonteyjn.

Mensinga, Tj.T., Vries, I. de, Kruidenier, M., Hunault, C.C., Hengel–Koot, I.S. van den, Fijen, J.W., Leenders, M.E.C., & Meulenbelt, J. (2006). *Dubbel–blind, gerandomiseerd, placebogecontroleerd, 4–weg gekruist onderzoek naar de farmacokinetiek en effecten van cannabis*. Bilthoven: RIVM, rapport 267002001/2006.

Ministerie van Binnenlandse Zaken (2006). *Notitie Integrale aanpak Henneppteelt*. Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken.

Nabben, T., Benschop, A., & Korf, D.J. (2006). *Antenne 2005; Trends in alcohol, tabak en drugs bij jonge Amsterdammers*. Amsterdam: Rozenberg Publishers.

Nationaal Netwerk Drugexpertise (2006). *Nederwiet: van voor- tot achterdeur*. Zoetermeer: Korps landelijke politiediensten, Dienst Nationale Recherche Informatie.

Niesink, R.J.M., Rigter, S., Hoek, J., & Goldschmidt, H. (2006). *THC-concentraties in wiet, nederwiet en hasj in Nederlandse coffeeshops (2005–2006)*. Utrecht: Trimbos-instituut.

Openbaar Ministerie 's-Hertogenbosch (2005). *Richtlijnen aanpak hennepkwekerijen*. 's-Hertogenbosch: Openbaar Ministerie. (Interne notitie)

Oude Wansink, M. (2001). *De economische effecten van coffeeshops voor Maastricht*. Maastricht: OWP Research.

Ouwehand, A.W., Kuijpers, W.G.T., Wisselink, D.J., & Delden, E.B. van (2007). *Kerncijfers verslavingszorg 2006. Landelijk alcohol en drugs informatiesysteem*. Houten: Stichting Informatievoorziening Zorg.

Parker, H., Aldridge, J., & Measham, F. (1998). *Illegal leisure. The normalization of adolescent recreational drug use*. London: Routledge.

Port, M. van de (2001). *Geliquideerd. Criminele afrekeningen in Nederland*. Amsterdam: Meulenhoff.

Rigter, H., Laar, M. van, Rigter, S., & Kilmer, B. (2003). *Cannabis; feiten en cijfers 2003*. Achtergrondstudie Nationale Drugmonitor. Utrecht: Trimbos-instituut.

Rodenburg, G., Spijkerman, R., Eijnden, R. van de, & Mheen, D. van de (2007). *Nationaal Prevalentie Onderzoek Middelengebruik 2005*. Rotterdam: IVO.

Roos, A. (2006). *Van stekkie tot stickie. Zicht op de cannabissector in Rotterdam*. Rotterdam: Politie Rotterdam-Rijnmond.

Smeets, B.F.C. (2007). *Hier met die wiet, of ik schiet!!! Een onderzoek naar excessief geweldsgebruik binnen de hennepcultuur en -handel*. Roermond: Openbaar Ministerie.

Snippe, J., Bieleman, B., Naayer, H., & Ogier, C. (2004). *Preventieve doorlichting cannabissector c.a.* Groningen: IntraVal.

Soellner, R. (2000). *Abhängig von Haschisch? Cannabiskonsum und psychosoziale Gesundheit*. Bern: Verlag Hans Huber.

Spapens, T. (2006). *Interactie tussen criminaliteit en opsporing. De gevolgen van opsporingsactiviteiten van xtc-productie en -handel in Nederland*. Antwerpen/Oxford: Intersentia.

Spapens, T., Bunt, H. van de, & Rastovac, L. (2007). *De wereld achter de wietteelt*. Rotterdam/Tilburg: Erasmus Universiteit Rotterdam/Universiteit van Tilburg.

Spapens, T., & Fijnaut, C. (2005). *Criminaliteit en rechtshandhaving in de Euregio Maas-Rijn, deel 1*. Antwerpen/Oxford: Intersentia.

Stentor, De (20 november 2007). *Onbekende 'John' huurde huis, verbouwde de wiet en is de schuldige*.

Tweede Kamer der Staten-Generaal (1993). *Drugsbeleid. Brief van de minister van Justitie*. Vergaderjaar 1992-1993, 23056, nr. 1. 's-Gravenhage: Sdu Uitgeverij.

Tweede Kamer der Staten-Generaal (2004). *Drugbeleid. Brief van de ministers van Volksgezondheid, Welzijn en Sport [,] van Justitie en van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties*. Vergaderjaar 2003-2004, 24077, nr. 125. 's-Gravenhage: Sdu Uitgevers.

United Nations Office on Drugs and Crime (2007). *World Drug Report*. Wenen: UNODC.

Weustenraad, E.A.H. (2005). *Wederrechtelijk verkregen voordeel hennepkwekerij bij binnenteelt onder kunstlicht. Standaardberekening en normen*. Leeuwarden: Bureau Ontnemingswetgeving Openbaar Ministerie.

Weustenraad, E.A.H. (2006). *Berekening wederrechtelijk verkregen voordeel hennepstekkenkwekerij. BOOM-nieuws, 46* (december). Leeuwarden: Bureau Ontnemingswetgeving Openbaar Ministerie.

Wouters, M., Korf, D.J., & Kroeske, B. (2007). *Harde aanpak, hete zomer. Een onderzoek naar de ontmanteling van hennepkwekerijen in Nederland*. Amsterdam: Rozenberg Publishers.

Bijlage 1

Schatting planten en stekken

De schatting in dit rapport van het totale aantal in beslag genomen hennepplanten en –stekken is gebaseerd op de aantallen die geteld zijn door Kroese e.a. (2006). Zij baseren zich op gegevens uit verschillende politieregistratiesystemen. Alle hennepplanten en –stekken die in de zes zuidelijke politieregio's bij ontmantelingen zijn aangetroffen en geregistreerd stonden, hebben zij geturfd en geteld. Hierbij zijn creatieve zoekmethoden toegepast en indien nodig zijn de onderliggende dossiers geraadpleegd. Het turven en tellen is zo nauwkeurig mogelijk gebeurd, waardoor het resultaat een feitelijke ondergrens weergeeft. In de zes zuidelijke politieregio's zijn in 2005 ruim 1 miljoen planten en stekken in beslag genomen (zie tabel 1.1). Bij extrapolatie naar vijftientig politieregio's komen we uit op een schatting van bijna 4,4 miljoen planten. Maar kunnen we wel extrapoleren van zes naar vijftientig regio's en moeten we geen wegingsfactor toepassen?

Tabel 1.1

Aantal in beslag genomen hennepplanten en –stekken in 2005 voor 6 politieregio's	
	Kroese e.a. (2006) ²⁴
Brabant-Noord	154.526
Brabant-Zuid-Oost	155.314
Limburg-Noord	156.968
Limburg-Zuid	257.875
Midden en West Brabant	275.032
Zeeland	50.728
Totaal 6 regio's	1.050.443
Schatting 25 regio's	4.376.846

²⁴ Aangezien de onderzoeksperiode dertien in plaats van twaalf maanden bedroeg, hebben wij de cijfers hiervoor gecorrigeerd, ervan uitgaande dat het aantal inbeslagnemingen evenredig verdeeld is over de maanden.

De keuze van de zes zuidelijke politieregio's

Om te onderzoeken of de keuze voor de zes zuidelijke politieregio's een *bias* veroorzaakt, kijken we naar het aantal in beslag genomen hennepplanten en –stekken per politieregio zoals genoemd in Van der Heijden (2006, p. 17). Deze cijfers hebben betrekking op gemiddelde aantallen per jaar, berekend over zes jaar (1999–2004). Elk jaar ontbraken de gegevens van gemiddeld vier regionale korpsen.

Tabel 1.2

In beslag genomen hennepplanten en –stekken voor 6 en 19 politieregio's			
	Absoluut	Ongewogen extrapolatie	
6 zuidelijke regio's	247.587	1.031.613	96%
19 overige regio's	830.614	1.092.913	101%
25 regio's	1.078.201	1.078.201	100%

In tabel 1.2 staan de cijfers voor de zes zuidelijke politieregio's, te weten Brabant-Noord, Brabant-Zuid-Oost, Limburg-Noord, Limburg-Zuid, Midden en West Brabant en Zeeland. Vervolgens is een ongewogen extrapolatie naar de vijftientig politieregio's uitgevoerd. Het geschatte aantal in beslag genomen hennepplanten en –stekken ligt 4 procent lager dan het werkelijke aantal. Indien we dezelfde exercitie toepassen voor de negentien andere politieregio's, zien we een geschat aantal planten en stekken dat iets meer dan een procent hoger ligt dan het werkelijke aantal. Hieruit kunnen we afleiden dat het aantal inbeslagnames in de zes zuidelijke politieregio's geen proportionele afwijking (*bias*) heeft van het landelijke aantal inbeslagnames. Extrapolatie van zes naar de vijftientig politieregio's geeft dan ook bij benadering een schatting van het totale aantal aangetroffen planten en stekken in Nederland.

Het feit dat er geen *bias* zit in het aantal hennepplanten en –stekken dat in de zes zuidelijke politieregio's in beslag is genomen, wordt ondersteund door het feit dat deze politieregio's een ongeveer evenredige spreiding over de rangordelijst van inbeslagnames te zien geven. Bij het toekennen van een rangorde (1 = meest en 25 = minst in beslag genomen hennepplanten en –stekken) aan de politieregio's blijken de zes zuidelijke politieregio's van hoog naar laag voor te komen: één politieregio komt in de top 5 voor, twee vallen in de categorie 6 tot en met 10, één valt in de categorie 11 tot en met 15, één in de categorie 16 tot en met 20 en één in de laatste categorie, 21 tot en met 25.

Bijlage 2

Verhouding planten en stekken

Wouters, Korf en Kroeske (2007) geven in hun rapportage de cijfers van het aantal in beslag genomen hennepplanten en –stekken, zoals zij die voor 2005 en 2006 aangeleverd hebben gekregen door de politieregio's. In totaal zijn er bijna 3,7 miljoen planten en stekken²⁵ in beslag genomen. In die jaren hebben respectievelijk vijf en acht politieregio's in hun registratie onderscheid gemaakt tussen hennepplanten en hennepstekken. Deze regio's en de aantallen planten en stekken staan in onderstaande tabel.

Tabel 2.1

In beslag genomen hennepplanten en –stekken per politieregio in 2005 en 2006		
	Hennepplanten	Hennepstekken
2005 Gooi en Vechtstreek	8.267	0
2005 Groningen	55.397	34.111
2005 Kennemerland	103.038	30.466
2005 Utrecht	109.372	30.426
2005 IJsselland	49.910	4.221
2006 Flevoland	34.230	10.967
2006 Gooi en Vechtstreek	3.429	600
2006 Groningen	60.111	189.555
2006 Kennemerland	49.989	64.161
2006 Noord-Holland-Noord	25.290	0
2006 Rotterdam-Rijnmond	276.000	400.000
2006 IJsselland	14.303	0
2006 Zaanstreek-Waterland	18.756	17.274
Totaal	808.092	781.781
Verhouding	50,8%	49,2%

²⁵ In 2005 en 2006 zijn respectievelijk 1.931.187 en 1.756.308 hennepplanten en –stekken in beslag genomen, wat een totaal geeft van 3.687.495.

In totaal zijn er ongeveer even veel hennepplanten als –stekken (51 en 49 procent) in beslag genomen. De onderlinge verhouding per korps verschilt behoorlijk: van 24 en 76 procent tot 100 en 0 procent. Hieruit is moeilijk een gemiddelde af te leiden. Als we echter kijken naar het aantal planten en stekken waarvan de verhouding bekend is (bijna 1,6 miljoen²⁶) en dit afzetten tegen het totale aantal planten en stekken (bijna 3,7 miljoen), zien we dat van 43 procent de verhouding tussen plant en stek bekend is. Vanwege dit percentage en ervan uitgaande dat de politieregio's uit tabel 2.1 een normale afspiegeling vormen van de vijftientig regionale politiekorpsen, vinden wij het plausibel om de gevonden verhouding van 51 procent hennepplanten en 49 procent hennepstekken bij inbeslagnemingscijfers te hanteren.

²⁶ Zoals uit tabel 2.1 blijkt, gaat het om 808.092 planten en 781.781 stekken, wat een totaal geeft van 1.589.873.

Bijlage 3

Meta-analyse

De gemiddelde opbrengst per hennepplant is gebaseerd op een meta-analyse van de gemiddelden zoals door de jaren heen gehanteerd door verschillende wetenschappelijk onderzoekers. Deze methode is niet geheel zuiver, aangezien sommige gemiddelden onderling samenhangen of het ene gemiddelde een bouwsteen is voor de samenstelling van het andere gemiddelde. Bovendien is geen uitputtend onderzoek verricht naar de beschikbare studies over de gemiddelde opbrengst per hennepplant. Wij baseren ons op zeven studies (zie tabel 3.1). De studies zijn op verschillende bronnen gebaseerd, die elkaar soms overlappen maar ook verschillende soorten kwekers, met verschillende opbrengsten, belichten. Door een combinatie van deze studies denken wij de variëteit aan kwekers en opbrengsten per hennepplant te ondervangen en een bruikbare schatting van de gemiddelde opbrengst per hennepplant te leveren.

Tabel 3.1

Gemiddelde opbrengst per hennepplant op basis van zeven wetenschappelijke studies	
Studie	Gemiddelde (in grammen)*
Boekhoorn e.a. (1995)	12,50
Atha, Blanchard & Davis (1999)	15,00
Korf (2003)	25,00
Weustenraad (2005)	28,20
Van der Heijden (2006)	29,40
Decorte & Tuteleers (2007)	55,00
Spapens, Van de Bunt & Rastovac (2007)	25,00
Gemiddeld	27,16

* Daar waar een marge is gehanteerd, hebben wij het rekenkundige gemiddelde genomen.

Het resultaat van de meta-analyse over de verschillende gemiddelde opbrengsten per hennepplant zoals weergegeven in tabel 3.1 is een gemiddelde opbrengst van 27,2 gram per hennepplant.

